

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

PETRA JARAMAZ

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ORGANIZIRANA SAMOSTOJNA SREDIŠČA KOT NAČIN
IZVAJANJA VSEŽIVLJENJSKEGA UČENJA V SLOVENSKEM
PROSTORU**

Ljubljana, november 2011

PETRA JARAMAZ

IZJAVA

Študentka Petra Jaramaz izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala v soglasju s svetovalcem doc. dr. Mihom Škerlavajem, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 STARANJE PREBIVALSTVA	4
1.1 Analiza starostne sestave prebivalstva v Sloveniji.....	6
1.2 Vzroki za staranje prebivalstva	9
1.2.1 Rodnost	10
1.2.2 Smrtnost	11
1.2.3 Migracije	13
1.3 Posledice staranja prebivalstva za trg dela.....	14
1.3.1 Upadanje števila aktivnega prebivalstva ter staranje delovnega kontingenta.....	15
1.3.2 Naraščanje števila upokojenega prebivalstva	16
1.4 Aktivno staranje	18
2 POMEN STARANJA ZA DRUŽBO ZNANJA.....	21
2.1 Opredelitev znanja, učenja, izobraževanja in usposabljanja.....	22
2.1.1 Opredelitev in delitev znanja	22
2.1.2 Opredelitev učenja, izobraževanja in usposabljanja	24
2.2 Opredelitev pojma in koncepta vseživljenjskega učenja	28
2.3 Vključenost odraslih v izobraževanje	35
2.4 Oblike vseživljenjskega učenja	44
3 ORGANIZIRANA SREDIŠČA ZA SAMOSTOJNO UČENJE.....	47
3.1 Splošno o organiziranih središčih za samostojno učenje	47
3.2 Organizirana središča za samostojno učenje v Sloveniji	49
3.2.1 Dostopnost organiziranih središč za samostojno učenje.....	50
3.2.2 Opremljenost organiziranih središč za samostojno učenje	51
3.2.3 Kadri v organiziranih središčih za samostojno učenje in njihova zasedba po posameznih središčih.....	54
4 RAZISKAVA O DELOVANJU ORGANIZIRANIH SREDIŠČ ZA SAMOSTOJNO UČENJE V SLOVENIJI	56
4.1 Namen raziskovalnega dela	56
4.1.1 Raziskovalne hipoteze.....	56
4.1.2 Metoda zbiranja in analiza podatkov	58
4.2 Predstavitev rezultatov	59
4.2.1 Splošni podatki o središčih v Mreži SSU	59
4.2.2 Razlaga rezultatov	60
5 DISKUSIJA	75
SKLEP.....	79
LITERATURA IN VIRI.....	81
PRILOGE	

KAZALO SLIK

Slika 1:	Starostna struktura prebivalcev držav članic EU-27, 2008–2060	5
Slika 2:	Starostna struktura prebivalstva Slovenije 2008–2060	7
Slika 3:	Primerjava koeficiena starostne odvisnosti mladih in starih	9
Slika 4:	Meddržavne selitve Slovenija, od 1992–2008	13
Slika 5:	Trend zmanjševanja aktivnega prebivalstva v Sloveniji od leta 1950–2050	15
Slika 6:	Odnos med učenjem, izobraževanjem in usposabljanjem	25
Slika 7:	Vseživljenjska in večrazsežnostna dimenzija učenja	31
Slika 8:	Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v neformalno izobraževanje, 2009, EU-27, v %	37
Slika 9:	Struktura vključenih v neformalno izobraževanje glede na področje izobraževanja, Slovenija in EU-27 povprečje, 2007, v %	41
Slika 10:	Deleži oseb, starih 25–64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele, po vrstah pri izobraževanju in po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija in povprečje EU-27, 2007, v %	42
Slika 11:	Mreža organiziranih središč za samostojno učenje	50
Slika 12:	Novo vpisani udeleženci v Mreži SSU v letih 2004–2010 po posameznih starostnih razredih	62
Slika 13:	Število aktivnih starejših nad 55 let v Mreži SSU po spolu v letih 2004 in 2009	66
Slika 14:	Izobrazba aktivnih starejših nad 55 let v Mreži SSU v letih 2004 in 2009	67
Slika 15:	Najpogostejši razlogi za vključevanje v Mrežo SSU v letih 2004 in 2009	73

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Povprečna starost matere ob otrokovem rojstvu – prvo rojstvo (2000–2008)	11
Tabela 2:	Pričakovana trajanje življenja po spolu, v Sloveniji, izbrana leta	12
Tabela 3:	Število upokojencev v letu 2005 in projekcije njihovega števila v izbranih letih .	18
Tabela 4:	Vključenost odraslih, starih od 25–74 let, v neformalno izobraževanje, po izbranih socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija in povprečje EU-27, 2004 ter 2009	39
Tabela 5:	Delež vključenih v neformalno izobraževanje glede na vire informacij izobraževanja, Slovenija in EU-27 povprečje, 2007, v %	44
Tabela 6:	Dejavnost organiziranih središč za samostojno učenje	48
Tabela 7:	Primerjava učbenikov in gradiva za samostojno učenje	52
Tabela 8:	Število gradiv glede na vrsto gradiva	53
Tabela 9:	Delež novo vpisanih v Mrežo SSU v letih od 2004–2010 glede na starostni razred	61
Tabela 10:	Delež aktivnih v Mreži SSU v letih od 2004–2010 glede na starostni razred	63
Tabela 11:	Primerjava aktivnih starejših v starosti od 55 do 74 let v vključenosti v Mrežo SSU in neformalno izobraževanje v Sloveniji v letih 2004 in 2009 v % ...	65
Tabela 12:	Izobrazba aktivnih starejših nad 55 let v Mreži SSU v letih 2004 in 2009 v %	68
Tabela 13:	Vključevanje aktivnih starejših nad 55 let v Mreži SSU po spolu v druge organizirane oblike izobraževanja v letih 2004 in 2009	69
Tabela 14:	Prvih pet najpogostejših učnih vsebin, ki so se jih v Mreži SSU učili odrasli nad 55 let v letih 2004 in 2009	70

UVOD

Opredelitev problema. Podaljševanje življenjske dobe nedvomno predstavlja enega največjih dosežkov družbe 21. stoletja, po drugi strani pa postavlja človeštvo pred nove naloge, ki jih bo potrebno reševati (Dimovski & Penger, 2007, str. 42). Napovedi (Majcen, Čok, Košak & Sambat, 2006) kažejo, da se bo do leta 2050 delež oseb, starih 65 let in več podvojil, delež oseb starih 85 let in več pa potrojil, s čemer bo delež starih ljudi prvič presegel delež mladih ljudi (15–64 let). Soočamo se z demografskimi spremembami, ki povzročajo pomembne starostno-strukturne spremembe in oblikujejo novo, dolgoživo družbo.

Ker je zaradi nizke rodnosti vse manj mladih, ki vstopajo na trg delovne sile in edini rastoči segment predstavljajo starejši, se bo število delovne sile v prihodnosti zmanjšalo. Glede na trende bo to pomenilo pritisk na zaposlene, ki bodo morali preživljati vse več starejših prebivalcev. Slednje kaže, da bo potrebno spremeniti način življenja, delovanja družb ter gospodarstev. Potrebno bo oblikovati strategije, ki bodo prijazne za starejše in manj obremenjujoče za tiste, ki bodo zanje skrbeli. Vse to pa zahteva ukrepe, kot so: zvišanje starostne meje za upokožitev, spodbujanje vseživljenjskega učenja in izobraževanja, izboljševanje delovnih razmer in razvoja strategije aktivnega, kakovostnega staranja prebivalstva.

Znanje, sposobnosti in razumevanje, ki jih pridobimo ali se jih naučimo kot otroci in mladostniki v družini, šoli, na univerzi, ne bo trajalo vse življenje. Nekatera znanja zastarajo že v letu dni, vrednost vsega pridobljenega znanja pa se v skromnih petih letih prepolovi. Zaradi hitro spreminjajočega se okolja, v katerem živimo, je sposobnost učiti se in prilagajati spremenjenim okoliščinam postalo eno izmed pomembnih zagotovil za uspeh v družbi tretjega tisočletja. Za aktivno participacijo v družbi znanja v ospredje prihajajo popolnoma nove temeljne spretnosti. Nekatere postajajo za mnoge bolj pomembne, kot so bile v preteklosti.

Da se bodo ljudje lažje soočili z dinamiko okolja, se bodo morali premakniti k novejši paradigmi, ki temelji na konceptu vseživljenjskega učenja, s katerim so zagotovljene možnosti za individualni razvoj, samo-izpopolnjevanje in blaginjo v vseh življenjskih obdobjih. Potrebno bo tesno sodelovanje različnih ravni in področij sistema izobraževanja, usposabljanja. Integracija učenja v življenju odraslega je zelo pomemben del udejanjana vseživljenjskega učenja, toda kljub vsemu je le del celote. Visoko kvalitetno temeljno izobraževanje za vse, od otrokovih najzgodnejših dni naprej, je bistvena podlaga (Komisija Evropske Skupnosti, 2000, str. 8).

Eden od načinov izvajanja vseživljenjskega učenja so organizirana središča za samostojno učenje, ki so v Sloveniji nastala po angleškem vzoru »odprto učenje« (angl. *Open Learning*), kjer je bil prvotni namen projekta razviti kulturo samostojnega učenja ter

zagotoviti dobre učne pogoje in primerne učne programe, gradiva za odrasle, ki se želijo samostojno učiti. Dejavnost središč se kvalitetno dopolnjuje z izobraževalnim sistemom, saj se pri udeležencih samostojnost pri učenju prenaša tudi v druge oblike izobraževanja. Gre za obliko neformalnega izobraževanja, ki pomembno dopolnjuje tradicionalno učenje in izobraževanje.

Namen in cilj magistrskega dela. Namen naloge je s pomočjo domače in tuje strokovne literature, virov, člankov preučiti, kako je v Sloveniji organizirana izvedba ene izmed oblik vseživljenjskega učenja – organizirano samostojno učenje. Na podlagi empirično raziskovalnega dela skušam ugotoviti, kako uspešno in učinkovito je izvajanje projekta »odprto učenje« (angl. *Open Learning*), ki poteka v organiziranih središčih za samostojno učenje v slovenskem prostoru.

Temeljni cilj magistrskega dela je prikazati:

1. demografske spremembe, ki oblikujejo novo, dolgoživo družbo;
2. pomen znanja, vseživljenjskega učenja, ki vladata v družbi tretjega tisočletja;
3. predstaviti izvajanje projekta »odprto učenje« (angl. *Open Learning*); ter
4. ugotoviti, kakšen je trend organiziranega samostojnega učenja pri nas, kakšna je struktura uporabnikov središč, kateri so vzroki za vključitev posameznikov v središča, katera učna gradiva, vsebine in obseg le-teh v središčih prevladujejo.

Metode in omejitve dela. Teoretični del magistrskega dela temelji na uporabi več znanstvenih metod preučevanja. Osnovna metoda je splošno raziskovalna metoda spoznavnega procesa, s katero so zbrana dejstva, podatki in informacije o posameznih opredelitvah, pojavih in procesih s področja spremembe demografske strukture prebivalstva, vseživljenjskega učenja. S širšim procesom spoznavanja sem metodo spoznavnega procesa nadgradila z metodo deskripcije. Slednja obsega postopek splošnega opisovanja in opredeljevanja pojavov in je uporabljena zlasti pri opredelitvi pojava staranja prebivalstva, družbe znanja ter znanja, ki je ključni razvojni dejavnik v hitro spreminjajočem se okolju. V kolikor so pojavi pojasnjeni, metoda deskripcije pridobiva večjo vrednost. Pri izbiri teoretičnega dela sem se naslonila na strokovno literaturo tujih in domačih avtorjev, vire, članke s področja demografije, vseživljenjskega učenja, delovanja središč za organizirano samostojno učenje.

Empirično raziskovalni del temelji na sodobnem znanstvenem pristopu kvalitativne študije. S pomočjo anketnih vprašalnikov, obrazcev analiziram zmogljivost središč, njihovih udeležencev ter njihovo učenje. Analiza vključuje analizo 36 organiziranih središč za samostojno učenje po celi Sloveniji za obdobje od 1.1.2004 do 31.12.2010. Uporabljena je statistična metoda analize primarnega vira – vprašalnikov. Gre za opisno, longitudinalno opazovanje, kjer sem na stalnem vzorcu skozi čas pridobivala iste podatke.

Omejitve teoretičnega dela zadevajo omejitve področja vseživljenjskega učenja. Le-ta vključuje vse oblike učenja – formalno, neformalno in naključno. Predstavila sem enega od načinov izvajanja vseživljenjskega učenja – organiziranega samostojnega učenja. Omejitve empirično raziskovalnega dela pa se nanašajo na omejitve prostorskega in časovnega tipa. Empirično raziskovalni del zajema delovanje organiziranih središč le na slovenskem prostoru. Splošni rezultati bi bili ob upoštevanju drugih držav, kjer še delujejo organizirana središča za samostojno učenje, različni.

Struktura magistrskega dela V uvodnem delu predstavim obravnavano problematiko, podam namen in cilj naloge. Tu opredelim tudi raziskovalne metode dela ter opozorim na omejitve teoretičnega in empirično raziskovalnega dela.

V prvem delu obravnavam kritičnost demografske strukture – staranje prebivalstva, demografski razvoj, strukturo prebivalstva za nadaljnjih nekaj let – spremembe v starostni strukturi prebivalstva, vzroke in posledice staranja prebivalstva ter pomen medgeneracijske sinergije, aktivnega staranja.

V nadaljevanju se osredotočim na vseživljenjsko učenje kot trajno (angl. *Long-life*) in vseobsegajočo (angl. *Life-wide*) dejavnost za napredek v znanju in spretnostih. Le-to naj bi vodilo v družbeno povezanost, večjo zaposljivost, lažje obvladovanje sprememb. Glavna ideja vseživljenjskega učenja je povečati vključenost vsega prebivalstva v razne oblike učenja. S tem se vsem skuša zagotoviti priložnost za razvoj njihovih sposobnosti, povečati inovativnost v gospodarskem, političnem in družbenem življenju ter nenehno spodbujati razvoj družbe mislečih in učeče se družbe.

V tretjem delu predstavim enega od načinov izvajanja vseživljenjskega učenja (organiziranega samostojnega učenja), ki poteka v 36-ih različnih organiziranih samostojnih središčih po celotni Sloveniji. Tu podrobneje prikažem njihov namen, dejavnost, organiziranost, vodenje, dostopnost in opremljenost.

Sledi četrti, empirični del magistrskega dela, ki zajema analizo omenjenih središč v Sloveniji ter njihovih udeležencev, kjer ugotavljam, kakšen je trend uporabe organiziranih središč za samostojno učenje pri nas, kakšna je struktura uporabnikov središč, kateri so vzroki za vključitev posameznikov v središča, kakšna so učna gradiva, katere vsebine in kakšen obseg le-teh v središčih prevladujejo.

V zaključnem, sklepnem delu poskušam narediti sintezo vseh prejšnjih poglavij, povzeti ugotovitve ter podati svoje predloge, v katero smer naj bi se organizirana središča za samostojno učenje razvijala. Sledijo še seznam uporabljenih enot literature, virov ter priloge.

1 STARANJE PREBIVALSTVA

Upadanje stopnje smrtnosti in rodnosti, okrepljeno s podaljševanjem življenjske dobe, naraščanjem števila starejših in upadanjem števila mlajših so demografske spremembe, ki povzročajo pomembne strukturne spremembe in oblikujejo novo, dolgoživo družbo. Dogaja se pomemben, edinstven zgodovinski obrat v razmerju mladega in starega prebivalstva. Leta 2050 bo prvič v zemeljski zgodovini na svetu živelo več starih kot mladih ljudi (Der Spiegel, 2002). Celotno človeštvo je pred izzivom, za katerega je čim prej potrebno najti ustrezne rešitve.

Dolgoživost družbe oziroma staranje prebivalstva je demografski pojav, ki se dogaja v razvitem svetu, zlasti v Evropi. To je definirano kot povečevanje deleža starega prebivalstva nad neko starostno mejo (60. ali 65. leto starosti) v celotnem prebivalstvu. Pri ljudeh je proces staranja enosmeren, saj se človek od rojstva naprej le še stara, kar pa ne velja za staranje prebivalstva. Le-ta je dvosmeren, reverzibilen proces, saj se prebivalstva lahko starajo ali pomlajujejo. O pomlajevanju prebivalstva govorimo, če se delež starega med celotnim prebivalstvom zmanjšuje. Če pa pride do velikega znižanja rodnosti, kakor se je to zgodilo v zadnjih dvajsetih, tridesetih letih v razvitih državah, pa govorimo o pretiranem staranju prebivalstva (Malačič, 2003, str. 23).

Demografski prehod, s katerim se je začelo staranje prebivalstva, je potekal od tradicionalnega tipa obnavljanja prebivalstva, za katerega sta značilna visoka raven rodnosti in smrtnosti, do t.i. modernega tipa obnavljanja prebivalstva, za katerega veljata nizka rodnost in smrtnost. Prehod k modernemu tipu obnavljanja prebivalstva se je začel z industrijsko revolucijo. Smrtnost in rodnost sta v državah, kjer je prišlo do preobrazbe tradicionalne družbe v moderno, začela upadati. Napredek medicinskega znanja in tehnologije, izboljšanje higienskih razmer, boljši pogoji za življenje in delo, naraščanje življenjske ravni so bili dejavniki, ki so vplivali na znižanje smrtnosti. Na drugi strani pa so na upadanje rodnosti vplivali dejavniki, povezani s številnimi spremembami življenjskih pogojev ljudi, katerih vzroki so delno ekonomske narave, delno pa gre za demografski proces, ki je značilen za vse razvite države (Černetič Istenič, 1994, str. 25).

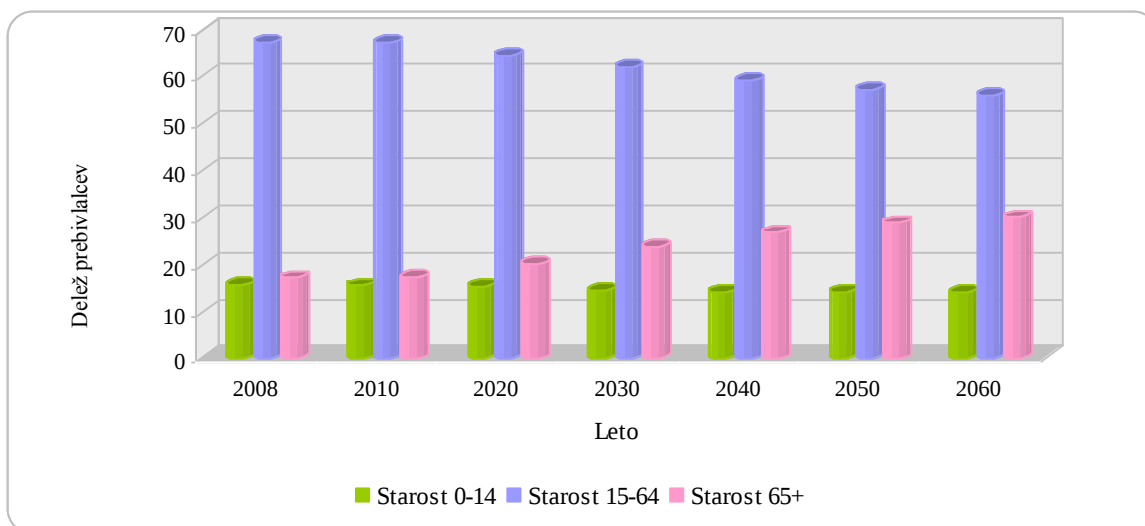
Po svetu imajo države različne stopnje demografskega staranja. Trend staranja prebivalstva se je najprej začel v industrializiranih državah, vendar pa se je kmalu razširil tudi v ostale države, predvsem v države tretjega sveta (Auer & Fortuny, 2000, str. 3). Po ocenah Združenih narodov (v nadaljevanju ZN) je bila leta 1950 na našem planetu povprečna starost prebivalca 23,6 let, pri čemer so bili najstarejši Evropejci (29 let), najmlajše pa je bilo prebivalstvo Afrike s povprečno starostjo 20 let. Svetovno prebivalstvo je bilo leta 2000 povprečno staro 26,5 let, Evropejci skoraj 38 let, medtem ko se je povprečna starost Afričanov (zaradi visoke umrljivosti za bolezni moderne dobe) znižala na 18,4 let. Danes je povprečna starost svetovnega prebivalstva 29 let in se bo po pričakovanjih do leta 2050

(po projekcijah ZN) po vsem svetu (različno po posameznih regijah sveta) zvišala na 38 let (Statistični urad Republike Slovenije, 2009a, str. 34).

Ne le da je Evropa del sveta, ki je najbolj prizadet s staranjem, temveč delež prebivalstva EU-27¹ v svetovnem merilu pada. Leta 2000 je prebivalstvo Evropske unije (v nadaljevanju EU) obsegalo 7,9 % svetovnega prebivalstva, kar je polovico manj, kolikor je znašal njihov delež (14,7 %) v letu 1950. Po ocenah ZN pa naj bi se ta delež do leta 2050 zmanjšal na 5,5 % svetovnega prebivalstva (Economic Policy Committee, 2009, str. 49).

Osnovna značilnost demografske prihodnosti v evropski družbi je torej staranje prebivalstva držav članic EU-27, kjer se bo delež prebivalstva do leta 2060 v mlajših skupinah prebivalstva hitro zmanjševal, v starejših pa povečeval. Iz Slike 1 je razvidno, da se bo v obdobju od 2008–2060 najizraziteje povečal, skoraj podvojil delež najstarejšega prebivalstva, starega 65 let in več (s 17,1 % na 30 % celotnega prebivalstva EU-27). Sočasno pa se bo zmanjšal delež prebivalstva, starega do 14 let (s 15,7 % na 14 % celotnega prebivalstva EU-27), in delež delovno sposobnega prebivalstva, starega 15–64 let (s 67,2 % na 56 % celotnega prebivalstva EU-27) (Statistični urad Republike Slovenije, 2009b, str. 107–108).

Slika 1: Starostna struktura prebivalcev držav članic EU-27, 2008–2060

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2009b, Prebivalstvo Slovenije danes in jutri, 2008–2060, Projekcija prebivalstva EUROPOP2008 za Slovenijo, 2009, str. 107–108.

Napovedi torej kažejo, da se bo trend naraščanja deleža starostnikov v EU-27 nadaljeval, vendar pa se stopnja staranja znotraj skupine članic držav EU spreminja. Povprečna življenjska doba se intenzivneje daljša v južnih (Španija, Grčija, Ciper) in severnih

¹ EU-27 – je okrajšava za Evropsko unijo s 27 državami članicami. 27 je število članic od 1. januarja 2007 dalje. V nadaljevanju besedila EU-27.

(Švedska, Finska) državah, manj intenzivno pa v vzhodnih (Romunija, Bolgarija) ter v pribaltskih državah (Latvija, Litva, Estonija) (Statistični urad Republike Slovenije, 2009a, str. 36).

Demografska slika prebivalstva Slovenije se bistveno ne razlikuje od prebivalstev drugih razvitih držav. Tudi v Sloveniji se je prebivalstvo začelo starati v času demografskega prehoda, ki se je začel nekje proti koncu 18. stoletja (Malačič, 1985, str. 128). Javornikova (2006, str. 60) navaja tri pomembne zasuke, ki so zaznamovali dosedANJI demografski razvoj Slovenije in časovno sovpadajo s tremi obdobji:

1. s koncem 19. stoletja, ko se je začela zniževati rodnost;
2. v začetku 80-ih let 20. stoletja, ko se je pričela zviševati povprečna starost žensk ob rojstvu otrok, pričakovano trajanje življenja ob rojstvu je preseglo 70 let, celotna rodnost se je znižala pod vrednost 2,1; ter
3. z začetkom 21. stoletja, kjer so se začele kazati posledice opisanih sprememb v zniževanju števila tistih skupin prebivalstva, ki so bistvenega pomena za nadaljnji socialni in ekonomski razvoj Slovenije.

Proces staranja prebivalstva Slovenije je sicer nekoliko počasnejši kot v ostalih članicah EU-27, vendar pa projekcije kažejo, da se bo ta proces v naslednjem desetletju pospešil. Hitre spremembe se pričakujejo po letu 2015 in bodo v Sloveniji še bolj intenzivne kot v povprečju v EU-27, saj naj bi Slovenija okoli leta 2030 imela že bolj staro prebivalstvo kot EU-27 v povprečju (Vertot, 2007, str. 128; Malačič, 2008, str. 100).

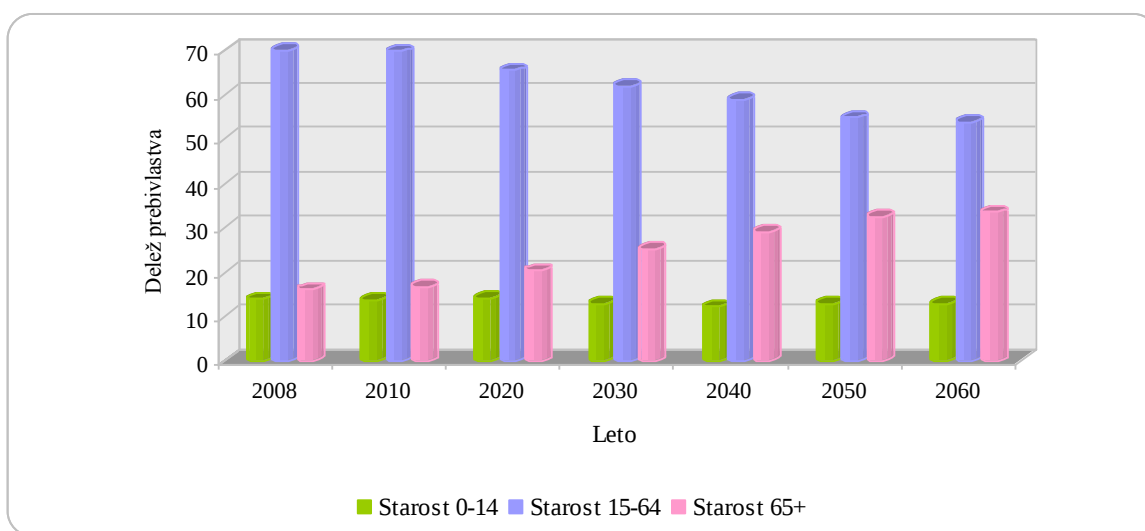
1.1 Analiza starostne sestave prebivalstva v Sloveniji

Prebivalstvo Slovenije je naraščalo in še narašča zelo počasi. Projekcijski podatki EUROPOP2008, ki se nanašajo na prebivalstvo Slovenije, kažejo, da se bo le-to do leta 2019 povečevalo, po tem letu pa bo začelo upadati in bo do leta 2060 manjše za 12 % kot leta 2008. Tako se bo s sedanjih 2,02 milijona prebivalcev do leta 2019 povečalo na skoraj 2,06 milijona prebivalcev, nato pa počasi, a vztrajno upadalo in se bo do leta 2060 znižalo na 1,77 milijona prebivalcev. Ta rezultat bo posledica stalnega podaljševanja življenjske dobe, skromnega povečevanja rodnosti in razmeroma nizkega selitvenega prirasta (Statistični urad Republike Slovenije, 2009b, str. 17, 29).

Bolj kot število prebivalstva je pomembna starostna struktura prebivalstva, ki z upadanjem rodnosti in smrtnosti pomembno vpliva na socialni in ekonomski razvoj družbe. Prihodnja starostna struktura prebivalstva se zrcali v sedANJI in se po vsem svetu korenito spreminja. Za njen nazornejši prikaz prebivalstvo razčlenjujemo po starostnih razredih ali starostnih kontingentih – kontingent otrok, mladine (0–14), kontingent starega prebivalstva (65 in več let) ter delovni kontingent (15–64 let) (Majcen et al., 2006, str. 10).

Iz Slike 2 je razvidna starostna struktura slovenskega prebivalstva po projekcijah prebivalstva Slovenije od leta 2008 do leta 2060, ki se spreminja z razmerji med zgoraj omenjenimi kontingenti prebivalstva. Čeprav število prebivalcev Slovenije rahlo narašča, se delež mladih (nizka rodnost) znižuje hitreje, kot se povečuje delež starejšega prebivalstva (nad 65+) v celotnem prebivalstvu. Napovedi po projekcijah prebivalstva EUROPOP2008 kažejo, da se bo v obdobju od 2008–2060 delež otrok v starosti 0–14 let v celotnem prebivalstvu zmanjšal s 13,9 % na 12,8 %, medtem ko se bo delež starega prebivalstva 65 let in več, do leta 2060 več kot podvojil in povzpел na 33,4 % celotnega prebivalstva (iz 16,1 % v letu 2008). Sočasno pa se bo delež prebivalstva starega 15–64 let, ki predstavlja delovni kontingent prebivalstva, zmanjšal s 70 % na 53 % (Statistični urad Republike Slovenije, 2009b, str. 108–109).

Slika 2: Starostna struktura prebivalstva Slovenije 2008–2060

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2009b, Prebivalstvo Slovenije danes in jutri, 2008–2060, Projekcija prebivalstva EUROPOP2008 za Slovenijo, 2009, str. 107–108.

Za določitev tipa prebivalstva (mlada, zrela in stara prebivalstva) uporabljamo različne kazalnike. Indeks staranja (definiran kot razmerje med številom starega prebivalstva in številom otrok) je poleg deleža starega prebivalstva, srednje starosti prebivalstva eden izmed najpogostejše uporabljenih kriterijev za ovrednotenje starosti prebivalstva. V literaturi (Majcen et al., 2006, str. 11) so mlada prebivalstva tista z manj kot 5 % starega prebivalstva ter indeksom staranja do 15, zrela prebivalstva tista s 5–7 % starih oziroma indeksom staranja 15 do 25 in nazadnje stara prebivalstva z nad 7 % starih in indeksom staranja nad 25.

Vendar demografi (tako Malačič, 2006, str. 20) glede na demografske trende trdijo, da so meje (predvsem meja med zrelim in starim prebivalstvom) v sedanjih razmerah neustrezne, zastarele. Glede na to, da so že vsa razvita prebivalstva prekoračila mejo 10 % starega

prebivalstva, posamezna celo čez 15 %, ter da projekcije prebivalstva napovedujejo povečanje tega deleža do 30 % ali več, demografi predlagajo, naj bi bila v današnjih razmerah meja med zrelim in starim prebivalstvom pri indeksu staranja 40 ter 10 % starega prebivalstva. Menijo tudi, da bi bilo potrebno razmisliti o uvedbi pojma zelo starega ali pretirano starega prebivalstva, za katerega bi bila meja 20 % prebivalcev starih 65 ali več let.

Tako prebivalstvo Slovenije uvrščamo med staro prebivalstvo, saj je v letu 2008 odstotek starega prebivalstva znašal 16,1 %, indeks staranja pa 115,8. Projekcijski podatki EUROPOP2008, ki se nanašajo na Slovenijo, kažejo, da naj bi se v obdobju od leta 2010 do leta 2060 odstotek starega prebivalstva povišal s 16,6 % na 33,4 %. Indeks staranja pa naj bi se v istem obdobju več kot podvojil – narasel naj bi s 120,1 na 261,3 (Statistični urad Republike Slovenije, 2009b, str. 93, 108).

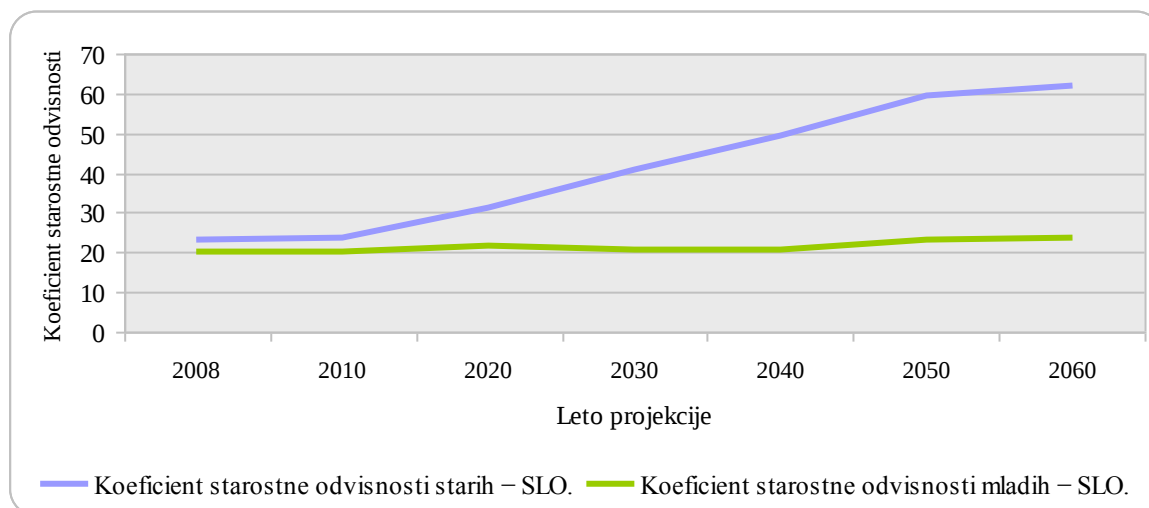
Kot kažejo podatki, se bo slovensko prebivalstvo v prihodnjih desetletjih vse bolj približevalo fazi pretiranega staranja. Za ugotavljanje hitrosti staranja prebivalstva ter za ugotavljanje, v kolikšni meri bodo »odvisne« prebivalstvene skupine v prihodnosti »obremenjevale« skupino aktivnega prebivalstva, s posebnimi kazalniki medsebojno primerjamo posamezne kontingente prebivalstva – koeficientom starostne odvisnosti starih (kadar primerjamo kontingent starega prebivalstva z delovnim kontingentom in pove, koliko prebivalcev, starih 65 let in več, je odvisnih od 100 delovno sposobnih) ali pa s koeficientom starostne odvisnosti mladih (kadar primerjamo kontingent otrok glede na delovni kontingent in nam pove, koliko prebivalcev, mlajših od 15 let, je odvisnih od 100 delovno sposobnih prebivalcev) (Majcen et al., 2006, str. 12; Statistični urad Republike Slovenije, 2009b, str. 26).

V preteklih treh desetletjih je bila starostna sestava Slovenije ugodna, zato so vrednosti koeficienta skupne starostne odvisnosti, tj. odvisnost najmlajših (0–14 let) in starejših prebivalcev (starih 65 let in več), nazadovale. Njihovo nazadovanje se je v letu 2003 ustavilo, vrednosti so začele naraščati – po tem letu je bila vrednost skupnega koeficienta starostne odvisnosti v večji meri odvisna od vrednosti koeficienta starostne odvisnosti starih kot pa od koeficienta starostne odvisnosti mladih, saj je delež odvisnega (vzdrževanega) starega prebivalstva zajemal že skoraj tri četrtine vrednosti skupnega koeficienta starostne odvisnosti (Statistični urad Republike Slovenije, 2010, str. 13).

Slika 3 prikazuje srednjo varianto demografskih projekcij koeficienta starostne odvisnosti prebivalstva starih, ki nepretrgoma raste. Njegova vrednost se bo po pričakovanjih zaradi naraščajočega kontingenta starih do leta 2060 povečala, in sicer s 23,9 % (v letu 2010) na 61,9 %, pri čemer se bo do leta 2040 podvojila in narasla na 49,4 %. Koeficient starostne odvisnosti mladih pa se bo po napovedih EUROPOP2008 do leta 2060, na račun zmanjševanja deleža mladega prebivalstva, zmerno povečeval in to z 19,9 % (leta 2010) na 23,7 % (Statistični urad Republike Slovenije, 2009b, str. 93).

Demografski trendi povečanja števila starejšega prebivalstva so torej vedno bolj očitni tudi za Slovenijo. Po podatkih Eurostatovih projekcij EUROPOP2008 in po študiji Svetovne banke naj bi imela Slovenija do konca tretjega desetletja tega stoletja eno najstarejših prebivalcev na svetu (Razpotnik, 2008, str. 64; Vertot, 2008).

Slika 3: Primerjava koeficiena starostne odvisnosti mladih in starih

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, 2009b, Prebivalstvo Slovenije danes in jutri, 2008–2060, Projekcija prebivalstva EUROPOP2008 za Slovenijo, 2009, str. 93.

1.2 Vzroki za staranje prebivalstva

Rezultat prebivalstvene strukture na nekem območju v določenem obdobju nam pokaže temeljna demografska enačba, ki nam pove, da na njeno spreminjanje vplivajo točno določeni dejavniki: rodnost, smrtnost in migracije, ki pomenijo razliko med številom priseljencev in številom odseljencev (Van de Kaa, 2002, str. 80), kar prikazuje enačba (1):

$$P_{t+1} = P_t + B_t - D_t + (I_t - E_t) \quad (1)$$

Kjer je:

- P_{t+1} – število prebivalstva na nekem območju v določenem obdobju
- P_t – število prebivalstva v izhodiščnem obdobju
- B_t – število rojstev
- D_t – število smrti
- I_t – število priseljencev v nekem opazovanem območju
- E_t – število odseljencev v nekem opazovanem območju

1.2.1 Rodnost

Rodnost je pozitivna komponenta naravnega obnavljanja prebivalstva, ki jo merimo s koeficientom celotne rodnosti, in izraža razmerje med številom živorojenih otrok glede na število žensk v rodni dobi od 15 do 49 let v posameznem koledarskem letu (Malačič, 2003, str. 83). Je izjemno pomemben dejavnik dinamike prebivalstva, saj le dovolj visoka rodnost zagotavlja dolgoročen razvoj neke populacije. Z vidika problema staranja prebivalstva je pomembna predvsem kot vir priliva v aktivno prebivalstvo, ki je producent ekonomske baze za vzdrževanje starega prebivalstva (Kraigher, 2003).

Po večini evropskih držav se je rodnost v 20. stoletju znižala. Nekatere države so sicer po drugi svetovni vojni doživele obdobje porasta števila rojstev, vendar je bil dvig le začasen, saj je v sredini 70-ih let sledilo njeno pospešeno upadanje daleč pod raven, ki zagotavlja enostavno obnavljanje prebivalstva na dolgi rok (2,1 otroka na žensko) – to pa povzroča izredno hitro stopnjo staranja celotnega in aktivnega prebivalstva.

Leta 2005 je bila skupna stopnja rodnosti v EU 1,51, kar je daleč pod stopnjo rodnosti za ohranjanje evropskega naroda. Najvišjo stopnjo rodnosti je med državami EU imela Francija, kjer je ženska v povprečju rodila 1,94 otroka, sledila ji je Irska z 1,86 otroka. Slovenija se je uvrstila na sam rob lestvice, v skupino držav z najnižjo stopnjo rodnosti (1,26 otroka na žensko) (Priloga 2, Tabela 1).

Analiza celotne stopnje rodnosti (le-ta nam pove povprečno število živorojenih otrok na eno žensko v rodni dobi) za Slovenijo za preteklih petdeset let pokaže (Priloga 3, Tabela 2), da se prebivalstvo Slovenije vse od leta 1981 po naravni poti ne obnavlja več. V letu 2003 je bilo doseženo t.i. »demografsko dno«, ko je stopnja rodnosti dosegla do sedaj najnižjo vrednost 1,2 otroka na žensko v rodni dobi. Po nekajletni stagnaciji se je v letu 2005 celotna rodnost nekoliko povečala in je znašala 1,26, v letu 2008 pa 1,53 otroka na žensko, kar našo državo v skupini evropskih držav uvršča med države z najnižjo stopnjo rodnosti (Javornik, 2006, str. 64; Statistični urad Republike Slovenije, 2009b, str. 19).

Poleg upadanja rodnosti pa se kaže tudi trend odlaganja rojstev v višje starosti v življenju žensk. Kljub temu da se je stopnja rodnosti v Sloveniji po letu 2003 nekoliko dvignila, imajo ženske v primerjavi s preteklimi desetletji manj otrok, za materinstvo se odločajo kasneje. Vedno več je tistih žensk, ki se odločijo za prvega otroka, ko so že dopolnile 30 let, pri čimer je povprečna starost matere ob rojstvu prvega otroka 28,4 let, kar pri nas (po drugi svetovni vojni) predstavlja najvišjo tovrstno povprečno starost (Statistični urad Republike Slovenije, 2009a, str. 29).

Tabela 1: Povprečna starost matere ob otrokovem rojstvu – prvo rojstvo (2000–2008)

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Povprečna starost matere ob otrokovem rojstvu – prvo rojstvo	26,5	26,7	27,2	27,3	27,5	27,8	28,0	28,2	28,4

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Povprečna starost matere ob otrokovem rojstvu – prvo rojstvo (2000–2008), 2010.

Razlogi za nizko rodnost ter odlaganje rojstev v višje starosti v življenju žensk so delno ekonomske narave, delno pa gre za demografski proces, ki je bil značilen za vse razvite države in je posledica visoke vključenosti žensk v izobraževalni sistem (Kraigher, 2005, str. 16). Zniževanje rodnosti je povezano s številnimi spremembami življenjskih pogojev ljudi, ki so posledica ekonomske tranzicije (brezposelnost, inflacija, padec življenjske ravni, problem zaposlovanja mladih) in povzročajo težko usklajevanje poklicnega in družinskega življenja, spremenjen odnos ljudi do družin, vloge žensk v družbi (Dobritz & Philipov, 2003, str. 18–19; Javornik, 2006, str. 63).

Po Eurostatovih ocenah naj bi se odlaganje rojstev v kasnejša leta v državah članicah EU-27 upočasnilo, rodnost bo (do leta 2060) rahlo naraščala z 1,54 otroka na žensko v letu 2008 na 1,60 (v letu 2030) oziroma na 1,64 otroka na žensko v letu 2060. Ta trend kaže, da bo stopnja totalne rodnosti še vedno ostala pod ravnjo, ki zagotavlja enostavno obnavljanje prebivalstva (Economic Policy Committee, 2009, str. 36).

Tako kot v večini evropskih držav se tudi v Sloveniji soočamo z zoženo reprodukcijo, saj se bo zaradi skromnega števila rojstev v preteklosti število mladih zmanjševalo tudi v prihodnosti. Stopnja totalne rodnosti naj bi se pri nas z 1,38 otroka na žensko v letu 2007 do leta 2027 povečala na 1,5 otroka ter naj bi na tej ravni ostala do leta 2050. Na osnovi takih predpostavk bo število rojstev (tudi zaradi prelaganja rojstev v višje starosti) nekaj let še naraščalo, po letu 2015 pa naj bi se pričelo zmanjševati. Leta 2034 naj bi se rodilo le še 15.000 otrok (Javornik, 2006, str. 64).

1.2.2 Smrtnost

Drugi dejavnik, ki vpliva na staranje prebivalstva, je smrtnost in predstavlja negativno komponento gibanja prebivalstva, saj povzroča njegovo zmanjševanje. Najbolj sintetični kazalec smrtnosti skozi celotno življenje je pričakovano trajanje življenja ob rojstvu (e_0), ki nam pove, koliko let življenja lahko v povprečju pričakuje novorojenček ob pogoju, da bo vse življenje izpostavljen enakim zakonitostim umiranja, kot delujejo v času opazovanja (Malačič, 2000, str. 132). Gre za kazalnik, v katerem je združena umrljivost v vseh starostih, in se v novejšem obdobju podaljšuje predvsem v življenju starejših, kar močno vpliva na staranje prebivalstva (Javornik, 2006, str. 65).

Trajanje življenja se je v razvitih deželah zaradi zniževanja umrljivosti dojenčkov in otrok ter zaradi zniževanja umrljivosti, ki so jo povzročale nalezljive bolezni, vse od konca 50-ih let 20. stoletja podaljševalo. Vendar pa so socialne in ekonomske spremembe 20. stoletja postopoma prispevale k novim vzrokom smrti (alkoholizem, kajenje, prometne nesreče), kar je v 60-ih letih povzročilo njegovo upočasnitev. Le-to se je sčasoma zaradi razvoja medicine, izboljšanja življenjskih pogojev, družbenega napredka počasi začelo ponovno podaljševati, vendar se je od tistega v prvi polovici 20. stoletja razlikovalo po dveh značilnostih (Javornik, 2006, str. 64; Košir & Kramberger, 1998, str. 49):

1. bilo je počasnejše,
2. bilo je posledica zniževanja umrljivosti v višjih razredih

V zadnjih 50-ih letih se pričakovana življenjska doba ob rojstvu v vseh državah članicah EU-27 podaljšuje z različno stopnjo intenzivnosti. Tako zasledimo, da se povprečna življenjska doba intenzivno daljša v južnih (Španija, Grčija, Ciper) in severnih (Švedska, Finska), manj intenzivno pa v vzhodnih (Romuniji, Bolgariji) ter v pribaltskih (Latvija, Litva, Estonija) državah članicah EU-27. Pričakovano trajanje življenja za žensko je bilo med državami članicami EU-27 v letu 2006 najdaljše v Španiji in Franciji (84,4 leta), najkrajše pa v Romuniji (76,2 leta), medtem ko je pričakovano trajanje življenja za moške najdaljše na Švedskem in Cipru (78,8 leta), najkrajše pa v Litvi (65,3 leta) in Latviji (65,4 leta). Slovenija se po pričakovanem trajanju življenja ob rojstvu uvršča v spodnji del lestvice držav EU-27, saj je krajše kot v bolj razvitih državah v EU-27 ter eno izmed daljših v primerjavi z novo pridruženimi članicami EU-27 (Statistični urad Republike Slovenije, 2009b, str. 23).

Kot kažejo rezultati, predstavljeni v Tabeli 2, je v slovenskem prostoru prisoten trend podaljševanja pričakovanega trajanja življenja, saj deklice rojene v letu 2008 lahko pričakujejo, da bodo dočakale 82,26 let, dečki, rojeni v istem obdobju, pa 75,42 let, kar je v primerjavi z letom 1960 za 8,3 let več za deklice in za 9,31 let več za dečke. Po osnovni varianti naj bi se do leta 2060 pričakovano trajanje življenja ob rojstvu v Sloveniji podaljševalo za moške na 83,7 let ter za ženske na 88,8 let (Priloga 4, Tabela 3) (Economic Policy Committee, 2009, str. 34).

Tabela 2: Pričakovana trajanje življenja po spolu, v Sloveniji, izbrana leta

Leto	1960–1961	1989 –1990	1997–1998	2001–2002	2005–2006	2008
Moški	66,11	69,38	71,05	72,33	74,84	75,4
Ženske	71,96	77,19	78,68	79,87	81,89	82,3

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, *Pričakovana trajanje življenja po spolu, v Sloveniji, izbrana leta, 2010.*

Zniževanje smrtnosti v starostnih razredih nad 30-im letom starosti prispeva k staranju prebivalstva, medtem ko v nižjih starostnih razredih zniževanje smrtnosti prispeva k pomlajevanju prebivalstva (Malačič, 2006, str. 20). V Sloveniji se smrtnost v zadnjih desetletjih z različno intenzivnostjo zmanjšuje v vseh starostnih razredih. Najopaznejše je zmanjševanje števila umrlih dojenčkov in števila umrlih mlajših od 40 let (Ilić, Kalin, Povhe, Šter & Žnidaršič, 2007, str. 167).

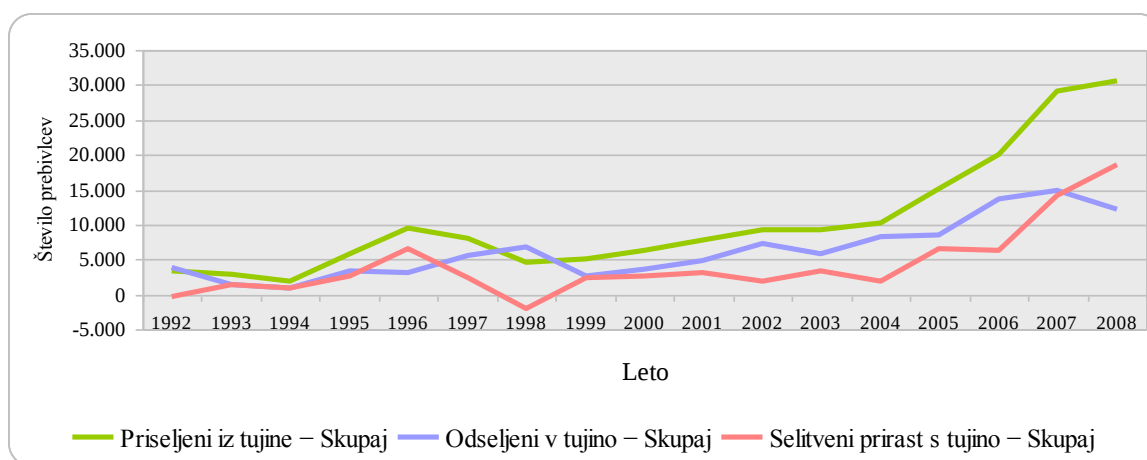
Kraigher (2005, str. 20–23) ugotavlja, da v bodoče lahko pričakujemo zniževanje umrljivosti pri obeh spolih, zlasti v starosti med 40-im in 80-im letom, pri moških tudi med 15-im in 39-im letom. Strokovnjaki menijo (tako Javornik), da se je začela nova faza podaljševanja življenja, da prihaja do začetka velikih sprememb. Starost 65 let dočaka vedno več ljudi (Javornik, 2006, str. 66).

1.2.3 Migracije

Tretji dejavnik, ki vpliva na staranje prebivalstva, so migracije ali selitve, ki predstavljajo prostorske premike prebivalcev iz odselitvenega v priselitveno območje. Značilne so predvsem za mlajše prebivalce, ki so v primerjavi s starejšim prebivalstvom bolj nagnjeni k selitvam. Tako je za odselitvena območja na splošno značilno starejše, za priselitvena (zlasti mesta) pa mlajše prebivalstvo (Javorik, 2006, str. 69; Malačič, 2006, str. 144).

Migracije potekajo torej v dveh smereh: na eni strani imamo priseljevanje (imigracije), na drugi pa odseljevanje (emigracije). Razlika med tema tokovima predstavljajo neto migracije ali selitveni prirast, na katerega vpliva vrsta dejavnikov, ki so predvsem ekonomske ter politične narave (Kraigher, 2005, str. 25; Malačič, 2000, str. 155–157, 179).

Slika 4: Meddržavne selitve Slovenija, od 1992–2008

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Meddržavne selitve Slovenija, od 1992–2008, 2010.

Slovenija je od druge polovice 20. stoletja veljala za priseljitveno območje, saj je število priselitev presegalo število odselitev. Najvišji selitveni prirast je bil zabeležen v 70-ih in v začetku 80-ih let, ko so najmočnejši selitveni tokovi potekali med Slovenijo in državami, nastalimi na območju bivše Jugoslavije. Začasno spremembo smeri, velikosti in vsebine selitvenih tokov je v letih 1991 in 1992 povzročila osamosvojitev Slovenije, saj se je v tistem obdobju iz države izselilo več ljudi, kot se je vanjo priselilo. Negativni selitveni prirast je bil zaznan tudi v letu 1998, kateremu razlog (tako Javornik) je pripisati težavam pri zbiranju podatkov (Javornik, 2006, str. 67). Od tega leta naprej pa je, po uradnih podatkih, le-ta vsako leto pozitiven, kar se kaže kot posledica ugodne konjunkturo in pomanjkanje določenih poklicnih profilov, zlasti v gradbeništvu (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009, str. 48).

Na obseg in starostno sestavo prebivalstva ima pomemben vpliv spolno starostna sestava selitvenega prirasta. Čim več je v selitvenem prirastu mladih in žensk, tem večje bo skupno število prebivalcev in tem manjši je delež starega prebivalstva (Kraigher, 2002, str. 26–27). V obdobju 2001–2008 je bil v Sloveniji v selitvenem prirastu prisoten trend višjega odstotka moških v primerjavi z ženskami. Pri tem je bila povprečna starost priseljenega prebivalstva (tako moških kakor žensk) ne glede na državljanstvo v povprečju skozi vsa leta opazovanja nižja od odseljenega prebivalstva (Priloga 5, Tabela 4). Strukturni deleži po posameznih skupinah so bili, po pričakovanju, najvišji v razredu od 15–64 let, saj so selitve značilnost mladih in so najpogostejše v obdobju, ko si ustvarjajo družine in iščejo zaposlitev. Ker pa se tako vstop v zaposlitev kakor tudi odločitev za ustvarjanje družine povišuje, se tudi starost tistih, ki se selijo, povišuje (Javornik, 2006, str. 68–69).

1.3 Posledice staranja prebivalstva za trg dela

Vpliv staranja prebivalstva na trg dela je ena izmed najbolj perečih problematik, s katerimi se srečujejo države EU. Dejstvo, da so starejši edini rastoči segment, se kaže na različnih področjih – bodisi ekonomskih bodisi družbenih. Najbolj izrazito se posledice kažejo na področjih dela, upokojevanja, pokojninskega in zdravstvenega sistema, v potrošniških in varčevalnih navadah, blaginji postaranega prebivalstva (Dimovski & Penger, 2007, str. 43).

S staranjem prebivalstva se spreminja obseg in struktura delovne sile. Večji delež potencialne delovne sile je starejših, vse manj je mladih, ki vstopajo na trg dela, delež upokojencev med celotnim prebivalstvom se povečuje, s čimer se (na škodo drugega) spreminja razmerje med neaktivnim in aktivnim prebivalstvom. Projekcije držav OECD² kažejo (tako Širok & Vodopivec, 2009, str. 6), da se bo število upokojencev na enega zaposlenega v večini držav članic od leta 2000 do leta 2050 podvojilo.

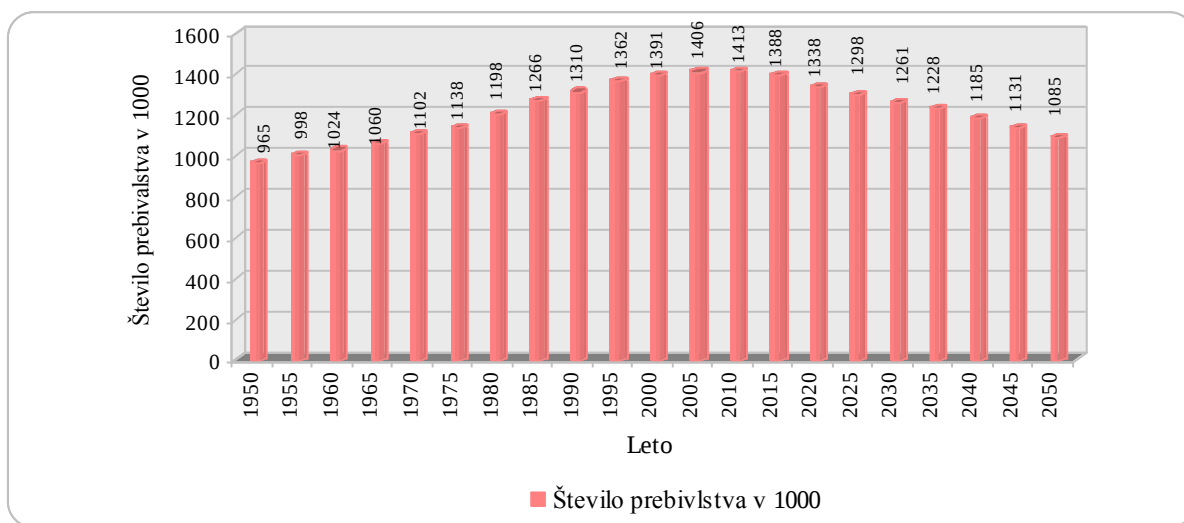
² Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*, v nadaljevanju OECD) je mednarodna gospodarska organizacija razvitih držav, ki sprejemajo načela predstavniške demokracije in svobodnega trga. OECD ima danes 33 polnopravnih članic.

1.3.1 Upadanje števila aktivnega prebivalstva ter staranje delovnega kontingenta

Po Mednarodni organizaciji za delo (ILO)³ se delovno sposobno prebivalstvo deli na aktivno in neaktivno prebivalstvo. Slednje predstavljajo osebe z lastnimi dohodki in vzdrževane osebe, medtem ko aktivno prebivalstvo zajema tisti del prebivalstva, ki je zaposlen oziroma je na voljo za zaposlitev (tvorijo ga zaposleni in brezposelni). Pri tem se aktivno prebivalstvo nanaša na t.i. delovno sposobno prebivalstvo, ki kot spodnjo starostno mejo določa 15 let.

Ena izmed posledic, ki jo prinaša staranje prebivalstva, je zmanjševanje in s tem tudi večjo obremenjenost aktivnega prebivalstva, saj se delež mladih (15–64 let) v celotnem prebivalstvu zmanjšuje, delež starejšega prebivalstva (65+) pa povečuje (Slika 2). Kot je razvidno iz Slike 5, se je delovni kontingent prebivalstva Slovenije od leta 1950 do leta 2010 počasi povečeval, po tem letu pa se bo začel zniževati. Številčne generacije, rojene v obdobju rodnosti po drugi svetovni vojni, bodo po letu 2012 iz delovnega kontingenta začele izstopati, medtem ko se bo vstopanje šibkih mladih generacij nadaljevalo (Majcen et al., 2006, str. 12).

Slika 5: Trend zmanjševanja aktivnega prebivalstva v Sloveniji od leta 1950–2050

Vir: Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, *World Population Prospects: The 2008 Revision*, 2010.

Za prihodnost projekcije kažejo na zmanjševanje delovnega kontingenta, in sicer v povprečju 5 % vsakih nadaljnjih 5 let, kar bi pomenilo, da naj bi do leta 2020 delež aktivnega prebivalstva upadel za 3,5 %, delež neaktivnega prebivalstva pa narasel kar za

- ³ ILO – Mednarodna organizacija dela (angl. *International Labour Organization*, v nadaljevanju ILO) je mednarodna organizacija, ki deluje kot specializirana agencija Organizacije združenih narodov.

8,8 %. Tako naj bi bilo leta 2020 v Sloveniji kar 19 % ljudi starejših od 65 let, 64,7 % starih 15–64 let in 16,3 % mlajših od 15 let (Dimovski & Penger, 2007, str. 43).

Ker prebivalstvo Evrope v prihodnosti ne bo le številčno skromnejše, temveč tudi bistveno starejše, predstavlja enega izmed največjih ekonomskih in socialnih izzivov članic EU-27 iskanje ustreznih poti in mehanizmov za povečanje in podaljšanje zaposlitve njihovega prebivalstva. Zato so voditelji vlad držav članic EU v Lizboni leta 2000 kot enega izmed ključnih ciljev Lizbonske strategije določili, da bo do leta 2010 dosežena povprečna 50 % stopnja zaposlenosti oseb v starostni skupini 55–64 let ter povečanje stopnje zaposlenosti do 70 % prebivalstva (Statistični urad Republike Slovenije, 2010, str. 35–36).

EU-27 se zastavljenemu cilju počasi približuje. Stopnja zaposlenosti starejših oseb (55–64 let) je bila leta 2008 več kot 50 % v 12 državah članicah EU-27, ki aktivno staranje spodbujajo že skoraj dve desetletji – najvišja je bila na Švedskem (70,1 %) in v Estoniji (62,4 %). Medtem ko je bila v ostalih 15 državah članicah EU-27, med katerimi je tudi Slovenija, nižja od 50 %. Le-ta je v Sloveniji znašala 32,8 %, medtem ko je stopnja delovne aktivnosti (to je odstotek delovno aktivnih prebivalcev med vsemi prebivalci, starimi najmanj 15 let) znašala skoraj 57 %, kar je zopet daleč od opredeljenega Lizbonskega cilja (70 %) (Statistični urad Republike Slovenije, 2010, str. 35).

1.3.2 Naraščanje števila upokojenega prebivalstva

Naraščanje upokojevanja sega v začetek devetdesetih let, v začetno obdobje prehoda iz socialističnega v kapitalistični družbenoekonomski in politični sistem. Takrat je s sprostitvijo delovnopravne zakonodaje v procesu prestrukturiranja izgubilo delo okrog 20 % zaposlenih, ki so se, če je bilo le mogoče, tudi predčasno upokojili. V tem obdobju je slovenska politika zaposlovanja z različnimi ukrepi dodatno spodbujala upokojevanje preseženih delavcev, da bi tako lahko preprečila ter omilila socialne, ekonomske posledice naraščajoče brezposelnosti. S tem je usmeritev pokojninske politike k spodbujanju čim hitrejšega upokojevanja med letoma 1990 in 1999 povečala število starostnih upokojencev kar za četrtno (Žnidaršič, 2008, str. 38).

Posledice teh ukrepov so v drugi polovici 90-ih let pripeljale do upadanja brezposelnosti na eni strani, na drugi strani pa se je pojavil problem naraščanja števila upokojenega prebivalstva, kar je privedlo do slabšanja razmerja med delovno aktivno in upokojeno populacijo. V slovenski pokojninski in zaposlitveni politiki je zato prišlo do zasuka, ki je močno vplival na še aktivne starejše. Pojavila se je potreba po reformi pokojninskega sistema, ki je bila izpeljana leta 1999 in je zaostрила pogoje upokojevanja, s čimer so bili zagotovljeni pogoji za povečanje stopnje delovno aktivnih, ki zagotavljajo sredstva za pokojninske in druge socialne obveznosti vse številčnejše skupine upokojencev (Majcen et al., 2006, str. 24; Žnidaršič, 2008, str. 39).

Iz literature v obdobju med leti 1980 in 2000 je tako videti (Žnidaršič, 2008, str. 25), da se je koncept upokojevanja postopno spreminjal – od zgodnjega upokojevanja in spodbujanja aktivnega preživljanja prostega časa do obratnega trenda podaljševanja ekonomsko aktivnega obdobja in celo vračanja že upokojenih v zaposlitveno razmerje. Leta 2009 (Priloga 6, Tabela 5) je bilo povprečno število upokojencev 560.428, od tega 354.541 upravičencev do starostne, 92.123 do invalidske, 59.699 do družinske, 32.119 do vdovske in 16.168 do državne pokojnine. Njihovo število se je v primerjavi z letom 1992 povečalo približno za 20 % udeležencev pokojnin (Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, 2009a, 2006), pri čemer Dimovski poudarja, da ima Slovenija zaradi množičnega upokojevanja v 90-ih letih prejšnjega stoletja zelo nizko stopnjo delovne aktivnosti v starostnem razredu med 55-im in 64-im letom, saj v tem starostnem razredu dela le 30,7 % ljudi (Dimovski & Penger, 2007, str. 47).

Za dvig stopnje delovne aktivnosti ter za ohranitev sedanjega razmerja števila starejših (le-ta pada in je iz leta v leto precej manjše (Priloga 7, Tabela 6) in zaposlenih na celotno prebivalstvo bo potrebno občutno povišati zaposlenost starejših, oblikovati politiko aktivnega staranja. Podaljševanje zaposlitve oziroma večje vključenosti starejših zaposlenih za obstoj in razvoj družbe je tako neizogibno, saj podaljšanje delovne aktivnosti prispeva (Vodopivec & Širok, 2009, str. 6; Žnidaršič, 2008, str. 28):

- k rasti delovne sile;
- k nadomestitvi negativnih učinkov staranja prebivalstva na gospodarsko rast;
- h krepitvi javnih financ z večanjem obsega davčnih prihodkov in zmanjševanju pokojninskih izdatkov;
- k dvigu prihodkov starejših, kar omogoča večjo akumulacijo prihrankov in obresti iz njih ter vodi k višjim pokojninam, ki se porazdelijo na krajše obdobje neaktivnosti.

Dr. Stanovnik je za časopis Delo povedal, da se naš pokojninski sistem postopno prilagaja spremenjenim demografskim, ekonomskim in socialnim trendom, ter da bo okoli leta 2010 potrebna nova reforma, ki bo pomenila nadaljnje spreminjanje obstoječega pokojninskega sistema. Dejanska starost pri upokojevanju zavarovancev se bo v prihodnosti podaljševala s sedanjih 58 let na ciljnih 65 let starosti (Jenko & Grgič, 2006, str. 3), s čimer se bo zaposlenost v višjih starostnih razredih povečala. Zaradi poznejšega upokojevanja se število upokojencev ne bo povečevalo tako drastično, kakor bi se sicer, a kljub temu bo predvidoma precej naraslo. V Tabeli 3 je prikazano število upokojencev po posameznih vrstah pokojnin v letu 2005 in projekcije njihovega števila v izbranih letih (Dimovski & Penger, 2007, str. 46; Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve Republike Slovenije, 2006, str. 6–7; Žnidaršič, 2008, str. 29).

Tabela 3: Število upokojencev v letu 2005 in projekcije njihovega števila v izbranih letih

Upokojenci	2005	2010	2015	2020	2025	2030	2050
Starostni	315.092	329.971	343.948	353.490	369.510	376.825	440.296
Invalidski	96.665	101.462	106.795	113.395	120.920	128.223	139.540
Družinski	93.231	99.423	99.324	101.993	101.681	101.391	81.692
Skupaj	504.988	530.856	550.067	568.878	592.111	606.439	661.528

Vir: V. Dimovski in S. Penger, Strategija aktivnega staranja prebivalstva Slovenije s poudarkom na kakovostnem staranju in medgeneracijskem sožitju, 2007, str. 46.

Demografske, ekonomske, razvojne in socialne spremembe zadnjih desetletij pa ne pozivajo samo k dvigovanju povprečne upokojitvene starosti, ampak tudi k politiki aktivnega staranja, ki zajema življenje pred in po upokojitvi, ko naj bi ljudje zaživel v novih oblikah dejavnosti, koristnih za družbo.

1.4 Aktivno staranje

Nova sodobna družba, ki je dinamična, prožna, bolj nestabilna, je ključno zaznamovala oziroma spremenila življenjski stil, način učenja, kombiniranje dela in družinskega življenja. Spremenil se je tudi odnos posameznikov in celotne družbe do upokojevanja, spremenila so se medgeneracijska razmerja in njihovo komplementarno dopolnjevanje (Žnidaršič, 2008, str. 22).

V preteklosti so bili starejši ljudje mlajšim generacijam najpomembnejši vir informacij, znanj in veščin, v visoko informatiziranem svetu pa pripadniki tretje generacije le s težavo sledijo hitremu razvoju (Javornik, 2006, str. 99). Družba, ki se stara, si ne more in ne sme privoščiti, da bi bila tako velik del prebivalstva, ki ga bodo v bodočnosti predstavljali stari ljudje, le pasivni spremljevalec dogajanja, ali pa obravnavan le kot skupina, ki predstavlja strošek in breme aktivnemu prebivalstvu. Z oblikovanjem različnih ukrepov strategije kakovostne starosti je potrebno starost narediti bolj prijazno za starejše in manj obremenjujoče za tiste, ki bodo zanje skrbeli (Dimovski & Penger, 2007, str. 42–43).

Potrebno je ustvariti okoliščine za dejavno staranje, za kar je potrebna drugačna politika starosti in staranja. Če želimo, da so starejši dejavni, mora biti ta politika usmerjena v razvoj in ne v vzdrževanje starejših, zajeti mora vse starejše ne zgolj tistih, ki so na družbenem robu in potrebnih pomoči. Še več, politika starosti in staranja mora biti takšna, da bo govorila predvsem o načinu življenja starejših ter omogočala dejavno povezovanje različnih rodov, solidarnost in sodelovanje med generacijami. Usmeriti se mora v zajetje zmožnosti, poklicnega in izkustvenega znanja starejših ter ustvariti, vzdrževati in razvijati socialni kapital (upoštevanje norm, pričakovanj, stališč, znanj in spretnosti starejših) (Findeisen, 2008, str. 63–64).

V preteklosti so razvite države odgovarjale na izzive, pogojene s staranjem prebivalstva s posebnimi ukrepi na tistem področju, na katerem so ga problemi najbolj neposredno zadevali. Politike so se izvajale nekonsistentno in neodvisno druga od druge. Danes pa za problematiko staranja razvijamo pristop, ki temelji na interakciji politik – združenih v enotno in konsistentno strategijo aktivnega staranja, ki povezuje ključne politike s področja zaposlovanja, pokojnin, upokojevanja, zdravstva in vključevanja starejših v družbeno skupnost. Rdeča nit aktivnega staranja je spodbujanje zaposljivosti starejših. Kokovo poročilo (Kok, 2004) pri uresničevanju strategije aktivnega staranja izpostavlja naslednje elemente (Žnidaršič, 2008, str. 4):

- spodbude za delavce, da se upokojijo kasneje, in delodajalce, da privabijo, zaposlujejo in obdržijo starejše delavce;
- oblikovanje strategije vseživljenjskega učenja;
- izboljšanje kakovosti delovnih mest in dela.

Pristopi aktivnega staranja se razlikujejo glede na koncept (OECD-jev produktivni koncept, WHO⁴-jev vseživljenjski koncept ali koncept EU, ki temelji na t.i. novi paradigmi v politiki staranja), ki ga upoštevamo pri oblikovanju in izvajanju ekonomskih politik. Koncepti se med seboj razlikujejo po časovni dimenziji, ki jo upoštevajo z vidika življenjske dobe, in po obsegu, v katerem razumevanje aktivnega staranja vključuje širši pristop politik z vključevanjem različnih politik, ali na ožji pristop, kjer je pozornost usmerjena le na nekaj politik, kakršna je pokojninska in zaposlitvena politika (Šlebinger, Pušnik & Bradač, 2006, str. 75).

Produktivni pristop, ki ga navaja OECD, definira aktivno staranje kot sposobnost ljudi, da kljub staranju živijo produktivno življenje v družbi in gospodarstvu. Osrednja skrb tega pristopa je sposobnost ljudi, da so produktivni, in vprašanje, kako ohraniti in spodbuditi to sposobnost, ko se starajo. Ker je pozornost namenjena namesto celotni življenjski dobi le prehodu iz delovne dobe v dobo upokojitve, je politika aktivnega staranja v skladu s produktivnim pristopom omejena le na politiko zaposlovanja in pokojninsko politiko, predvsem na politiko zgodnjega upokojevanja (Šlebinger, Pušnik & Bradač, 2006, str. 75).

Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) izpostavlja drugi vseživljenjski pristop k aktivnemu staranju, kjer je le-ta proces optimiranja priložnosti za zdravje, sodelovanje in varnost z namenom omogočiti kakovost življenja v času. Ta opredelitev upošteva različne vidike kakovosti življenja in se izogne ozkemu produktivnemu pristopu. Aktivno staranje pomeni nadaljevanje aktivnosti s socialnega, ekonomskega, kulturnega, duhovnega in družbenega vidika ter ne le sposobnost biti fizično aktiven ali vključen na trg dela (Šlebinger, Pušnik & Bradač, 2006, str. 75). Sam pogled WHO na aktivno staranje

⁴ Svetovna zdravstvena organizacija (angl. *World Health Organization*, v nadaljevanju WHO) ima vodilno vlogo na področju zdravstvenih vprašanj na globalnem nivoju.

nakazuje na t.i. novo paradigmo, ki starejše obravnava kot aktivne sodelujoče akterje ustvarjanja napredka in družbene blaginje (Žnidaršič, 2008, str. 46).

Zadnji koncept je koncept nove paradigme politike staranja, ki ga je Komisija Evropskih skupnosti predstavila v publikaciji z naslovom »K Evropi vseh starosti« (angl. *Towards a Europe of All Ages*), kjer je opozorila na posledice staranja prebivalstva na področjih zaposlovanja, socialne varnosti, zdravja ter socialnih pravic in obenem podala smernice ukrepanja. Aktivno staranje je v skladu s tem pojmovanjem koherentna strategija, ki omogoča kakovostno staranje v starajoči se družbi. Predpostavlja prilagajanje naših življenjskih navad dejstvu, da živimo dlje, da imamo več resursov in smo boljšega zdravja, kot so bili naši predniki v isti starosti. Hkrati pomeni izkoriščanje priložnosti, ki nam jih nudijo omenjene izboljšave. V vsakdanjem življenju to pomeni, da privzamemo zdrave življenjske navade, delamo dlje, se upokojimo kasneje, po možnosti postopoma in smo aktivni tudi po upokojitvi. Promocija aktivnega staranja pomeni promoviranje priložnosti za boljše življenje (Šlebinger, Pušnik & Bradač, 2006, str. 75; Žnidaršič, 2008, str. 46).

Novo paradigmo aktivnega staranja, ki tako predpostavlja kompleksni pogled na človeka in staranje, razvijamo z managementom starosti, ki ga razumemo kot koncept oblikovanja perspektiv in strategij sodobne družbe, ki bo morala kompleksne naloge družbe z velikim deležem starega prebivalstva obvladati celovito na individualni, družbeni in podjetniški ravni. Management starosti želi biti odgovor družbe na prednosti in slabosti staranja prebivalstva, ki naj bi doprinesel k obvladovanju problema staranja kot enega od največjih izzivov sodobnega sveta. Je aplikacija znanosti o staranju v prakso, tako da pomaga ljudem izboljšati kakovost življenja v procesu staranja (Žnidaršič, 2008, str. 47).

V procesu udejanjanja managementa starosti pa mora biti pozornost usmerjena na vse generacije (mlada, srednja leta, tretje, četrto življenjsko obdobje). V mladih letih se ljudje pripravljajo na daljše, kakovostnejše življenje; povečuje se pomen zavedanja o skrbi za zdravo življenje, o vseživljenjskem učenju, o procesu staranja in medgeneracijski solidarnosti. Srednja leta so leta, ko se ljudje s pomočjo vladne politike ter delodajalcev pripravljajo na lastno staranje z vseživljenjskim izobraževanjem in stalnim strokovnim izpopolnjevanjem; s promoviranjem zadrževanja in ponovnega vključevanja starejših na trg dela; s poznejšim, postopnim upokojevanjem. V tretjem življenjskem obdobju naj bi starejši imeli več možnosti zaposlitve (upokojitve), ki jih kombinirajo s pristočnimi aktivnostmi, s prostovoljnim delom, pri čimer je pomembno, da ti procesi ne izključujejo starejših in so usklajeni s procesi prehoda v četrto življenjsko obdobje. V slednjem pa se starejši osredotočajo na maksimalno aktivnost in vzdrževanje neodvisnosti v pozno starost. Politike (stanovanjska, transport, zdravstvo, socialno varstvo itd.) delujejo z zagotavljanjem socialne pomoči pasivne podpore v smeri opolnomočenja starih posameznikov (Žnidaršič, 2008, str. 51).

Staranje prebivalstva zahteva ne le ustrezno politiko dejavnega staranja oziroma zaposlovanja starejših, temveč tudi ustrezno politiko izobraževanja, s čimer je mogoče poseči v družbo in skrbeti za njeno povezanost in trdnost. Z uvedbo izobraževanja odraslih se tako vzpostavi kontinuiteta življenja, premosti negativne učinke življenja starejših, poveča možnost za individualni razvoj in blaginjo v vseh življenjskih obdobjih (Findeisen, 2008, str. 60). Zato je izziv za sisteme izobraževanja odraslih trojni (Komisija Evropske skupnosti, 2006, str. 9):

1. Za zagotovitev daljšega poklicnega življenjskega obdobja je treba dodatno izobraziti in povečati priložnosti vseživljenjskega učenja za starejše zaposlene.
2. Vsesplošno priznано je, da je treba vse življenje vlagati za ohranitev zaposljivosti starejših delavcev in da morajo le-to podpirati vlada, strokovni organi in drugi sektorji. Posebno se je potrebno posvetiti tistim, ki vstopajo v svoje srednje poklicno obdobje.
3. Treba je razširiti možnosti izobraževanja za upokoјence (prav tako na primer povečati sodelovanje upokoјencev v visokošolskem izobraževanju), saj so upokoјenci fizično in duševno bolj zdravi kot v preteklosti, pričakovana življenjska doba po upokoјitvi se povečuje. To pa pomeni, da mora izobraževanje postati del tega novega obdobja v njihovem življenju, saj s stalnim izobraževanjem spreminjajo sebe, gradijo odnose z drugimi in se integrirajo v družbo.

V tako spremenjenih pogojih, ki jih prinaša dolgoživa družba, je potrebno torej čim prejšnje ukrepanje s ciljem uresničitve programa kakovostnega staranja in doseganja medgeneracijskega sožitja. Za kakovostno starost so izrednega pomena tako pokojninski in zdravstveni sistem, kakor tudi možnost dolgotrajne oskrbe, možnosti za aktivnost in izobraževanje, socialno vključenost, ustrezni delovni pogoji ter odnos družbe do starejših. Številni pozitivni zgledi kažejo, da aktivna in angažirana starejša generacija lahko uspešno pripomore k trajnostnemu razvoju družbe in v določenem delu razbremeni mlajšo in srednjo generacijo. Zato je potrebno z ustreznimi ukrepi in rešitvami preseči klasično stereotipno gledanje na starejše kot na tisti del populacije, ki predstavlja objekt najrazličnejših oblik pomoči in skrbi (Dimovski & Penger, 2007, str. 45).

2 POMEN STARANJA ZA DRUŽBO ZNANJA

Spremembe, ki jih doživljamo, je moč primerjati s tistimi iz časa industrijske revolucije. Življenje prinaša več možnosti in izbor za posameznike, toda tudi večja tveganja in negotovost. V času pogosto nepredvidljivih političnih, tehnoloških in znanstvenih sprememb je pomembna fleksibilnost in sposobnost ljudi, da te spremembe lahko obvladujejo. Vse to pa zahteva boljšo splošno izobrazbo ljudi, saj so spremembe tako korenite in tako hitre, da znanja, ki ga je bilo mogoče uporabiti včeraj, jutri ne moremo več (Civi, 2000, str. 171).

Vstopili smo v družbo znanja, v kateri glavni ekonomski viri niso več finančni kapital, osnovna naravna bogastva ali razpoložljivost dela, temveč znanje (Drucker, 1993, str. 7). Znanje oziroma nevidni kapital, ki ga pridobimo v začetnem izobraževanju, ni dovolj za vse spremembe, ki se dogajajo kasneje. Za ohranjanje vrednosti človeškega kapitala je potrebno njegovo znanje stalno nadgrajevati in posodabljati, kajti brez izobrazbe bi ljudje prišli v položaj, ko vseh družbenih pridobitev ne bi mogli koristiti.

V sodobni družbi je informacijska pismenost postala sredstvo in pogoj za nenehno učenje, za opravljanje različnih vlog, za sprejemanje novega znanja in informacij, pri čimer je znanje za delo z računalnikom, uporabo informacijskih sistemov, knjižnic, le ena od sestavin. Informacijsko pismena oseba je usposobljena trajno in samostojno pridobivati znanje ter se zaveda, da se je potrebno neprestano učiti (Piciga, 2000, str. 67–69).

Sposobnost učenja, hitrega pridobivanja novih spretnosti, prilagajanje novim izzivom in situacijam ter obveza po nenehnem akumuliranju in produciranju novega znanja so tako v današnjem času ključni. Zaradi raznolikosti populacije pa so pristopi k učenju različni. Temu primerno se razvijajo alternativne oblike izobraževanja in usposabljanja, ki za na učinkovit način pomagajo premagati zahteve današnjega hitro spreminjajočega se okolja.

2.1 Opredelitev znanja, učenja, izobraževanja in usposabljanja

2.1.1 Opredelitev in delitev znanja

Ob dejstvu, da se vse bolj zavedamo pomena znanja, je smiselno opredeliti, kaj znanje sploh je. Pojem znanje nima enotne in splošno sprejete opredelitve. Različni avtorji ga opredeljujejo in razumejo različno.

Tako je Pučko (1998, str. 560) znanje na kratko označil kot celoto tistega, kar smo zaznali, odkrili ali se naučili. Lipičnik (Možina et al. 2002, str. 445) opredeljuje znanje kot človekove zmožnosti, ki mu omogočajo reševati znane probleme, tiste, ki jih je že videl in rešil. Bistvo znanja torej je, da z znanimi rešitvami pomaga reševati probleme. S sposobnostmi človek lahko znanja kombinira in tako rešuje tudi probleme s še neznanimi rešitvami. Kovač (2000, str. 35) meni, da je znanje celota izkustev, vrednot, smiselnih informacij, ki jih preko spoznavnega procesa razporejamo v miselne vzorce in uporabne rešitve, da bi zadovoljili svoje interese in dosegli zastavljene cilje. Ali kot pravi Senge (1999, str. 420), je znanje sposobnost za učinkovito ukrepanje, pri čimer je poudarek na ukrepanju, kjer se znanje pokaže samo ob delovanju.

Collison in Parcell (2002, str. 32) pravita, da je znanje več kot zgolj vedeti kako – je vedeti zakaj, vedeti kaj, vedeti kdo, vedeti kje in vedeti kdaj. Vedeti kako ali strokovno znanje (angl. *know how*) pomeni procese, postopke, orodja in tehnike, ki jih uporabljamo, da kaj naredimo. Vedeti zakaj (angl. *know why*) se nanaša na razumevanje konteksta naše vloge

ali vrednosti naših dejanj. Vedeti kaj (angl. *know what*) so dejavnosti, ki so potrebne, če hočemo opraviti nalogo; gre za informacije, ki jih potrebujemo, za odločitev in stvari, ki jih moramo zbrati, preden kaj izdelamo. Vedeti kdo (angl. *know who*) vključuje znanje o odnosih, stikih. Vedeti kje (angl. *know where*) je tista navedena sposobnost nekaterih ljudi, ki vedno najdejo prave informacije. Vedeti kdaj (angl. *know when*) je občutek za pravi trenutek – vedeti kdaj kaj narediti, opustiti, se odločiti.

Znanje, katerega osnovna sestavina je informacija, je za razliko od informacij polno vrednostnih opredelitev, človekove vere v spoznavne principe ter pripadnost zbirnemu človekovemu znanju (Kovač, 2000, str. 35). Nastane s smotrnim povezovanjem, predelavo zaznanih informacij, ki jih posamezniki pridobijo v procesu učenja. Je končni rezultat učnega procesa, v katerem so bili podatki zaznani kot informacije in le-te naučene kot novo znanje. S pomočjo znanja prepoznamo vzroke in spremembe v okolju in se nanje ustrezno odzivamo. Družbi prinaša korist šele, ko ga znamo uporabiti (Maček, 2000, str. ii). Uporabo zbranega znanja nam omogoča razum. Samo človek s svojimi umskimi sposobnostmi in voljo lahko pridobiva, organizira in kreativno uporablja svoje znanje. Z njegovo pomočjo lahko izrazimo mnenje in izkoristimo dano znanje za doseganje zaželenih ciljev (Bierly, Chistensen & Kessler, 2000, str. 597–599).

V sodobni praksi in teoriji se pogosto uporablja klasifikacija znanja po madžarskem filozofu Polanyju. Ločimo dve dopolnjujoči se obliki znanja (Sitar, 2006, str. 63–65; Nonaka & Takeuchi, 1995, str. 61):

1. Eksplicitno znanje – to je znanje, ki ga je mogoče izražati s simboli, ga kodirati, zapisati. Zajeto je v tabelah, diagramih in ga lahko izrazimo v kateremkoli jeziku ali z matematičnimi znaki. Ima obliko knjig, podatkovnih baz, dokumentov, zapisov, ki omogočajo učinkovito prenašanje bistva znanja, to je razumevanja. Je tisto znanje, katerega pomen je jasno podan, posamezne elemente je mogoče jasno posnemati ali hraniti. Do njega lažje dostopamo, je tudi bolj razumljivo in z njim lažje ravnamo – lažje ga obdelujemo z računalniki, ga prenašamo elektronsko, shranjujemo v podatkovnih bazah.
2. Implicitno ali tiho znanje – pa je znanje, ki ga ne moremo izraziti. Vpliva na posameznikovo sposobnost, da se neprestano prilagaja. Gre za osebno obliko znanja, ki ga oseba pridobi samo iz neposrednih izkušenj na določenem področju. Sestavljajo ga naše izkušnje, intuicija, individualno razumevanje okoli nas, vse, kar je globoko zakoreninjeno v nas, naših dejanjih, čustvih. Prav ta zakoreninjenost v nas samih povzroči, da je tiho znanje težko deliti z drugimi, težko ga je spraviti v prenosljivo obliko. To znanje posamezniku omogoča:
 - presojo, oblikovanje lastnega mnenja v določenem trenutku glede določene naloge;
 - predvidevanje, oceno pozitivnih ali negativnih posledic določene aktivnosti;
 - sposobnost nadzora lastnih fizičnih aktivnosti;

- prilagajanje lastnega ravnanja v medsebojnih odnosih;
- oblikovanje navidezne predstave bodočega rezultata;
- sposobnost priklica v preteklosti pridobljenega znanja in njegovo uporabo v novi situaciji.

Pojav zahtev po vedno novem znanju, obnavljanju obstoječega znanja ter nadomeščanju, nadgrajevanju obstoječega znanja z novim so stalnica današnjega časa, kajti intenziven tehnološki napredek, razvoj, povečanje kompleksnosti mnogih del po eni strani od ljudi zahteva vse več znanj in veščin, po drugi strani pa mnoga pridobljena znanja niso več ustrezna. Nekatera znanja zastarajo v letu dni in lahko pričakujemo, da bo ta proces vse hitrejši. Tancig (1995, str. 11) v svojem članku navaja, da:

- bo 97 % svetovnih informacij, znanja, ustvarjenih v času od našega rojstva naprej,
- vsako leto v inženirsko-tehničnih poklicih zastara 20 % znanja;
- 66 % tehnologij, ki bodo obvladovale življenje sedanjih generacij, še ni izumljenih;
- se le približno 2 % delovne sile letno obnovi s svežim dotokom iz šol;
- bo posameznik v svojem življenju zamenjal nekaj poklicev in ne samo delovnih mest.

Govorimo o problemu zastaranja znanja, ki ne omogoča več učinkovitega dela oziroma reševanja problemskih situacij. Malačič (2001, str. 432–433) navaja dve vrsti zastarevanja človeškega kapitala:

1. tehnično, ki je rezultat neuporabne, nezadostne uporabe pridobljenih znanj in spretnosti;
2. ekonomsko, ki je povezano s spremembami v delovnem okolju posameznika in je rezultat tehnoloških in organizacijskih sprememb.

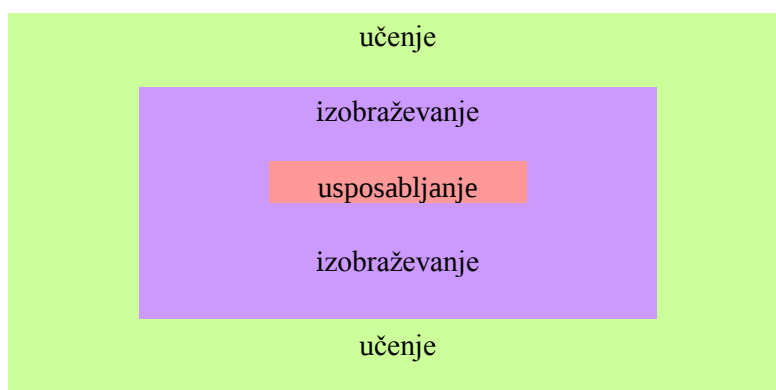
Ta problem postaja vse večji, s tem pa potreba po vseživljenjskem učenju vse bolj nujna. Intenzivne spremembe na trgu tako od združbe zahtevajo nove načine odzivanja na spodbude okolja, zaradi česar ljudje potrebujejo novo znanje, veščine. Znanje ne more ostati statično, temveč se mora konstantno spreminjati, dopolnjevati. Je spreminjajoča se stvarnost, ki je ves čas podvržena procesu oblikovanja in se nikoli ne zaključi. Edini način, da ljudje osvojeno znanje posodablajo, pa je njihovo neprestano spremljanje dogajanja v okolju in pri sebi. Znanje se lahko kreira in rojeva v družbi le, če prihaja do interakcije in komunikacije med njegovimi deli in če so se njeni člani pripravljeni učiti (Bernik, Florjančič & Rajkovič, 2002, str. 473–474).

2.1.2 Opredelitev učenja, izobraževanja in usposabljanja

Mnogi pojem učenja zamenjujejo s pojmom izobraževanja, usposabljanja, vendar teh pojmov ne moremo enačiti.

Izobraževanje je v primerjavi z učenjem ožji pojem. Gre za organizirano učenje, v katerem se posameznik uči, sprejema informacije, razvija znanja, sposobnosti in navade, ki mu omogočajo vključitev v družbeno življenje in delo (Jereb, 1998, str. 17). Določajo ga družbene okoliščine, potrebe in je strokovno organizirano, nadzorovano, praviloma s poukom in učiteljem (Jelenc, 2007, str. 34). Izobraževanje kot družbena dejavnost in dejavnost posameznika je ključnega pomena za razvoj vsake družbe. Njegova vloga in pomen sta se v zgodovini spreminjala in izobraževanje je bilo temu primerno različno cenjeno in zaželeno, vedno povezano z razvojem in napredkom (Jelenc, 1996, str. 7).

Slika 6: Odnos med učenjem, izobraževanjem in usposabljanjem

Vir: S. Možina., *Management, nova znanja za uspeh*, 2002, str. 18.

Če upoštevamo koncept permanentnosti izobraževanja, ki temelji na kontinuiteti izobraževanja skozi vsa človekova obdobja, lahko izobraževanje razdelimo na dve obdobji:

1. izobraževanje otrok in mladine, ki poteka od pričetka pa do konca šolanja, ko posameznik opusti šolanje, da bi prevzel določeno življenjsko vlogo;
2. izobraževanje odraslih, ki je po UNESCOVI definiciji »celota organiziranih izobraževalnih procesov katerekoli vsebine, stopnje ali uporabljenih metod, bodisi formalno ali drugačno, bodisi nadaljuje ali nadomešča začetno izobraževanje v šolah, kolidžih in univerzah, z oblikami usposabljanja vred« (Jelenc, 1991, str. 36). Začne se takrat, ko posameznik po prekinitvi šolanja znova vstopi v proces namernega in organiziranega izobraževanja. Temelji so postavljeni na potrebah, možnostih in značilnostih ljudi določene družbe in njenega razvoja. Pri tem je pomembno, da izobraževanje odraslih nudi bogato ponudbo programov in načinov izobraževanja (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 1991, str. 120).

V procesu izobraževanja odrasle osebe razvijajo svoje zmožnosti, bogatijo svoje znanje, izboljšujejo ali spreminjajo svojo strokovno, poklicno usposobljenost, stališča in vedenje, da bi se lahko osebnostno razvijale in sodelovale pri oblikovanju uravnoteženega, neodvisnega socialnega, gospodarskega in kulturnega razvoja (Jelenc, 1991a, str. 36). V izobraževanje se vključujejo, ker želijo doseči cilje, iščejo uporabna znanja, povezana s

svojim delom, interesi, osebnim zadovoljstvom, s čimer se izboljšuje njihova kakovost in samostojnost v življenju ter odpravlja, preprečuje njihovo družbeno zapostavljenost. Odrasle, ki se učijo in so se vključili v izobraževanje, delimo na tiste, ki so usmerjeni (Rečnik, 2004, str. 117–118):

- k cilju – glede na potrebe si udeleženci izberejo določen cilj, s katerim želijo doseči status v poklicu, postati osebno uspešnejši;
- k dejavnosti – odločajo se predvsem zaradi druženja, novih znanstev;
- k učenju – učijo se na vsakem koraku, notranji motivi jih ženejo v nenehno zvedavost.

Izobraževanje je tako povezano s pridobivanjem znanja in razvijanjem inteligence ter vrednot, katere lahko uporabljamo na vseh področjih življenja (Treven, 1998, str. 197). S tem ko se človek vključuje v izobraževanje, se spreminja kvaliteta celotnega sistema izobraževanja, saj s tem izobraževanje postaja način življenja in ne le priprava nanj, tesneje se povezuje izobraževanje mladine in odraslih ter postaja pomembno za razvijanje sposobnosti in pripravljenosti za samostojno učenje in izobraževanje skozi celo življenje (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 1991, str. 11).

Pojma izobraževanje in usposabljanje sta med seboj zelo povezana. Stališče, ki prevladuje, je, da je usposabljanje ožji pomen, izobraževanje pa širši, nadrejen. Usposabljanje je postopen razvoj praktičnih znanj, spretnosti in delovnih navad, ki jih morajo posamezniki obvladati pri opravljanju konkretnega dela v okviru določene dejavnosti. Predstavlja vmesno stopnjo med izobraževanjem in delom, ker samo izobraževanje ne more dati vsega znanja, spretnosti in navad, ki so potrebne za delo. Njegov namen je izboljšati učinkovitost opravljanja dela, saj posameznika pripravi oziroma usposobi za opravljanje dela na določenem delovnem področju (Jelenc, 1991a, str. 70; Miglič, 2002, str. 153; Možina, 2002, str. 17–18).

Izobraževanja ni brez učenja, obstaja pa učenje brez izobraževanja. Učenje je širši pojem od izobraževanja in se dogaja tudi takrat, kadar ni organiziranega izobraževanja. Možina (2000, str. 6) učenje opredeljuje ne le kot proces pridobivanja znanj, razvijanja sposobnosti in navad, ampak predstavlja učenje kot vsako obliko aktivnosti posameznika, s katero le-ta doseže spremembo vedenja, pri čimer je cilj njegove spremembe oblikovati vedenje, ki zagotavlja večjo učinkovitost. Gre za iskanje in uporabo za nas relativnih informacij, s katerimi zaznavamo in se odzivamo ter prilagajamo na spremembe v okolju ter dosegamo zastavljene cilje. Učenje poteka povsod, zajema vse položaje, okoliščine, priložnosti. Je prožno in traja vse življenje. Učimo se drug od drugega, ne le pod strokovnim vodstvom. Vsebine se prepletajo in niso tako načrtno usmerjene na predmet (Jelenc, 2007, str. 34). Rezultat učenja posameznika so nove informacije, ki jih vsak uporablja in razume drugače. Različno dojetje oziroma interpretacija znanja je razlog, da se znanje od posameznika do posameznika razlikuje, čeprav gre za podobne informacije (Mayer, 2002, str. 575).

Maretič-Požarnikova ugotavlja, da pri učenju niso pomembne le vsebine, ki se jih učimo in naučimo, temveč tudi sam proces (iskanja, razmišljanja, reševanja problemov) in strategije učenja, ki jih s tem pridobimo (»učenje učenja«). Pravi, da namen učenja ni le pridobitev disciplinarno »opredelčkanih« spoznanj, temveč medpredmetno in z življenjskimi problemi in izkušnjami povezano znanje, kjer merilo uspešnega učenja ni le (testno izmerjena) količina znanja, temveč kakovost pridobljenega znanja (globlje razumevanje pojavov, uporabnost v novih okoliščinah, ustvarjalnost) hkrati s kakovostjo samega procesa učenja. Cilj procesa učenja je postopen prehod od vodenega učenja k samostojnemu uravnavanju lastnega učenja, ki vključuje samostojno načrtovanje, spremljanje, kontroliranje procesa učenja in vzdrževanje avtonomne motivacije. Ob takem učenju se kot osebnosti celovito spreminjamo (Maretič-Požarnik, 1988, str. 25; Maretič-Požarnik, 2000, str. 283).

Če posameznikovo učenje opazujemo kot pripravo za zadovoljevanje življenjskih potreb, vidimo, da za človeka proces učenja pomeni (Ferjan, 1999, str. 15):

1. načrtno pridobivanje znanja, spretnosti in sposobnosti za obvladovanje načinov za zadovoljevanje potreb, ki pomeni izobraževalno komponento učenja;
2. pridobivanje življenjskih in delovnih izkušenj, navad ter razvijanje kritičnega odnosa do dela, dobrin, vrednot in okolja nasploh, ki je vzgojna komponenta učenja.

Učenje je torej nujen proces pridobivanja novega in nadgrajevanje obstoječega znanja. V človekovem življenju se izvajajo štiri temeljni načini učenja (Delors, 1996, str. 77–88):

1. učiti se, da bi vedeli, kar zahteva pridobitev osnov za razumevanje; splošna izobrazba je osnova za učenje in daje željo po njem;
2. učiti se, da bi znali delati, da bi znali ustvarjalno delovati v svojem okolju;
3. učiti se, da bi znali delovati v skupnosti, da bi znali prispevati svoj delež in sodelovati z drugimi ljudmi;
4. učiti se učiti izhaja iz predhodno navedenih načinov učenja in jih dviga na višjo raven ter pomeni dobro poznavanje samega sebe, samostojnost in zmožnost presoje, prevzemanje osebne odgovornosti pri uresničevanju skupnih ciljev.

Učenje samo pa ne zagotavlja, da je znanje, ki je pridobljeno, koristno in prilagojeno okolju. Pridobljeno znanje mora posameznik koristno uporabiti v praksi. Kakor hitro pride do sprememb oziroma inovacij, se mora z njimi spremeniti tudi način učenja. Lipičnik (Ilar, 2001, str. 6–7) v zvezi s procesom učenja poudarja, da danes potrebujemo jutrišnje znanje, če hočemo doseči konkurenčno prednost pred drugimi. »Znanje je po definiciji vedno staro, zato ne koristi prihodnosti, če vanj niso vključena hotenja in ustvarjalni procesi vsakega posameznika. Prihodnje znanje pa je mogoče ustvariti le s procesom učenja, ki je kombinacija dveh načinov – da vemo, kaj vedo drugi in da temu znanju dodajamo svojo ustvarjalno komponento. S takšnim procesom učenja pridemo do izvirnega

znanja, ki združbam v današnjem času omogoči konkurenčno prednost na trgu», je prepričan Lipičnik.

Ko se torej začnemo učiti, je treba natančno vedeti, zakaj se učimo, česa se moramo naučiti in kako se lahko tega učimo. Uspeh hitro skopni, če nimamo že vnaprej oblikovanih pričakovanj o rezultatih takšnega procesa učenja. Da bi oblikovali proces učenja, ki je učinkovit, je treba opredeliti (Buckler, 1996, str. 33):

1. cilj, ki bo vodil napore učenja v pravi smeri;
2. okolje, ki bo spodbujalo učenje;
3. tehnike ali metode, ki omogočajo, da učenje postane učinkovito.

Vsi trije elementi procesa učenja niso strogi ločeni drug od drugega, temveč prihaja med njimi do večjega ali manjšega prekrivanja. Na kratko gre za iskanje odgovorov na vprašanje zakaj, kako in kaj se moramo učiti. Tisto, kar sili posameznika k učenju, k osvajanju novih veščin in znanja, je okolje. Okolje in dejavnost določata, katera so tista znanja, ki jih moramo pridobiti, metode pa so pri tem orodje, ki vpliva na to, ali bo proces učenja uspešen in učinkovit ali ne (Buckler, 1996, str. 33).

2.2 Opredelitev pojma in koncepta vseživljenjskega učenja

Učenje in znanje sta torej sestavini, brez katerih družba v prihodnosti ne bo mogla delovati. Znanje se iz trenutka v trenutek razvija, čas od novih odkritij do njihove uporabe se drastično krajša. Spremembe v družbi omogočajo, včasih celo terjajo nov način življenja. Temu toku vsestranskega razvoja moramo slediti vsi, da se lahko uspešno vključimo v današnjo družbo ter izpolnimo njena pričakovanja, zahteve.

Edini možni način odzivanja na različne in nenehne izzive okolja je učenje v vseh obdobjih človekovega življenja, prilagoditev posameznika s stalnim pridobivanjem novega in nadgrajevanjem obstoječega znanja, saj slednje hitro zastara. Čedalje bolj se uveljavlja dostopnost učenja in izobraževanja čim več ljudem, ne le nekaterim posameznikom. V tem kontekstu se že dlje časa uporablja pojem vseživljenjskega učenja, ki pomeni razvoj človeških zmožnosti z nenehnim podpiranjem, ki vzpodbuja posameznike, jim daje moč, da si pridobijo znanje, vrednote, spretnosti in razumevanje, ki jih bodo potrebovali vse življenje in jih uporabljali z zaupanjem, ustvarjalnostjo v vseh vlogah in okoljih (Miglič & Vuković, 2006, str. 21). Jelenc pravi (2006), da gre za nov razvojni koncept, ki nadgrajuje izobraževanje, ki se je razvijalo in oblikovalo v preteklosti, in ponuja formalnemu, začetnemu izobraževanju nov, pragmatični premik – premostitev tradicionalne razklanosti izobraževanja ali sorazmerno nepovezanih področij formalnega in neformalnega izobraževanja.

Vseživljenjsko učenje tako postaja svetovno gibanje, je naloga celotne družbe, na čigar vse večji pomen kot neizogibni dejavnik razvoja vplivajo (Edwards, 1997, str. 24–25):

- narava sprememb (globalizacija, vpliv tehnologije), na katere se lahko učinkovito odzivamo in jih razumemo le, če se učimo v vseh obdobjih našega življenja;
- stopnja spreminjanja – zaradi večjega in hitrejšega števila sprememb so le-te v primerjavi s preteklostjo manj predvidljive in obvladljive, kar povzroča negotovost ljudi;
- spornost sprememb – procesi in smeri spreminjanja so nepredvidljivi, zaradi česar nastajajo nove oblike učenja, ki poudarjajo, stremijo za tem, da se bomo naučili z dejavno udeležbo sodelovati v spremembah, da se bomo naučili učiti; gre torej za strateško obvladovanje učenja;
- nepredvidljivost sprememb – predstavlja izziv za ustaljene modele znanstvenega in socialno-znanstvenega razumevanja novih pojavov;
- spopadanje z negotovostjo – ljudje spremembe različno doživljajo, se na njih različno odzivajo in s tem razvijajo možnost za vseživljenjsko učenje.

V Evropi se je pomen vseživljenjskosti učenja intenzivneje začel uveljavljati v 90-ih letih v številnih dokumentih mednarodnih organizacij in je eno od temeljnih načel politike EU. Kot poglavitni vir napotkov za potrdilo o vseživljenjskem učenju je bila leta 1995 objavljena Bela knjiga Evropske komisije »Poučevanje in učenje – k učeči se družbi« (angl. *Teaching and learning – toward the learning society*), ki kot glavna razloga za učenje skozi celo življenje oziroma za gradnjo »učeče se družbe« navaja uveljavljanje informacijske družbe in hitro rast družbene izključenosti neizobraženih (Bevc, 2001, str 6). V knjigi je zapisano, da v družbi nastajajo velike razlike med tistimi, ki vedo, razumejo, uporabljajo, imajo, in tistimi, ki ne vedo in so na obrobju družbe, odvisni od socialne pomoči in imajo malo možnosti, da bi to stanje presegli. Zmanjšati razlike med tema dvema skupinama je glavna naloga družbe in eno od temeljnih izhodišč uveljavljanja učeče se družbe – tiste, ki je sposobna ustvarjati, pridobivati in prenašati znanje ter hkrati izkoristiti najboljše izkušnje in znanja.

Učeča se družba je hkrati pogoj za vzpostavitev vseživljenjskega učenja in istočasno njegov rezultat, saj vseživljenjsko učenje pomeni celo paleto različnih učnih možnosti. H. van der Zee predlaga pet kriterijev za razvoj učeče se družbe (1996, str 29):

1. razširitev definicije učenja – s tem misli na cel splet družbenih dejavnikov oziroma subjektov (mediji, združenja, kulturne institucije, ipd.), ki so poleg izobraževalnega sistema vključeni v izobraževanje, s čimer pojmuje izobraževanje kot razsežnost družbe in učeča se družba pri tem spodbuja člane in skupine, da razvijajo svoje znanje, spretnosti in stališča;
2. preusmeritev učnih ciljev – misli predvsem na težnjo k celostnosti, k povezovanju sveta intelekta, znanosti in tehnologije s svetom občutkov, vrednot in ustvarjalnosti;

3. preseganje poučevanja – situacijo poučevanja je treba obogatiti z razvijanjem celostnih sposobnosti, kar predpostavlja uporabo različnih virov učenja. To je mogoče doseči z obogatitvijo učnega okolja v izobraževalnih institucijah (dopolnitvijo z različnimi učnimi viri), s spodbujanjem zaznavanja potreb po različnih pristopih v različnih učnih situacijah ter z zagotovitvijo dostopnosti do različnih virov učenja;
4. samoizobraževanje – predlaga kot priporočljiv način učenja, saj spodbuja ljudi, da se učijo po lastnih zmožnostih in željah;
5. pravica učiti se – v učeči se družbi naj bi bilo učenje za vse ljudi pravica in ne privilegij, ne glede na socialni položaj, dohodek, starost, stopnjo izobrazbe in druge dejavnike.

Vseživljenjsko učenje pa ni vezano zgolj na znanje, temveč je pomembno tudi zaradi demografskih sprememb, s katerimi se sooča Evropa. Staranje prebivalstva močno vpliva na družbo in gospodarstvo ter s tem posledično tudi na izobraževanje. Za boljšo vključitev v družbo in večjo učinkovitost starejši potrebujejo kakovostna znanja, ki so uporabna, trajna in prenosljiva v različne življenjske okoliščine ter so bistvena za življenje v današnji družbi (sem sodi predvsem znanje tujih jezikov, poznavanje sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije). Ker pa je splošno znano, da imajo starejše osebe pri soočanju s spremembami in njihovim sprejemanjem težave in ne izkoriščajo dovolj možnosti, ki jih ponuja sodobno finančno poslovanje, komunikacijska in računalniška tehnologija, je izjemnega pomena, da jim omogočimo dostop do nasvetov, podpore, pomoči pri prilagajanju in uporabi novejših tehnologij toliko časa, kolikor ga potrebujejo za ohranjanje svoje samostojnosti v vsakdanjem življenju.

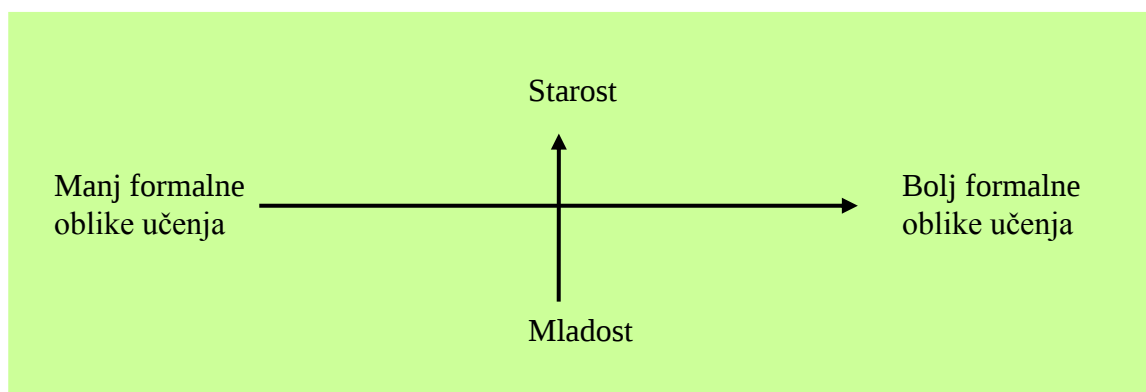
Tako pojem vseživljenjsko učenje dobiva poleg doslej poudarjene vertikalne razsežnosti (angl. *life-long* – v vseh obdobjih življenja) tudi horizontalno (angl. *life-wide* – v vsej širini življenja). Gre za poudarjanje dveh dimenzij (Jelenc, 2007, str. 10, 35–41; Slika 7):

1. časovne (vertikalna os diagrama), ki enakovredno obravnava učenje od začetnega do nadaljevalnega izobraževanja in označuje, da se učimo od rojstva, torej »od zibelke do groba«, kar posamezniku omogoča lažje prilagajanje družbi znanja;
2. vsebinske (horizontalna os diagrama), ki označuje, da se učimo povsod (ne le v šoli) in karkoli (ne le šolske predmete, tudi za vse druge naše majhne in velike, življenjske in delovne potrebe). Cilj našega učenja ni le pridobitev izobrazbe in kvalifikacije za delo in poklic, temveč tudi pridobitev širokega znanja, spretnosti in osebnostnih lastnosti, ki jih potrebujemo, da bi lahko uspešno in kakovostno živeli in delali kot posamezniki in v skupnosti. Ta dimenzija temelji na Klasifikaciji učnih aktivnosti (CLA)⁵, ki pozna tri temeljne kategorije učnih aktivnosti (Komisija Evropske Skupnosti, 2000, str. 8):

⁵ Klasifikacija učnih aktivnosti (angl. *Classification of Learning Activities*, v nadaljevanju kratica CLA).

- formalno učenje se odvija v izobraževalnih institucijah (šole, fakultete) in vodi do priznanih diplom in kvalifikacij; gre torej za namensko, organizirano in institucionalizirano učno aktivnost;
- neformalno učenje so prav tako namenske in organizirane učne aktivnosti, ki se lahko odvijajo v institucijah ali izven njih in ni nujno, da vodijo do formaliziranih certifikatov (programi za pridobivanje, obnavljanje, razširjanje, posodabljanje in poglobljanje znanja, s katerimi pa si javno veljavne izobrazbe ni mogoče pridobiti, na primer: razni tečaji, delavnice, seminarji ipd.);
- priložnostno učenje je naravni spremljevalec vsakdanjega življenja, kjer ni nujno, da ga posamezniki prepoznajo kot tisto vrsto učenja, ki prispeva k njihovemu znanju in spretnostim (za razliko od formalnega in neformalnega učenja za to učenje ni nujno, da je namerno).

Slika 7: Vseživljenjska in večrazsežnostna dimenzija učenja

Vir: A. Kozmelj, *Vseživljenjsko učenje v luči statistike*, 2006, str. 3.

Definicija koncepta vseživljenjskega učenja, kot jo je leta 1996 v publikaciji »Vseživljenjsko učenje za vse« (angl. *Lifelong Learning for All*) zapisala OECD (1996, str. 15), se glasi: Ta pogled na učenje obsega individualni in družbeni razvoj vseh vrst in vseh oblik – formalno: v šolah, v organizacijah za poklicno izobraževanje, institucijah terciarnega izobraževanja, izobraževanja odraslih, in neformalno: doma, na delu, v skupnosti. Poudarja potrebo po pripravi in motiviranju za učenje otrok v zgodnji mladosti in skozi vse življenje. Prizadevanja so usmerjena v zagotavljanje možnosti za preusposabljanje ali dopolnjevanje znanja za vse, ki znanje potrebujejo – odrasle, zaposlene in nezaposlene (Evropska enota EURYDICE, 2000, str. 9). Njen cilj je razvoj avtonomnosti pri mladih in odraslih, razvoj čuta odgovornosti za ljudi in skupnosti, razvoj sposobnosti za soočanje s spremembami, ki nastajajo v gospodarstvu, kulturi in družbi kot celoti (Rečnik, 2004, str. 128–129).

Države članice EU so posredovale svoje definicije koncepta vseživljenjskega učenja, ki so si precej sorodne in jih lahko strnemo v nekaj dejstev (Evropska enota EURYDICE, 2000, str. 29):

- ljudje se izobražujejo v vseh življenjskih obdobjih;
- gre za široko paleto znanj in spretnosti tako splošnih, poklicnih, kakor tudi osebnih (države koncept VŽU povezujejo s stalnim izpopolnjevanjem znanja odraslih);
- pomembni so formalni in neformalni sistemi izobraževanja in usposabljanja tako v javnem kot zasebnem sektorju.

Vidimo, da v sistemu vseživljenjskega učenja zgodnje šolanje nima več istih ciljev, kot jih je imelo v preteklosti. Izobraževanje v dobi otroštva in mladosti je pomemben del celotnega cikla, ki nas usposobi učiti se naprej in nam pomaga razviti stališča in sposobnosti za soočanje z izzivi v hitro razvijajočem se okolju. V razvoju pojmovanja vseživljenjskega učenja se zadnjih 30 let dogaja »pragmatični premik od izobraževanja k učenju«, kar pomeni, da posameznik za doseg svojih učnih ciljev (pridobitev znanja, spretnosti, navad) ob izobraževanju (in učenju, ki se dogaja znotraj učenja) uporablja tudi druge možnosti učenja, ki niso sestavni del izobraževanja. Takšna usmeritev se zrcali v geslu »od poučevanja k učenju«, ki nakazuje povečevanje deleža in vloge lastne aktivnosti učenca (avtonomno učenje) v primerjavi z aktivnostjo in vlogo učitelja (poučevanje, sistematično vodenje učenja in učenca od zunaj) (Jelenc, 2007, str. 5).

Kontinuum vseživljenjskosti učenja bolj izpostavlja neformalno in priložnostno učenje. Neformalno učenje po definiciji ostaja izven šol, centrov za usposabljanje in univerz. Ponavadi se nanj ne gleda kot na »resnično« učenje, pa tudi njegovi dosežki na trgu dela nimajo vrednosti. Neformalno učenje je torej resnično podcenjeno in ima v primerjavi s formalnim učenjem podrejeno vlogo (Komisija Evropske Skupnosti, 2000, str. 21). S konceptom vseživljenjskega učenja pa naj bi se tovrstno razmerje spremenilo in vloga neformalnega učenja naj bi se povečala (Hozjan, 2010, str. 26). Po mnenju Jelenca (1992, str. 46) ima le-ta vrsto prednosti, ki se kažejo v naslednjih značilnostih:

- omejeni materialni viri, saj je neformalno izobraževanje bolj racionalno pri razporejanju stroškov, predvsem pa so stroški manjši kot pri formalnem izobraževanju;
- hitro prilagajanje in večja fleksibilnost neformalnega izobraževanja; zaradi hitrega spreminjanja razmer na trgu je sposobnost hitrega prilagajanja zelo pomembna;
- v nekaterih primerih je formalno izobraževanje disfunkcionalno, predvsem takrat, ko je potrebno povezovati dejavnost udeležencev v bolj praktičnem smislu;
- neformalno izobraževanje je decentralizirano in je tako bližje krajevnim možnostim in različnim virom financiranja;
- zaradi stalnega povečevanja znanja, spreminjana tehnologije, družbenih razmer se spreminjajo zahteve pri delu; formalno izobraževanje je imelo doslej monopol pri

strokovnem in poklicnem izobraževanju, sedaj pa bo neformalno izobraževanje prevzelo pobudo na tem področju;

- neformalno izobraževanje bo potrebovalo drugačen način potrjevanja znanja, ki ga udeleženci pridobijo v izobraževalnih procesih; pri formalnem izobraževanju dobijo udeleženci potrdilo, ki je zaenkrat še bolj učinkovito kot sredstvo socialnega napredovanja;
- človek ima potrebo po nenehnem spreminjanju v vseh obdobjih človekovega življenja. Za uresničitev te potrebe je najbolj primerno neformalno izobraževanje.

Evropsko izobraževanje je tako pred velikim izzivom – za dosego kakovostnega vseživljenjskega učenja se bodo morali sistemi prilagoditi potrebam na znanju temelječe družbe. Le-to je moč doseči s prenosom znanja v vse segmente družbe ter z razvijanjem, uvajanjem izobraževalnih programov, prirojenih za različne skupine ljudi v različnih obdobjih njihovega življenja (za mladostnike, brezposelne odrasle in tiste zaposlene, ki tvegajo, da bodo hitre spremembe prehitale njihove sposobnosti). Nov pristop mora imeti tri glavne sestavine (European Parliament, 2000):

1. razvoj lokalnih izobraževalnih centrov,
2. povečevanje strokovnega znanja (zlasti v informacijski tehnologiji) in
3. povečanje transparentnosti kvalifikacij.

V praksi (tako Kranjc, 2010, str. 16) so bili najbolj odmevni konkretni programi uresničevanja vseživljenjskega izobraževanja za posamezne izobraževalne potrebe ciljnih skupin:

- mreža univerz za tretje življenjsko obdobje deluje 25 let in ima trenutno 41 univerz v 38 krajih Slovenije, tri nove so trenutno v ustanavljanju;
- usposabljanje za življenjsko uspešnost – Most do izobrazbe (UŽU-MI) – programi za odpravljanje funkcionalne nepismenosti, širjenje programa zadržujejo nekateri nerešeni problemi glede pridobivanja udeležencev in odnosa med formalnim programom in socialnim gibanjem;
- program usposabljanja mladih brez ustrezne formalne izobrazbe in poklicne identifikacije (PUM) – premaguje socialno izločenost mladih;
- mreža študijskih krožkov po vaseh in manjših krajih, ki združujejo izobraževalni cilj z dejavnostnim ciljem in slonijo na samoorganizaciji, upoštevanju interesov ljudi in lokalnih potreb, povečujejo motivacijo za učenje tudi pri manj izobraženih ljudeh;
- mreža Borz znanja, brezplačna izmenjava znanja, učenje in poučevanje, individualne ponudbe in povpraševanje po znanju, ki močno pospešujejo individualno učenje, v času revščine in krčenja samoplačniških možnosti prebivalstva za izobraževanje lahko postanejo glavna pot za pridobivanje potrebnega znanja;

- Mreža središč za samostojno učenje ter Centri za vseživljenjsko učenje – promovirajo samostojne oblike učenja, podprtega z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo in nudijo izobraževalno svetovanje.

V strategiji gospodarskega razvoja Slovenije (2001, str. 51) je zapisano, naj bi bilo izobraževanje in usposabljanje zaposlenih v naslednjih letih ključnega pomena za razvoj sposobnosti prilagajanja, ki je potrebna za uspešno konkurenčno nastopanje na globalnem trgu. V tem pogledu torej Slovenija sledi državam EU, ki so si marca 2000 v Lizboni (Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje, 2000) zadale strateški cilj, da bo Evropa do leta 2010 postala najbolj konkurenčno, dinamično, na znanju osnovano gospodarstvo na svetu, sposobno trajnostne gospodarske rasti z več in boljšimi delovnimi mesti in večjo socialno kohezijo, kar naj bi dosegli z udeležanjem vseživljenjskega učenja.

Na splošno obstajajo trije širši cilji, ki jih postavlja Lizbonska strategija (Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje, 2000):

1. pripraviti prehod v na znanju temelječe gospodarstvo in družbo;
2. ohranjanje zdravih gospodarskih kazalcev in ugodno pričakovano gospodarsko rast;
3. modernizacija evropskega socialnega modela, investiranje v ljudi in boj proti socialni izključenosti.

Na tej osnovi je EU pripravila Memorandum o vseživljenjskem učenju (v nadaljevanju Memorandum o VŽU), kjer je podanih šest ključnih sporočil, ki ponujajo strukturiran okvir za odprto razpravo o uresničevanju vseživljenjskega učenja. Ideja ključnih sporočil je, da bi obširna, skladna strategija vseživljenjskega učenja za Evropo morala (Komisija Evropske Skupnosti, 2000, str. 11–21):

1. zagotoviti splošen in nenehen dostop do učenja za pridobitev in obnovo spretnosti, ki so potrebne za stalno participacijo v družbi znanja;
2. bistveno dvigniti raven vlaganj v človeške vire in s tem dati prednost njenim prebivalcem;
3. razviti učinkovite metode učenja in poučevanja ter okoliščine za nenehno učenje, to je učenje v vseh življenjskih obdobjih (angl. *lifelong*) in večrazsežnostjo učenje (angl. *lifewide*);
4. izboljšati poti, ki nam omogočajo, da razumemo in ocenjujemo udeležbo in dosežke, še posebej v neformalnem in priložnostnem učenju;
5. zagotoviti, da bo vsakomur omogočen enostaven dostop do kvalitetnega informiranja in svetovanje o učnih možnostih po vsej Evropi in skozi vse življenje;
6. zagotoviti možnosti za vseživljenjsko učenje vsakemu učencu kolikor je mogoče blizu, v njihovih lastnih okoljih in s podporo informacijsko-komunikacijske tehnologije, kjer je primerno.

Memorandum o VŽU predvideva uveljavljanje vseživljenjskega učenja v prasko (Komisija Evropske Skupnosti, 2000, str. 5):

- z izgradnjo inkluzivne družbe, ki ponuja enake možnosti dostopa do kvalitetnega učenja celo življenje vsem ljudem in kjer ponudba izobraževanja in usposabljanja temeljita predvsem in najprej na potrebah in zahtevah posameznika;
- s prilagajanjem načinov ponudbe izobraževanja in usposabljanja, da se bodo ljudje lahko udeleževali učnih priložnosti vse življenje in da bodo sami lahko načrtovali povezavo med učenjem, delom in družinskim življenjem;
- s splošnim doseganjem višje ravni izobrazbe in kvalifikacij na vseh področjih, z zagotavljanjem visoko kvalitetne ponudbe izobraževanja in usposabljanja ter z istočasnim zagotavljanjem tega, da bodo znanje in spretnosti ljudi odgovarjali spremenjenim zahtevam dela, poklicev, delovnega mesta in delovnih metod;
- s spodbujanjem in usposabljanjem ljudi, da bodo aktivno sodelovali na vseh področjih javnega življenja, posebej še v družbenem in političnem življenju na vseh ravneh skupnosti – torej na ravni Evrope.

Memorandum je pomemben zato, ker opredeljuje usmeritve in področja delovanja, da bi uveljavili vseživljenjsko učenje vsakega državljana Evrope in načrtno odpravili ovire, ki preprečujejo učenje velikemu odstotku odraslih prebivalcev. Temelji na razvojnem modelu, po katerem je človek razvojni cilj, ekonomski razvoj pa sredstvo za doseganje tega cilja, in na prepričanju, da je s skupnim delovanjem mogoče ustvariti Evropo, v kateri bo imel vsak, brez izjeme, enako priložnost za razvoj vseh svojih sposobnosti, za aktivno državljanstvo, vključenost in zaposlitev (Komisija Evropske Skupnosti, 2000, str. 6–7).

Ena od pomembnih ugotovitev Memoranduma o vseživljenjskem učenju je, da je »neformalno učenje resnično podcenjeno« (Komisija Evropske Skupnosti, 2000, str. 3, 8). Le-ta spodbuja, naj v neformalnem učenju in njegovem priznavanju iščemo nove možnosti in rešitve, s čimer bi se dejansko približali kulturi vseživljenjskosti učenja. Priznavanje neformalno pridobljenega znanja je eno izmed orodij za dvigovanje izobrazbene ravni, saj gre za formalno priznavanje obstoječih izkušenj in pri tem se ne le popravlja slika usposobljenosti na trgu dela, temveč se posameznikom z možnostjo priznavanja neformalno pridobljenega znanja dviguje motivacija za nadaljnje vključevanje v izobraževanje. Z urejenim in čim bolj razvejanim sistemom priznavanja neformalno pridobljenega znanja se rešuje del problematike najrazličnejših ciljnih skupin, kot so: brezposelni, socialno izključeni, nizko izobraženi (Kelava, 2005, str. 102–117).

2.3 Vključenost odraslih v izobraževanje

Tehnološki napredek, globalizacija in staranje prebivalstva so družbeni procesi, ki pomembno vplivajo na vlogo izobraževanja. Vse pomembneje je, da so posamezniki dobro izobraženi, usposobljeni za delo in življenje, predvsem pa da svoje znanje nenehno

izpopolnjujejo. Projekcije veščin kažejo na povečanje zahtevnosti dela in povečanje kvalifikacijskih zahtev v vseh poklicnih skupinah, kar ima za posledice tudi izobraževanje odraslih⁶, ki omogoča prilagajanje znanja in veščin spreminjajočim se potrebam na trgu dela (Čelebič, 2010b, str. 43; Javornik, 2006, str. 92).

Staranje prebivalstva pa zahteva ne le ustrezno politiko dejavnega staranja oziroma zaposlovanja starejših, temveč tudi ustrezno nacionalno politiko prostega časa in izobraževanja starejših v pokoju. To jim omogoča, da prosti čas preživijo dejavno, smiselno, namensko in strukturirano. S stalnim izobraževanjem ustvarjajo, vzdržujejo, razvijajo odnose z drugimi in se integrirajo v družbo. Znanje in kultura starejših se plemenitita. Še več, izobraževanje je samo zase način dejavnega staranja, način, ki prinaša družbene spremembe (Findeisen, 2008, str. 60–64).

V vključenost odraslih, starih 25–64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje⁷ je po podatkih Ankete o delovni sili (v nadaljevanju ADS)⁸ med državami članicami EU-27 zaznati izjemno raznolikost. Kot je razvidno iz Priloge 8 (Tabele 7), ni mogoče govoriti o homogenosti vključevanja odraslih v vseživljenjsko učenje v EU-27. V letu 2009 kar sedemnajst držav članic EU-27 ni doseglo evropskega povprečja, ki je znašalo 9,2 %. V Sloveniji je bilo po teh podatkih v vseživljenjsko učenje vključenih 14,6 % prebivalcev, starih 25–64 let, in se je v primerjavi z letom 2008 povečalo za 0,7 odstotne točke, kar našo državo uvršča v tisto skupino desetih držav, ki presegajo evropsko povprečno vrednost. Pa vendarle močno zaostajamo za nekaterimi severnoevropskimi državami (Dansko z najvišjo vključenostjo 30,2 %; Švedsko (22,2 %), Finsko (22,10 %), Združenim kraljestvom (20,10 %), Nizozemsko (17 %)) (Eurostat, 2010e).

⁶ Obstajata dve opredelitvi odraslega v izobraževanju. Po prvi opredelitvi so odrasli v izobraževanju vsi posamezniki nad določeno starostjo ne glede na vrsto vpisa (redni, izredni) (Skaalvik & Finbak, 2001, str. 1). Druga opredelitev razlikuje med izobraževanjem mladine (redno izobraževanje) in izobraževanjem odraslih (izredno izobraževanje) ne glede na starost posameznika, vključenega v izobraževanje. Statistični urad Republike Slovenije formalno izobraževanje odraslih opredeljuje kot vsako izobraževanje po prekinjenem rednem izobraževanju. Ta opredelitev je praviloma uporabljena za formalno izobraževanje, kjer se značilnosti izobraževanja mladine in odraslih med seboj razlikujejo v organizaciji izobraževanja, načinu izvedbe, financiranju, učnih metodah in drugih značilnostih in je zaradi potreb po podatkih za vodenje izobraževalne politike smiselno razlikovati med obema vrstama izobraževanja (Čelebič, 2010, str. 12). V nadaljevanju bom uporabljala prvo opredelitev, da je odrasli vsak nad določeno starostjo (25 let).

⁷ V formalno in neformalno izobraževanje, pri čimer raziskava ne navaja priložnostnega učenja.

⁸ Na podlagi podatkov iz ankete o delovni sili je izračunan tudi kazalnik vključenosti v vseživljenjsko učenje, ki ga objavlja Eurostat. Kazalnik meri vključenost prebivalstva, starega 25–64 let, v izobraževanje in usposabljanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili. Izračunan je na podlagi letnih povprečij četrletnih podatkov. Strokovnjaki Evropske komisije opozarjajo, da je kazalnik metodološko pomanjkljiv. Problematično je predvsem merjenje udeležbe v izobraževanju in usposabljanju v zadnjih štirih tednih pred izvajanjem ankete, saj tako čas anketiranja vpliva na rezultat. Rezultati ankete o delovni sili temeljijo na verjetnostnem vzorcu in imajo vzorčne napake (Čelebič, 2010a, str. 14).

Če se ustavimo ob vprašanju vključenosti odraslih, starih 25–64 let, v formalno izobraževanje, lahko vidimo (Priloga 9, Tabela 8), tako kot v prejšnjem primeru, da se med posameznimi državami, članicami EU-27, pojavljajo razlike. V letu 2009 je bilo v državah EU-27 v formalno izobraževanje v povprečju vključenih 3,10 % prebivalstva, starega med 25 in 64 let, med katerimi izstopa Finska, saj je bilo vključenih 8,0 % njenih državljanov, starih od 25–64 let. Slovenija je bila v letu 2009 glede formalnega izobraževanja odraslih uvrščena v sam vrh lestvice, nad povprečjem EU-27. Na slovenskem prostoru se je namreč formalno izobraževalo 6,3 % oseb starih 25–64 let (Eurostat, 2010f).

Primerjava vključenosti odraslih med 25 in 64 letom v različne oblike neformalnega izobraževanja po posameznih članicah EU pa kaže, da je tovrstnega izobraževanja v državah članicah bistveno več kot formalnega, saj je povprečje vključenosti odraslih v to obliko izobraževanja višje in je v letu 2009 znašalo 6,7 %. Prav tako so razlike v primerjavi s formalnim izobraževanjem med državami bistveno večje. Najmanjšo vključenost odraslih med 24–65 letom v neformalno izobraževanje so zaznali v Bolgariji, kjer le-ta znaša 0,6 %. Sledi ji Madžarska z 0,9 %. Bistveno večji odstotek vključenosti pa lahko zasledimo na Cipru ter na Češkem (4,9 %), Franciji (5,10 %) in Nemčiji (5,2 %). Na drugi strani pa lahko zaznamo najvišji odstotek vključenosti odraslega prebivalstva na Danskem, kjer le-ta znaša 27,7 %. Naša država sicer z 9,2 % vključenostjo presega povprečno vrednost, vendar pa zaostaja za Združenim kraljestvom (17,9 %), Švedsko (17,6 %), Finsko (15,6 %), Luxemburgom (11,8 %), Avstrijo (10,8 %) ter Nizozemsko (10,00 %) (Priloga 10, Tabela 9) (Slika 8) (Eurostat, 2010g).

Slika 8: Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v neformalno izobraževanje, 2009, EU-27, v %

Vir: Eurostat, Anketa o delovni sili 2009, Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v neformalno izobraževanje EU-27, 2010g.

Podatki v Anketi o delovni sili (v nadaljevanju) kažejo, da kljub mednarodno primerjalno ugodnemu položaju pri vključenosti v neformalno izobraževanje obstajajo velike razlike glede na socio-ekonomske značilnosti (Tabela 4). To potrjujejo tudi ugotovitve različnih domačih in mednarodnih študij v zvezi z vključenostjo odraslih v izobraževanje (Čelebič, 2010b, str. 45; Pfeiffer, 2000, str. 18; Manninen, 2006, str. 11; Hollenbeck, 2008, str. 2–3).

S starostjo se vključenost odraslih v neformalno izobraževanje zmanjšuje, saj se pričakovane koristi od izobraževanja zmanjšujejo. Posledično se starejši v primerjavi z mlajšimi v izobraževanje vključujejo redkeje. Podatki v Anketi o delovni sili kažejo (Tabela 4), da je udeležba odraslih v letu 2009 v Sloveniji v neformalnem izobraževanju največja v srednji starostni skupini (35–44 let), skoraj enaka kot v najmlajši starostni skupini (25–34 let) ter malo manjša v starostni skupini (45–55 let), medtem ko je v starostni skupini 55–74 let skoraj dvakrat manjša. Prav tako je opaziti, da se je v slovenskem prostoru v obdobju od leta 2004–2009 vključenost odraslih v neformalno izobraževanje zmanjšala v vseh starostnih skupinah, najbolj v najmlajši in najmanj v najstarejši starostni skupini. Najstarejša starostna skupina (55–74 let) je edina starostna skupina, v kateri vključenost odraslih v neformalno izobraževanje skozi čas ostaja nespremenjena. Vendar pa je kljub stagnaciji vključevanja starejših v neformalno izobraževanje v vseh starostnih skupinah, razen v najstarejši, večja kot v povprečju v EU-27 (Eurostat, 2010h).

Pri vključenosti v neformalno izobraževanje se kažejo tudi razlike glede na doseženo izobrazbo. Namreč vključenost v neformalno izobraževanje navadno z višanjem dosežene izobrazbe narašča. Tudi podatki v Anketi o delovni sili kažejo (Tabela 4), da je vključenost nizko izobraženih v neformalno izobraževanje pri nas nizka (nižja od povprečne vrednosti EU-27) in močno zaostaja za vključenostjo srednješolsko in terciarno izobraženih v izobraževanje. V obdobju 2004–2009 se je vključenost nizko izobraženih v neformalno izobraževanje v slovenskem prostoru zmanjšala in je nižja od ravni povprečja EU-27. Prav tako je udeležba srednješolsko in terciarno izobraženih v neformalno izobraževanje padla. Enak trend je opaziti tudi na ravni povprečja EU-27, pa vendar je zmanjšanje na ravni Slovenije večji kot na ravni povprečja EU-27 (Tabela 4) (Eurostat, 2010h).

Vključenost odraslih v neformalno izobraževanje, starih od 25–64 let, je bila v letu 2009 pri nas najvišja pri delovno aktivnem prebivalstvu, rahlo nižja pri brezposelnem prebivalstvu, najnižja pa pri neaktivnem prebivalstvu. V primerjavi z EU-27 je presegala njeno povprečje po vseh statusnih aktivnostih, najbolj pri delovno aktivnem prebivalstvu, najmanj pa pri neaktivnih. V obdobju 2004–2009 pa se je v Sloveniji vključenost v neformalno izobraževanje povečala le pri brezposelnih, medtem ko se je v ostalih statusnih skupinah udeležba zmanjšala (Tabela 4) (Eurostat, 2010h).

Primerjava vključenosti žensk v neformalno izobraževanje v Sloveniji pa je v primerjavi z vključenostjo moških v to obliko izobraževanja skozi vsa leta opazovanja 2004–2009 višja, pri čimer skozi leta opazimo višji upad udeležbe tako pri moških kakor pri ženskah. Podoben trend velja tudi na ravni povprečja EU-27 (Tabela 4) (Eurostat, 2010h).

Tabela 4: Vključenost odraslih, starih od 25–74 let, v neformalno izobraževanje, po izbranih socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija in povprečje EU-27, 2004 ter 2009

	2009		2004	
	EU-27	Slovenija	EU-27	Slovenija
Skupaj	6,70	9,20	7,40	11,30
	Po spolu			
Moški	5,90	7,80	6,80	9,80
Ženske	7,50	10,60	8,00	12,80
	Po starosti			
25–34 let	8,30	10,40	9,20	13,20
35–44 let	7,60	10,50	8,60	13,40
45–54 let	6,50	9,20	7,00	10,60
55–74 let	3,40	5,10	2,90	5,10
	Po statusu aktivnosti			
Aktivno prebivalstvo ⁹	7,70	10,70	8,80	13,20
Delovno aktivno prebivalstvo ¹⁰	7,80	10,70	9,10	13,60
Brezposelni ¹¹	6,30	9,10	5,10	4,30
Neaktivni ¹²	3,40	3,80	3,20	4,80
	Po izobrazbi			
Nizka izobrazba ¹³	2,70	2,10	2,40	2,00
Srednješolska izobrazba	5,10	6,60	6,20	9,10
Terciarna izobrazba ¹⁴	12,70	18,90	15,20	24,60

Vir: Eurostat, Anketa o delovni sili 2009, Vključenost odraslih, starih od 25–74 let, v neformalno izobraževanje, po izbranih socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija in povprečje EU-27, 2004 ter 2009, 2010h.

⁹ Aktivno prebivalstvo sestavljajo delovno aktivni in brezposelne osebe.

¹⁰ Delovno aktivno prebivalstvo so osebe, ki so v zadnjem tednu (od ponedeljka do petka) pred anketiranjem opravile kakršnokoli delo za plačilo (denarno ali nedenarno), dobiček ali družinsko blaginjo.

¹¹ Brezposelne osebe so osebe, ki v zadnjem tednu pred anketiranjem: niso delale (niso bile zaposlene ali samozaposlene in niso opravile nikakršnega dela za plačilo), vendar aktivno iščejo delo (v zadnjih štirih tednih so se zglasile na zavodu za zaposlovanje, poslale prošnjo za zaposlitev ipd.) in so takoj (v naslednjih dveh tednih) pripravljene sprejeti delo. Med brezposelne osebe štejemo tudi tiste, ki so že našle delo, vendar ga bodo začele opravljati po anketiranju.

¹² Neaktivno prebivalstvo so osebe, stare 15 let in več, ki niso razvrščene med delovno aktivno prebivalstvo, ali brezposelne osebe.

¹³ Največ dokončana osnovna šola.

¹⁴ Terciarno izobraževanje zajema vpisane na višješolski strokovni študij, visokošolski dodiplomski študij (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolski podiplomski študij (specialistični študij, magistrski in doktorski študij) (Čelebič, 2010a, str. 18).

Posamezniki se vključujejo v izobraževanje zaradi potreb, povezanih s posameznikovim osebnostnim razvojem, poklicnim oziroma kariernim razvojem ali družbenimi stiki. Winter (2006, str. 88) navaja pet skupin motivov za izobraževanje:

1. ekonomski motivi: povezani s poklicem (dobiti ali obdržati ali zamenjati zaposlitev; napredovati na delovnem mestu, razvoj poklicne poti);
2. kognitivni motivi: veselje do učenja, radovednost, osebni razvoj, učenje kot priprava za nadaljnje izobraževanje;
3. motivi, povezani s socialnimi stiki: druženje in spoznavanje novih ljudi;
4. osebni in družbeni motivi: povečanje neodvisnosti, boljše delovanje v okolju;
5. prisila: posameznik se vključi v izobraževanje, ker je v to prisiljen.

V Sloveniji je po Anketi o izobraževanju odraslih najpogostejši razlog za vključitev v neformalno izobraževanje razvoj karierne možnosti ali (in) bolje opravljati delo – kar 54,4 % anketiranih je navedla ta motiv. Sledijo motivi, kot so pridobiti znanja, ki so uporabna v vsakdanjem življenju (21,2 %), ter izboljšati znanje na določenem področju (12,5 %). Ostali motivi za neformalno izobraževanje so veliko manj pomembni. Zelo majhen delež oseb kot motiv za neformalno izobraževanje navaja začeti svoj posel (0,3 %), zmanjšati verjetnost izgube zaposlitve (1 %), povečati možnost za zaposlitev ali zamenjavo zaposlitve (1,7 %) (Priloga 11, Tabela 10) (Eurostat, 2010c).

Največji delež tako žensk kakor tudi moških kot razlog za neformalno izobraževanje navajajo bolje opravljati delo ali/in izboljšati karierne možnosti. Moški veliko bolj pogosto kot ženske pri navajanju po večji pogostosti razlogov za neformalno izobraževanje navajajo, da se je samega izobraževanja moral udeležiti (16,6 %). Po drugi strani pa ženske pri navajanju po večji pogostosti razlogov za neformalno izobraževanje veliko pogosteje navajajo pridobiti znanja, uporabna v vsakdanjem življenju (23,7 %) ter izboljšanje znanja na določenem področju (14,9 %) (Priloga 11, Tabela 10) (Eurostat, 2010c).

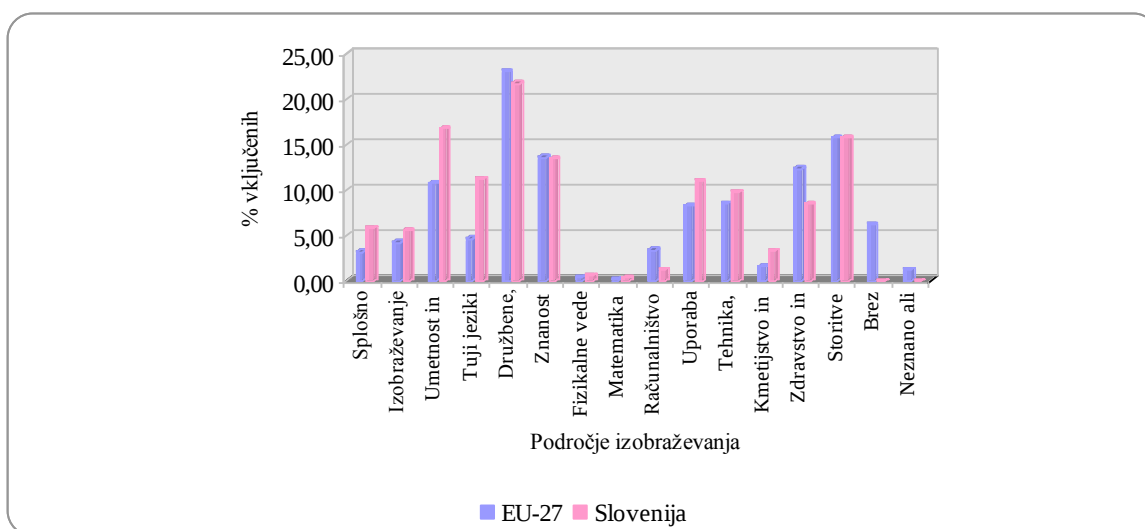
Delež oseb, ki kot razlog za izobraževanje navajajo bolje opravljati delo ali izboljšanje karierne možnosti, je pri vseh starostnih skupinah prebivalcev najbolj pogost razlog med vsemi razlogi, vendar v starostni skupini 55–64 let ta razlog navajajo redkeje kot v starostni skupini 35–54 let. Pri najstarejši starostni skupini je motiv pridobiti znanja, uporabna v vsakdanjem življenju, ter izboljšati znanje na določenem področju in spoznavati ljudi za zabavo pogostejši kot pri ostalih dveh starostnih skupinah (25–34 let; 35–54 let) (Priloga 11, Tabela 10) (Eurostat, 2010c).

Podatki Ankete o izobraževanju odraslih¹⁵ nam kažejo, da je struktura udeležencev po področjih izobraževanja v Sloveniji podobna kot v večini ostalih članicah EU-27. Največ

¹⁵ Statistični podatki in kazalniki, ki so pridobljeni in izračunani na podlagi ankete o izobraževanju odraslih, spadajo na ravni EU v okvir statistike o vseživljenjskem učenju. To je pilotna raziskava, ki se je izvajala v državah EU in državah kandidatkah za vstop v EU, z referenčnim letom 2007. Izvajala naj bi se vsakih 5 let. Vir podatkov je posameznik, podatki so bili pridobljeni s telefonskim in terenskim anketiranjem. V anketo

udeležencev je bilo tako pri nas, kakor tudi v povprečju v ostalih državah EU-27 na področju družbenih, poslovnih ved in prava. Slovenija pa od povprečja EU-27 po večjem številu udeležencev najbolj odstopa pri pridobivanju znanja iz umetnosti in humanistike, znanja tujih jezikov, uporabe računalnikov ter tehnike, proizvodnje in gradbeništva. Medtem ko je naša struktura udeležencev po področjih izobraževanja v primerjavi z EU-27 slabša na področju zdravstva in sociale (Slika 9) (Eurostat, 2010d).

Slika 9: Struktura vključenih v neformalno izobraževanje glede na področje izobraževanja, Slovenija in EU-27 povprečje, 2007, v %

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih 2007, *Struktura vključenih v neformalno izobraževanje glede na področje izobraževanja, Slovenija in EU-27 povprečje, 2007, v %*; 2010d.

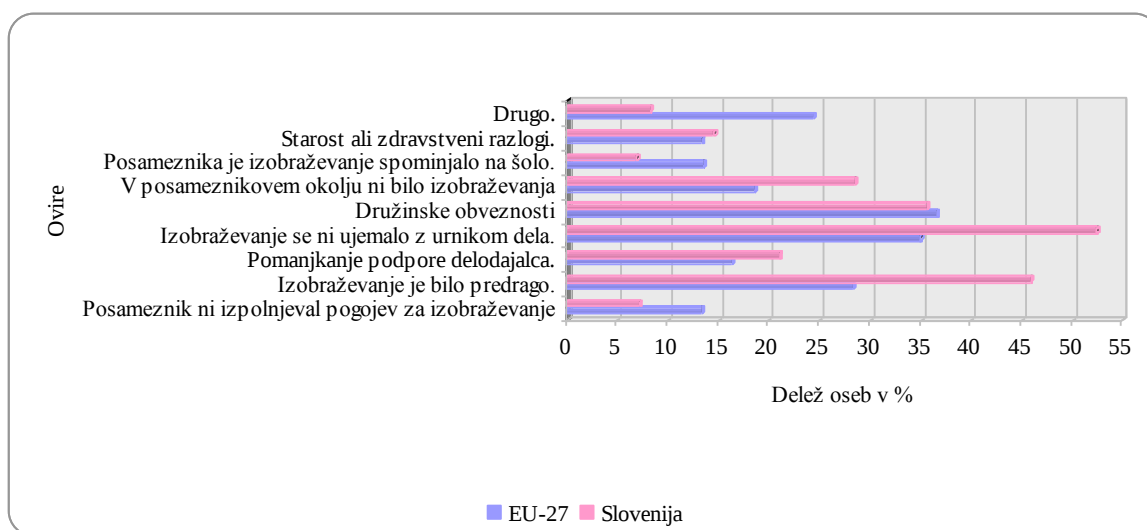
Odraslim, ki se želijo vključiti v izobraževanje, to lahko preprečijo različne ovire, njihov pomen pa je pri različnih socio-ekonomskih skupinah prebivalcev različen. Čelebičeva (2010a str. 33) ovire, ki se pojavljajo pri izobraževanju odraslih, razdeli v štiri skupine:

niso zajeti posamezniki, ki prebivajo v ustanovah (zaporih, domovih za starejše ipd.). Glavni namen ankete je ugotoviti, v kolikšni meri so odrasli vključeni v katerokoli obliko izobraževanja in na kakšne načine pridobivajo znanje (formalno, neformalno ter priložnostno). Anketiranci so poročali o izobraževalnih dejavnostih v zadnjih 12 mesecih ali v zadnjem koledarskem letu. V Sloveniji so anketiranci poročali o izobraževalnih dejavnostih v zadnjih 12 mesecev pred anketiranjem. V anketo so bile zajete posamezne osebe, ki živijo v individualnih gospodinjstvih in so stare 25–64 let, v vzorec je bilo vključenih 7.200 oseb (Čelebič, 2010a, str. 14). V anketi o izobraževanju odraslih so razlogi odraslih za izobraževanje razdeljeni v devet skupin (največ razlogov je povezanih s posameznikovim poklicnim oziroma kariernim razvojem): zmanjšati verjetnost izgube službe; posameznik se je moral udeležiti izobraževanja; povečati možnosti za zaposlitev ali za zamenjavo obstoječe zaposlitve; začeti svoj posel; pridobiti znanja, uporabna v vsakodnevnem življenju; izboljšati znanje o določeni stvari; spoznavati ljudi ali za zabavo; pridobiti certifikat; bolje opravljati delo ali izboljšati poklicne možnosti.

1. institucionalne ovire: vstopni pogoji za vključitev v izobraževanje, stroški izobraževanja (šolnina in drugi stroški), skromna ali neustrezna ponudba izobraževanja, slaba kakovost izobraževanja;
2. situacijske ovire: pomanjkanje časa, pomanjkanje denarja, oddaljenost kraja izobraževanja od kraja dela/kraja bivanja, zdravstveni razlogi;
3. dispozicijske ovire in ovire, povezane z odnosom do izobraževanja; pomanjkanje motivacije za izobraževanje, nizka samopodoba in samozavest, slabe izkušnje v času začetnega formalnega izobraževanja;
4. informacijske ovire: pomanjkanje informacij o ponudbi izobraževanja in njegovih koristih.

V Sloveniji je po podatkih v Anketi o izobraževanju odraslih največji delež oseb (52,4 %), ki se niso izobraževale, a so se želele, so kot oviro pri izobraževanju odraslih navedle, da izobraževanje ni skladno z urnikom dela. Visok je tudi delež oseb, ki kot ovire udeležbe v izobraževanje navajajo, da je le-to predrago (45,9 %), ter da v okolju ni bilo izobraževanja (28,5 %). Ti deleži so v primerjavi s povprečjem držav članic EU-27 višji. V Sloveniji pa je v primerjavi s povprečjem EU-27 nižji delež oseb, ki kot oviro navaja družinske obveznosti (Slika 10; Priloga 12, Tabela 11) (Eurostat, 2010a).

Slika 10: Deleži oseb, starih 25–64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele, po vrstah pri izobraževanju in po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija in povprečje EU-27, 2007, v %

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih 2007, Deleži oseb, starih 25–64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele, po vrstah pri izobraževanju in po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija in povprečje EU-27, 2007, v %; 2010a.

Anketa o izobraževanju odraslih¹⁶ pa nam prav tako navaja, da ženske v Sloveniji kot oviro, zaradi katere se izobraževanja niso mogle udeležiti, najpogosteje navajajo, da je bilo izobraževanje predrago, moški pa, da se izobraževanje ni ujemalo z urnikom dela. Ženske v primerjavi z moškimi odstopajo po višjem deležu oseb, ki so kot oviro navedle družinske obveznosti, ter da v njihovem okolju ni bilo izobraževanja. Precej višji od deleža žensk pa je delež moških, ki so kot oviro navedli pomanjkanje podpore delodajalca (Priloga 12, Tabela 11) (Eurostat, 2010a).

Največji delež oseb v vseh starostnih skupinah kot oviro pri udeležbi v izobraževanju navaja, da se le-to ni ujemalo z urnikom dela. Ta razlog prevladuje v srednji starostni skupini (35–54 let). Pri najmlajši starostni skupini (25–34 let) stroški izobraževanja ter družinske obveznosti predstavljajo oviro v udeležbi izobraževanja. Medtem ko je starost ali zdravstveni razlog pomembna ovira, ki vpliva na neudeležbo v izobraževanju v najstarejši starostni skupini (55–64 let) (Priloga 12, Tabela 11) (Eurostat, 2010a).

Pri analizi ovir udeležbe v izobraževanju po izobrazbeni strukturi anketirancev pa nam podatki v Anketi o izobraževanju odraslih, starih od 25–64 let kažejo, da pri nizko izobraženih največji delež oseb kot oviro navaja stroške izobraževanja ter da se izobraževanje ni ujemalo z urnikom dela. Slednji razlog predstavlja tudi oviro velikemu deležu oseb s srednješolsko izobrazbo. Največjemu deležu anketiranih s terciarno izobrazbo pa predstavljata oviro družinske obveznosti ter odročnost izobraževanja (Priloga 12, Tabela 11) (Eurostat, 2010a).

Udeleženci neformalnega izobraževanja, starih od 25–64 let, so se po podatkih v Anketi o izobraževanju odraslih¹⁷ pri nas največ neformalno izobraževali po internetu (70,70 %), s čimer presegamo povprečje držav članic EU-27 (57,50 %). Enak odstotek udeležencev (19,5 %) v neformalnem izobraževanju pri nas in v EU-27 najdemo v izobraževalnih institucijah (šolah, fakultetah, univerzah). Ostali viri informacij neformalnega izobraževanja (na primer: množični mediji (TV, radio, časopisi, plakati), karierno orientirani ponudniki (na primer Zavod za zaposlovanje), delodajalci, družinski člani, sodelavci)), so slabše izkoriščeni, kot to velja za povprečje drugih držav članic EU-27.

¹⁶ V anketi o izobraževanju odraslih so ovire v izobraževanju razdeljene v devet skupin. V anketi o izobraževanju odraslih so anketirance, ki se niso vključili v izobraževanje, čeprav so to želeli, spraševali po ovirah v izobraževanju. Prikazane ovire v izobraževanju so: anketiranec ni izpolnjeval pogojev za izobraževanje; izobraževanje je bilo predrago in posameznik si ga ni mogel privoščiti; pomanjkanje delodajalčeve podpore; izobraževanje se ni ujemalo z urnikom dela; pomanjkanje časa zaradi družinskih obveznosti; v posameznikovem okolju ni bilo izobraževanja; posameznika je izobraževanje spominjalo na šolo; starost ali zdravstveni razlogi; drugo.

¹⁷ V anketi o izobraževanju odraslih so viri informacij, kjer se udeleženci lahko neformalno izobražujejo, razdeljeni v osem skupin: internet; množični mediji (TV, radio, časopis, plakati); izobraževalne institucije (šole, fakultete, univerza); karierno orientirani ponudniki (na primer Zavod za zaposlovanje); delodajalec; knjige; družinski člani; sosed, sodelavec; drugo.

Največje odstopanje slabše izkoriščenega vira neformalnega izobraževanja na slovenskem v primerjavi z EU-27 so knjige (Tabela 5) (Eurostat, 2010b).

Tabela 5: Delež vključenih v neformalno izobraževanje glede na vire informacij izobraževanja, Slovenija in EU-27 povprečje, 2007, v %

	EU-27	Slovenija
Internet	57,50	70,70
Družinski član, sosed, sodelavec	25,70	16,30
Delodajalec	24,70	10,80
Karierno orientirani ponudniki (zavoda za zaposlovanje)	13,50	8,00
Izobraževalna institucija (šole, fakultete, univerza)	19,60	19,50
Množični mediji (TV, radio, časopis, plakat)	24,20	21,50
Knjige	22,20	3,50
Drugo	20,30	3,80

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih 2007, Delež vključenih v neformalno izobraževanje glede na vire informacij izobraževanja, Slovenija in EU-27 povprečje, 2007, v %; 2010b.

2.4 Oblike vseživljenjskega učenja

Poleg tega, da postaja stalno učenje iz leta v leto bolj spoznavna nujnost, se spreminja tudi način učenja, ki se vedno bolj detradicionalizira, deinstitutionalizira in prenaša na posameznika. Posameznik ima za učenje na voljo mnogo različnih virov in sredstev, kar spreminja razmerje moči med univerzo in drugimi organizacijami, ki delujejo prožneje in so bolj prilagodljive za potrebe posameznika (Jelenc-Krašovec, 2003, str. 2). Tako vseživljenjsko učenje ne pomeni več le tradicionalnega nadaljevanja izobraževanja, ampak pridobivanje znanja, sposobnosti in kulture raziskovanja od zgodnje mladosti do pozne starosti skozi različne formalne, neformalne pa tudi bolj ali manj priložnostne oblike učenja.

Obstaja mnogo raznovrstnih oblik vseživljenjskega učenja – pridobivanje znanj in spretnosti s formalnim in neformalnim izobraževanjem in/ali priložnostnim učenjem, samostojno učenje itd. Pri tem je ključno, da se formalno in neformalno učenje povezuje, kar vključuje tako posameznikovo delovno kot siceršnje življenjsko okolje. Razvijali naj bi odprto učečo se družbo, temelječo na izobraževalnih omrežjih (Jelenc-Krašovec, 2003, str. 25).

Izmed vseh oblik vseživljenjskega učenja bi rada izpostavila samostojno učenje, ki je zaradi prožnosti in prilagajanju posamezniku najustreznejša metoda, ki mu daje kar najširše možnosti za učenje in izobraževanje skozi celo življenje (Cropley, 1989, str. 526).

Ljudje se praviloma učimo na dva načina: od drugih ljudi ali pa samostojno. Učenje od drugih ljudi zajema naslednje oblike učenja: obiskovanje izobraževalnih delavnic, pripravištvu, poslušanje multimedijskih predstavitev, branje priročnikov in poročil. Gre za nekakšno formalno obliko posredovanja znanja in izkušenj. Druga najpogostejša oblika učenja pa je samostojno učenje, ki je zgodovinsko gledano najbolj prvobitna oblika učenja, veliko starejša od organiziranih oblik učenja in izobraževanja (Tobin, 1998, str. 76).

Izraz samostojno učenje je zelo širok, saj zajema vsakršne oblike učenja in izobraževanja, kjer posameznik prevzema pobudo pri odločanju o posameznih vidikih svojega učenja (na primer pri: ugotovitvi svojih izobraževalnih potreb, učnih ciljih, iskanju materialnih in človeških učnih virov, o času, načinu, vsebinah, metodah in tehnikah učenja). Jelenc v Terminologiji izobraževanja odraslih (1991b, str. 59, 70) navaja, da gre za samostojno učenje takrat, ko ga običajno (toda ne vedno) uresničuje posameznik na svojo pobudo in z majhno pomočjo drugih oseb ali ustanov ali celo brez pomoči. Zmožnost samostojnega učenja bi bilo potrebno razvijati vsaj od srednje šole, nato v visokošolskem izobraževanju in še posebej v izobraževanju odraslih. Poseben pomen ima zmožnost samostojnega učenja za odrasle, saj jim omogoča, da si za proces učenja vire, ki so jim na voljo in ki jih tudi znajo poiskati, »ukrojijo« primerno, glede na svoje potrebe – bodisi za poklicne bodisi za življenjske potrebe.

Učeči naj bi bil zmožen samostojno opravljati dejavnosti in sprejemati odločitve v zvezi z učenjem (Marentič-Požarnik, 1998, str. 26–28):

- pripraviti učenje (določiti cilje, razjasniti njihov pomen, se motivirati in se začeti učiti);
- izpeljati dejavnosti, povezane z učenjem (pomnenje, razumevanje, povezovanje, uporaba znanja);
- uravnavati učne dejavnosti (preverjati, ali so uspešne; popravljati, če niso);
- ovrednotiti dosežke (dati povratno informacijo: ali je bil proces učenja dober, ali so dosežki taki, kot sem želel/a).

Boud (1993, str. 25) pri samostojnem učenju navaja tri temeljne pristope:

1. Pristop, usmerjen na posameznika, kjer je osrednja pozornost namenjena posamezniku in njegovim potrebam. Učitelj, učenci in drugi učni viri so namenjeni predvsem temu, da se lažje doseže cilj, ki si ga je postavil posameznik.
2. Pristop, usmerjen na skupino, kjer so v središču pozornosti posamezne skupine in močna predanost skupinskemu učenju ter skupinskim procesom. Posameznik sledi svojim učnim potrebam v skladu s potrebami skupine, pri čimer ga člani skupine podpirajo ter ga ocenjujejo, mu dajejo povratne informacije.
3. Pristop, usmerjen v projekt. V tem primeru sta posamezni učni projekt in njegov izid pogosto vsaj tako ali celo bolj pomembna kot posameznik ali skupina, ki sodeluje pri

projektu. Potrebe in interesi posameznikov ali skupine so upoštevani, vendar lahko vplivajo le na posamezne podrobnosti, ne pa na poglavitno dejavnost.

Za razliko od samostojnega učenja pa poteka organizirano samostojno učenje ob pomoči drugih oseb, kot so učitelji, prijatelji ali institucije. Gre za učenje, pri katerem posameznik ali skupina prevzame glavno odgovornost za načrtovanje, izpeljavo in vrednotenje svojega učenja ali izobraževanja, pri tem pa mu lahko pomagajo druge osebe ali ustanove (Jelenc, 2001, str. 75).

Benedikova (2001, str. 19) z organiziranim samostojnim učenjem opredeljuje vse tiste oblike samostojnega učenja, kjer:

- učenje poteka večinoma samostojno: pobudo, načrtovanje in izpeljavo učne akcije prevzame, v kolikor je mogoče, učenec sam (lahko gre tudi za kombinacijo samostojnega učenja in tradicionalnih oblik učenja);
- temeljni vir znanja ni učitelj, temveč posebej prirejeno gradivo;
- institucija pomaga posamezniku, skupini ali širšemu krogu ljudi;
- pomoč institucije se v praksi izraža v tem, da zagotovi prostor za učenje, ustrezno organizirano dejavnost, ustrezno gradivo in svetovalno pomoč.

O organiziranem samostojnem učenju torej govorimo takrat, ko organizacija poskrbi za nekatere elemente pomoči udeležencu organiziranega samostojnega učenja, pri tem pa mu prepušča, da o vseh svojih ali večini pomembnih zadev odloča samostojno. To pomeni, da organizacija na določenem mestu daje učečemu se posamezniku na razpolago sredstva, ki omogočajo dostop do virov, s pomočjo katerih se uči sam, čas in ritem učenja pa prilagaja svojim sposobnostim. Pri organiziranju samostojnega učenja in odpravljanju težav pri učenju mu nudi strokovno svetovanje.

Načini izvajanja organiziranega samostojnega učenja so različni. Pogosto ga sestavljajo knjižnica (učno gradivo), učni pripomočki ter prostor za učenje z računalnikom. Posameznike pri učenju usmerjajo odgovorni za center v skladu z njihovimi potrebami, cilji ter željami glede načina učenja s sredstvi, ki jim najbolj ustrezajo. Druga možnost je kreiranje virtualnega učnega centra na interni računalniški mreži organizacije, ki ga sestavljajo: virtualna knjižnica internih gradiv za učenje; borza znanja s spiskom specialistov za določena strokovna področja, s katerimi lahko posamezniki izmenjujejo znanja in informacije; svetovanje, kjer lahko posamezniki postavljajo vprašanja glede učenja; katalog izobraževanj, ki ga nudi organizacija; možnost vstopa v kataloge knjižnic (Možina, 2002, str. 229).

3 ORGANIZIRANA SREDIŠČA ZA SAMOSTOJNO UČENJE

3.1 Splošno o organiziranih središčih za samostojno učenje

V Sloveniji kot ena od številnih oblik načina izvajanja vseživljenjskega učenja delujejo organizirana središča za samostojno učenje (v nadaljevanju središča). Nastala so po angleškem zgledu »odprtega učenja« (angl. *Open Learning*)¹⁸, kjer je prvotni namen projekta razviti in širiti kulturo samostojnega učenja, dvigniti izobrazbeno raven prebivalstva, zagotoviti dobre učne pogoje, primerne programe ter učna gradiva za ljudi, ki se želijo samostojno učiti. Cilj projekta je razviti sistem organiziranega samostojnega učenja, ki bo dosegljiv čim širšemu krogu.

Gre za obliko neformalnega izobraževanja na način organiziranega samostojnega učenja, ki kakovostno dopolnjuje izobraževalni sistem nasploh, saj se pri udeležencih samostojnost pri učenju prenaša tudi v druge oblike organiziranega izobraževanja, poleg tega pa se kaže tudi v širjenju kulture učenja. Ta oblika je namenjena vsem tistim, ki jim iz kakršnihkoli razlogov tradicionalno učenje in izobraževanje nista dostopna ali jim ne ustrezata. Torej tistim, ki (Pečnik, 2007, str. 6–7):

- jim časovne ali fizične ovire preprečujejo vključevanje v organizirane oblike izobraževanja;
- imajo denarne omejitve (učenje v središčih je brezplačno);
- jim način izobraževanja v središčih za samostojno učenje bolj ustreza kot način v drugih organiziranih oblikah izobraževanja (prilagajanje individualnim potrebam posameznikov – izbira vsebin, hitrosti in ritma učenja, izbira časa učenja, poglobljanje v vsebine).

Dejavnost organiziranega samostojnega učenja izvajajo središča, ki so organizirana pri javnih, zasebnih izobraževalnih in drugih organizacijah, s čimer se bogati njihova ponudba neformalnega izobraževanja. Središča so odprta za vse občane in so na podlagi odredb¹⁹ v večji meri sofinancirana s strani Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije, zato učenje v njih poteka brezplačno.

Središča so sodobno opremljeni učni prostori, kjer udeleženci na drugačne, zanimivejše načine pridobivajo, utrjujejo ali nadgrajujejo svoje znanje. Učenje v njih poteka

¹⁸ Odprto učenje (angl. *Open Learning*) je vsaka oblika učenja, kjer izobraževalec (na primer ustanova, ki izobražuje) omogoča posamezniku, da izbira različne vidike učenja. Ponavadi pomaga učečim, da sprejmejo odgovornost za to, kaj in kako se bodo učili, jih usmerja, kje poiskati pomoč pri učenju in če želijo, kdaj in kje lahko ocenijo svoje znanje (Jefferies et al., 1990, str. 77).

¹⁹ Odredba o strokovni izobrazbi strokovnih delavcev in o minimalnih standardih prostorov in opreme v izobraževanju odraslih (Ur. l. RS, št. 82/1998) ter Odredba o standardih in normativih o izobraževanju odraslih (Ur. l. RS, št. 43/2000).

individualno in samostojno, kjer udeleženci lahko tudi uporabljajo prilagojeno gradivo za samostojno učenje, na voljo jim je sodobna učna tehnologija. V središčih imajo možnost, da postanejo aktivni učenci, sami si oblikujejo učne projekte, sami izbirajo vsebino, trajanje in potek učenja. Pri tem so deležni strokovne pomoči informatorjev, svetovalcev, mentorjev, ki jim nudijo informacije in pomoč pri uporabi, izbiri ustrezne učne tehnologije, gradiva ter jim svetujejo, kateri učni program je glede na njihovo predznanje in interese najprimernejši. Pred začetkom učenja in med njim udeležencem individualno pomagajo in jih pri učenju podpirajo, motivirajo.

Tabela 6: Dejavnost organiziranih središč za samostojno učenje

Zap. št.	Dejavnost organiziranih središč za samostojno učenje
1.	Spodbujanje vseživljenjskosti učenja.
2.	Zagotavljanje možnosti neformalnega izobraževanja na način brezplačnega organiziranega samostojnega učenja čim širšemu krogu ljudi, kjer pa je poseben poudarek potreben nameniti sledečim ciljnim skupinam: brezposelnim, težje učljivim, finančno in časovno omejenim posameznikom.
3.	Širjenje kulture samostojnega učenja in dvig izobrazbene ravni prebivalstva.
4.	Zagotavljanje strokovne pomoči, spodbujanje in motiviranje posameznikov k učenju (pridobivanje novih znanj, utrjevanje in dopolnjevanje obstoječih, pridobljenih znanj).
5.	Zmanjšanje socialne diferenciacije dostopnosti do znanja.
6.	Prenašanje samostojnosti udeležencev pri učenju v druge oblike izobraževanja.
7.	Približevanje dejavnosti organiziranega samostojnega učenja specifičnim potrebam odraslih (uporabniki sami izberejo vsebine, čas, vire in tempo učenja).
8.	Zagotavljanje ustrezne informiranosti ljudi in ciljnih skupin o možnosti organiziranega samostojnega učenja.
9.	Prevzemanje odgovornosti posameznikov za lastno učenje.
10.	Zagotavljanje novih, fleksibilnih, uveljavljenih oblik izobraževanja.
11.	Stalno bogatenje izobraževalnih programov in gradiv za samostojno učenje.
12.	Individualno delo s posamezniki (strokovna pomoč mentorja, celovit pristop do udeleženca, spoznavanje tehnik učenja, svetovanje pri učenem gradivu).
13.	Udejanjanje prakse organiziranega samostojnega učenja.

Vir: E. Pečnik, *Poročilo o delovanju središč za samostojno učenje v šolsekm letu 2006/2007, 2007, str. 6–8.*

Središča tako z lastnim gradivom in gradivom, do katerega posredujejo samo dostop, ter različnimi storitvami delujejo kot (Gujtman 2004, str. 2):

- Informacijsko središče, saj s knjigami, brošurami, revijami in časniki, članki, katalogi, enciklopedijami in leksikoni, z zakupljenimi in javnimi podatkovnimi viri na internetu lahko posreduje splošne informacije za otroke, mladostnike, študente, zaposlene, brezposelne, mlajše odrasle, starejše odrasle.
- Izobraževalno središče, saj ponujajo dostop do poljudnega in strokovnega gradiva z

različnih področij; jezikovne tečaje; številne učbenike; omogočajo uporabo osebnih računalnikov za pisanje in tiskanje besedil. Tako središča podpirajo izobraževanje na vseh stopnjah ter omogočajo vseživljenjsko učenje, hkrati pa nudijo prostor za študij in učenje ter samoizobražujejo svoje uporabnike za samostojno uporabo različnih informacijskih virov, računalniške tehnologije.

- Socialno središče: raznovrstno gradivo, dostop do elektronskih podatkovnih virov, interneta in elektronske pošte ter uporaba osebnih računalnikov so namenjeni vsem uporabnikom ne glede na starost, spol, socialno pripadnost ali ekonomsko moč, s čimer se zmanjšujejo socialne razlike med bogatimi in revnimi prebivalci.

Projekt »organiziranega samostojnega učenja« s programom bogati ponudbo neformalnega izobraževanja, v okolje vnaša veliko izobraževalnih vsebin, ki jih sicer ne bi mogli brezplačno zagotoviti. S svojimi brezplačnimi storitvami, raznovrstnim gradivom, strokovnim kadrom, podprti s sodobno računalniško tehnologijo omogoča in spodbuja aktivno udeležbo posameznikov pri samostojnemu učenju. Starejše uči novih spretnosti, s čimer se krepi njihova samostojnost, kar pomembno prispeva h kakovosti življenja v tretjem življenjskem obdobju.

Tako se dejavnost središč za samostojno učenje, vpetih v širši izobraževalni prostor, kaže tudi v uresničevanju treh ključnih sporočil iz Memoranduma o vseživljenjskem učenju:

1. Nove temeljne spretnosti za vse. Središča zagotavljajo splošen in nenehen dostop do učenja za pridobitev ali obnavljanje spretnosti, ki so potrebne za nenehno sodelovanje v družbi znanja. Sem sodijo spretnosti, povezane z uporabo informacijske tehnologije, digitalnim opismenjevanjem in učenjem tujih jezikov ter drugih splošnoizobraževalnih vsebin.
2. Uvajanje inovacij v poučevanju in učenju, razvijajo se učinkovite metode učenja ter pogoji in okoliščine za nenehno učenje vse življenje (angl. *life-long* – v vseh obdobjih življenja) za vse družbene vloge v raznolikih vsebinah in oblikah (angl. *life-wide* – v vsej širini življenja).
3. Pripeljimo učenje bližje domu. Razpršenost središč je po Sloveniji dokaj enakomerna, vendar najdemo središča večinoma v večjih mestih ali krajih in so tako pogosto težje dostopna populaciji, ki živi izven mesta.

3.2 Organizirana središča za samostojno učenje v Sloveniji

V nadaljevanju naloge bom predstavila delovanje organiziranih središč, v kakšnem obsegu le-ta delujejo, katera učna gradiva so udeležencem središč na voljo; kako so središča opremljena; koliko časa in katere programe, vsebine se udeleženci v središčih učijo ter nazadnje, kakšna je kadrovska pokritost središč.

3.2.1 Dostopnost organiziranih središč za samostojno učenje

Slika 11: Mreža organiziranih središč za samostojno učenje

Vir: E. Pečnik, Navodila za uporabo aplikacije za spremljanje delovanja središč za samostojno učenje, 2009, str. 5.

Pomembna funkcija v strategiji vseživljenjskosti učenja je omogočiti vsem ljudem dostop do kakovostnih priložnosti za učenje in izobraževanje, tako za svoje osebne potrebe ter za uspešnost na delovnem mestu in v poklicni karieri kot tudi v družbi, za aktivno državljanstvo, ne glede na njihove poprejšnje podlage ali zdajšnje osebne okoliščine, po možnosti čim bližje lokalnemu okolju, kjer živijo (Jelenc, 2007, str. 8).

Na slovenskem prostoru trenutno deluje 36 središč, ki so organizirana pri javnih, zasebnih izobraževalnih in drugih organizacijah in so povezana v t.i. Mrežo središč za samostojno učenje (v nadaljevanju Mreža SSU)²⁰. Njihovo delovanje in organiziranje je koordinirano s strani Mestne knjižnice Ljubljana, ki spremlja delo središč ter zbira podatke o novih programih za samostojno učenje. Prav tako skrbi za usklajevanje dela središč, vodi evidence o potrebah po usposabljanju delavcev v središčih ter skrbi za njihovo usposabljanje. Zagotavlja informacije o možnostih in pogojih razvoja novih središč ter skrbi za njihovo skupno promocijo.

²⁰ Pogoji za vstop v Mrežo središč za samostojno učenje: središče je podpisalo Izjavo o pristopu v mrežo splošnoizobraževalnih središč za samostojno učenje; središče opravlja dejavnost organiziranega samostojnega učenja; središče vodi evidence po enotni metodologiji Andragoškega centra Republike Slovenije; središče o izpeljani dejavnosti za posamezno šolsko leto poroča koordinaciji Mreže SSU; središče aktivno sodeluje s koordinacijo Mreže SSU (Andragoški center Republike Slovenije, 2011).

Središča so rezultat več kot osemnajstletnega razvijanja in uvajanja projekta Organizirano samostojno učenje v prakso, katerega nosilec je Andragoški center Republike Slovenije. Le-ta je začel projekt razvijati v letu 1993, dve leti kasneje pa je svoja vrata odprlo prvo središče v Sloveniji. V Prilogi 13 (Tabeli 12) je razviden seznam vseh delujočih središč v Sloveniji po datumu od začetka delovanja.

Odpiranje novih središč je rezultat potreb iz neposrednega okolja in želja po dostopnosti središč vsakemu posamezniku. Dodatno pa k širitvi Mreže SSU pripomorejo tudi vsako leto višja finančna sredstva Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije (v letu 2010 je bilo za dejavnost namenjenih več kot 750 tisoč evrov (več o razmestitvi finančnih sredstev skozi čas v Prilogah 14–17, v Tabelah 13–16)). Preostanek sredstev sofinancirajo organizacije izvajalke in/ali občine, v katerih središča delujejo.

3.2.2 Opremljenost organiziranih središč za samostojno učenje

Možnosti in razmere za učenje je potrebno prilagoditi današnjemu, spreminjajočemu se načinu življenja in učenja ljudi. Predvsem je to pomembno za izenačevanje možnosti za učenje za različne ciljne skupine, zlasti za izobrazbo prikrajšane skupine mladih in odraslih, katerim je potrebno prilagoditi strategijo učenja in učno okolje, s čimer jim je olajšano ustrezno vključevanje v socialno okolje.

Prostori²¹, v katerih se organizirana središča za samostojno učenje nahajajo, in njihova opremljenost z učnimi mesti²² je eden izmed pomembnih pokazateljev kakovostnega delovanja središč. Povečini so le-ta opremljena (Pečnik, 2007, str. 19–21):

- s pisnim gradivom, kamor uvrščamo učbenike, delovne zvezke, priročnike, slovarje ter drugo pisno gradivo, s pomočjo katerega lahko udeleženci središč pridobijo novo ali utrjujejo obstoječe znanje;
- z multimedijskimi računalniki, na katerih lahko udeleženci uporabljajo multimedijske programe za samostojno učenje ter internet in elektronsko pošto;
- z računalniški programi – Microsoft Office, PaintShopPro, OpenOffice. org, CorelDraw;
- z multimedijskimi programi (avdio in video programi) – v preteklosti zelo pogoste avdio in videokasete, ki so jih nadomestili CD-ji in DVD-ji.

V središčih se udeleženci lahko učijo računalništva, tujih jezikov, uporabe interneta in elektronske pošte ter drugih splošnoizobraževalnih vsebin. Na voljo jim je raznovrstno gradivo (od poljudnega do strokovnega) – knjige, enciklopedije, leksikoni, številni

²¹ Zagotavljanje prostorskih pogojev, v katerih se organizirana središča za samostojno učenje nahajajo, in njihova opremljenost z učnimi mesti, so usklajeni s predpisano Odredbo o strokovni izobrazbi strokovnih delavcev in o minimalnih standardih prostorov in opreme v izobraževanju odraslih (Ur. l. RS, št. 82/1998).

²² Vsako učno mesto mora imeti zagotovljeno najmanj 5m² površine.

učbeniki, brošure, revije, časniki ter katalogi. Pri učenju lahko uporabljajo tudi posebno prirejena gradiva za samostojno učenje (CD/DVD, priročniki), ki so praktično oblikovani in učečega posameznika vodijo skozi snov, z njimi na nek način komunicirajo in mu omogočajo ponavljanje. Njihova naloga je, da deloma nadomestijo učitelja. V njih najdemo: jasno postavljene cilje; vprašanja za samoocenjevanje z odgovori; naloge s povratnimi informacijami; jasno in neposredno besedišče; navodila za uporabo; uvodnike in povzetke; podatke o predvideni porabi časa za učenje; usmerjanje v dodatno literaturo (Andragoški center Republike Slovenije, 2010).

Tabela 7: Primerjava učbenikov in gradiva za samostojno učenje

Učbeniki nagibajo k temu, da:	Gradivo za samostojno učenje nagiba k temu, da:
- le implicitno povedo predpogoje	- jasno pove predpogoje
- predpostavljajo interes	- dvigajo in vzdržujejo interes
- potrebujejo posredovanje učitelja	- učeči se jih lahko neposredno uporablja
- so zasnovani za širok spekter učečih	- je narejeno za specifično skupino učečih se
- so strukturirani glede na vsebino	- je strukturirano glede na učenčeve potrebe
- redko izražajo cilje	- vedno postavlja cilje/rezultate
- ponujajo le eno možno pot	- ponuja mnogo možnih poti, ki so vse označene
- zagotavljajo le omejene možnosti za samoocenjevanje	- pogosto ponuja možnosti za samoocenjevanje
- ne upoštevajo možnih težav učečega se	- usmerja se na težave učečega se
- ne upoštevajo učenčevih izkušenj	- uporabi učenčeve izkušnje
- le redko pokažejo povzetke	- pogosto kažejo povzetke
- uporabljajo neosebni pasivni stil	- uporablja osebni interaktivni stil
- ponujajo enosmerno komunikacijo	- vzpostavlja dvogovor
- imajo strnjen tekst	- so vizualno privlačno predstavljeni
- imajo strnjeno vsebino	- razbije vsebino na manjše dele
- ne omogočajo predstavitev učenčevih pogledov	- vsebujejo obrazce za vrednotenje, ki jih oseba, ki se uči, izpolnjuje
- ne obsegajo nasvetov o tem, kako se učiti	- zagotavlja pomoč pri veščinah učenja
- ne dajejo povratnih informacij o tem, kako je učeči se uspešen	- stalno nudi pomoč in dodatne informacije
- uporabljajo le tekstovno gradivo	- uporablja različne medije

Vir: Andragoški center Republike Slovenije, Organizirano samostojno učenje – gradiva, 2008.

Veliko središč pripravlja prilagojena interna gradiva (tako vsebinsko kot oblikovno) kot interne pripomočke, za katere obstaja obsežna literatura, a posameznike odvrča od učenja.

Le-ta so izdana v pisni, najdemo pa jih tudi v digitalni obliki, ki je dostopna²³ na internetu (primer v Prilogi 18).

Čeprav prevladuje pisno gradivo, je pogosto tudi multimedijsko, to pomeni, da je poleg knjige na voljo, CD/DVD medij idr. Multimedija kot izobraževalno orodje upošteva različne učne tipe, ponuja nov način učenja, ki se od formalnega učenja precej razlikuje. To pa učenje lahko naredi bolj privlačno in bolj učinkovito. Ima vse značilnosti tradicionalne avdio-vizualne tehnologije, izobraževanju pa dodaja še najmanj tri dodane prednosti – individualizirana navodila; omogoča uporabo predstavitev različnih dolžin ter interakcijo med udeležencem izobraževanja in gradivom (Bennet, 1996, str. 14).

Kadar ima gradivo več sestavin, govorimo o paketu za samostojno učenje ali učnem kompletu. Največkrat gre za učna gradiva, ki jih lahko uporabljamo na osebnih računalnikih (samostojno učenje in računalnik) (Benedik, 2001, str. 48). Paket za samostojno učenje je:

- podprt z zvočnimi posnetki in zato primeren tudi za slepe in slabovidne;
- opremljen z bogatim slikovnim in video gradivom (tabele, fotografije, skice, pisne ponazoritve dialogov (predvsem v učnih paketih za učenje tujih jezikov), videoposnetki s podnapisi ipd.) in zato primeren tudi za gluhe in naglušne²⁴.

Tabela 8: Število gradiv glede na vrsto gradiva

Vrsta učnega vira	Število gradiv	Delež v odstotkih
Avdio kasete	543,00	6,71 %
Učbenik	2.826,00	34,90 %
CD-ROM/rač. program	1.859,00	22,96 %
Video kasete	230,00	2,84 %
Delovni zvezek	932,00	11,51 %
Internetni viri	226,00	2,79 %
Priročnik	1.659,00	20,49 %
Skupaj	8.275,00	100,00 %

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi podatkov na dan 13.7.2011.

²³ V Središču za samostojno učenje v Mestni knjižnici Ljubljana, Knjižnici Otona Župančiča najdemo na primer naslednja interna učna gradiva: uporaba računalniške tipkovnice, shranjevanje na USB ključu, shranjevanje na CD/DVD, ustvarimo poštni predal, uporaba poštnega predala, kako uporabljamo Google, MS Picture Manager – terminološki slovar, MS Picture Manager – abecedni slovar (Mestna knjižnica Ljubljana, 2011).

²⁴ Večina središč v Sloveniji je primerna tudi za osebe z gibalnimi ovirami (para- in tetraplegike), saj imajo primerno urejen dostop do in v ustanove, v katerih delujejo, prav tako prostorsko primerno urejena učna mesta. Nekatera imajo na voljo tudi računalnike z opremo, ki je primerna za tetraplegike (računalnik lahko upravljajo z usti). Tak primer najdemo v Mestni knjižnici Izola.

Uporaba teh gradiv pa od uporabnikov zahteva računalniško pismenost (sposobnost uporabljati različne programske pakete skupaj s splošnimi informacijsko-tehnološkimi spretnostmi), ki pa je v današnji sodobni informacijski družbi predpogoj za pridobivanje znanja. Zato je potrebno posebno pozornost nameniti izboljševanju vseh vrst pismenosti, saj nam le-ta omogoča pridobivanje informacij iz različnih virov in s tem učenje skozi vse življenje. Po mnenju Buttedahla (1998, str. 248) je doba računalnikov, interneta prinesla vrsto prednosti, saj nam omogoča:

1. hitro dostopnost do podatkov; računalnik z različnimi iskalnimi orodji omogoča razmeroma enostavno in hitro iskanje ustrezne informacije;
2. olajšanje individualnega učenja; podatki, informacije s pomočjo računalnika so nam na voljo v vsakem trenutku;
3. shranjevanje in uporabo velike količine izobraževalnih vsebin;
4. učenje v lastnem ritmu;
5. takojšnjo povratno informacijo (Pri učenju za računalnikom možnost klikanja, s čimer izbiramo vaje in vnašamo rešitve. Po rešeni nalogi dobimo povratne informacije.);
6. pospeševanje računalniške pismenosti, katera postaja nujen pogoj za delovanje v vsakdanu, saj se računalnik vriva v vse sfere našega življenja;
7. organiziranje in katalogiziranje znanja.

Vsem udeležencem središč, ki imajo morebitne težave pri vsebinskem delu učenja, je na voljo pomoč mentorjev, strokovnjakov z določenega strokovnega področja. Središča mentorje glede na njihove možnosti zagotavljajo iz kroga strokovnjakov, ki so zaposleni v izvajalski ustanovi (na primer tisti, ki v izvajalski ustanovi izvajajo določeno izobraževalno dejavnost). V kolikor se pojavijo tehnične težave z uporabo računalnika ali multimedijskih programov za samostojno učenje, je na voljo pomoč informatorjev ali tehničnih administratorjev. Tako so udeleženci, ki v središče pridejo brez predznanja uporabe računalnika, osnovnih znanj uporabe programske opreme, interneta, elektronske pošte (ki niso računalniško, omrežno pismeni), deležni pomoči, s čimer jim je ob hitrem napredku sodobne informacijsko-komunikacijske tehnologije dana možnost družbene aktivnosti.

3.2.3 Kadri v organiziranih središčih za samostojno učenje in njihova zasedba po posameznih središčih

Vodja središča, svetovalci, informatorji ter tehnični administratorji so osebje, ki sestavlja delovni tim v središčih. Njihova naloga je usmerjanje, svetovanje in individualna obravnava udeležencev, s čimer se zagotavlja ustrezno prilagajanje posameznikovim zmožnostim, potrebam. V labirintu informacij je potrebno osebam, ki se učijo, pomagati, da brez težav poiščejo, kar je pomembno in uporabno za njihovo lastno rabo. V globaliziranem svetu učne ponudbe posamezniki potrebujejo tudi svetovanje o kakovosti ponudbe, zato je treba zagotoviti ustrezne informacije o tržišču učenja ter ustrezen dostop do teh informacij (Jelenc, 2007, str. 14).

Ker pa ciljne skupine terjajo specifičen pristop, je v okviru projekta organiziranega samostojnega učenja razvita izobraževalna dejavnost za usposabljanje strokovne pomoči zaposlenim. Tako mora imeti osebe, ki središče ustanovi in vodi, poleg pedagoško-andragoške izobrazbe opravljeno dodatno usposabljanje »Uvodni seminar o postavitvi in vodenju središča za samostojno učenje«²⁵. Svetovalci v središčih pa morajo opraviti seminar »Svetovanje in mentorstvo pri organiziranem samostojnem učenju«²⁶.

Za učinkovito delovanje strokovnega osebja v središčih, tako v smislu vseživljenjskega učenja, kakor tudi v smislu spremljanja strokovne novosti za poklicne potrebe (za prenos znanj, spretnosti na udeležence), se v okviru projekta vsako šolsko leto izvajajo izobraževalni programi²⁷. Za vzpostavljanje in ohranjanje stikov med organizacijami izvajalkami organiziranega samostojnega učenja, predstavniki nosilca projekta (Andragoški center Republike Slovenije) in koordinatorji projekta (Mestna knjižnica Ljubljana) pa so dvakrat letno organizirana srečanja Mreže središč za samostojno učenje, kjer se preučijo rezultati dela, obravnava tekoča problematika, vsebinsko nadgrajuje projekt ter dodatno v okviru delavnic strokovno usposablja sodelavce središč.

Število kadrov²⁸ v posameznih središčih in njihove vloge so različne, saj se središča razlikujejo po velikosti. V Prilogah 20–24 (v Tabelah 18–22) je predstavljen ves obstoječ kader v središčih in njihove naloge²⁹.

²⁵ Usposabljanje poteka v več fazah, in sicer uvodno srečanje (uvod v program in usposabljanje za uporabo spletne učilnice); e-izobraževanje v spletni učilnici pod vodstvom e-mentorja (vsebinski del programa z oblikovanjem projektne naloge); oddaja projektne naloge o umestitvi organiziranega samostojnega učenja v lokalnem okolju. Cilji programa so spoznati teoretična izhodišča, terminologijo, pojavne oblike samostojnega učenja, spoznati značilnosti ciljne skupine in ugotavljanje učnih potreb, spoznati značilnosti programov za samostojno učenje, razumeti vlogo kadrov pri organiziranem samostojnem učenju, oblikovati različne pristope za informiranje, animacijo in promocijo, opredeliti vire in možnosti za izvajanje organiziranega samostojnega učenja (vsebine, organiziranost, prostor, osebe), pregledati metodologijo spremljanja in evalvacije po enotni metodologiji Andragoškega centra Republike Slovenije s pregledom e-aplikacije, pridobiti praktična znanja za pripravo projekta lastnega modela organiziranega samostojnega učenja, izmenjevati izkušnje s kolegi in usvojiti nekatere značilnosti sodelovanja v izobraževanju na daljavo s pomočjo informacijsko-komunikacijske tehnologije.

²⁶ Traja 16 ur, praviloma dva dni. Cilji programa so prepoznavati težave, s katerimi se srečujejo udeleženci organiziranega samostojnega učenja; kako jim lahko pomagajo pri samostojnem učenju; kako komunicirati z udeleženci organiziranega samostojnega učenja; kako pomagati pri pripravi učnega načrta za posameznika, ki se samostojno uči; kako ustrezno načrtovati proces svetovanja.

²⁷ Primer izobraževalnih programov v šolskem letu 2009/2010 v Prilogi 19, v Tabeli 17.

²⁸ Pogoji za ustreznost kadra so določeni z Odredbo o strokovni izobrazbi strokovnih delavcev in o minimalnih standardih prostorov in opreme v izobraževanju odraslih (na primer člen 4: Mentorsko in tutorsko delo v individualnih oblikah izobraževanja in samostojnega učenja odraslih lahko opravljajo strokovni delavci, ki imajo najmanj višjo strokovno izobrazbo na strokovnem področju, na katerem opravljajo mentorsko ali tutorsko delo), v pripravi pa je predlog za dopolnitev Odredbe o strokovni izobrazbi strokovnih delavcev in o minimalnih standardih prostorov in opreme v izobraževanju odraslih in Odredbe o standardih in normativih v izobraževanju odraslih.

²⁹ Ponekod, predvsem v manjših središčih, osebe opravlja dve ali tri vloge hkrati. Naloge se pri določenih vlogah podvajajo.

4 RAZISKAVA O DELOVANJU ORGANIZIRANIH SREDIŠČ ZA SAMOSTOJNO UČENJE V SLOVENIJI

4.1 Namen raziskovalnega dela

Namen raziskovalnega dela moje naloge je, da ugotovim, kako uspešno in učinkovito je izvajanje projekta organizirano samostojno učenje v slovenskem prostoru. V tem delu naloge želim ugotoviti, kakšen je trend organiziranega samostojnega učenja pri nas. Zanima me tudi, ali se v preučevanem obdobju (2004–2010) demografske, gospodarske in tehnološke spremembe, ki kličejo po vedno hitrejšem prilagajanju vseh starostnih skupin, kažejo tudi v odzivnosti oziroma vključevanju odraslih v organizirane oblike samostojnega učenja in izobraževanja (Mrežo SSU). V mojem primeru so to predvsem starejši nad 55 let. S tem namenom sem pripravila pet hipotez, katere želim na podlagi analize pridobljenih podatkov³⁰ potrditi ali zavreči.

Raziskovalni del te naloge bom razdelila v dva sklopa. V prvem bom predstavila splošne podatke o vseh središčih v Mreži SSU, in sicer stanje podatkov, kakršno je bilo v skupni spletni aplikaciji za spremljanje delovanja Mreže SSU na dan 13.7.2011. V drugem pa bom analizirala sledeče hipoteze, ki sem jih pripravila za namen te naloge.

4.1.1 Raziskovalne hipoteze

Kot sem že omenila, je staranje prebivalstva demografski pojav, ki se dogaja v razvitem svetu, zlasti v Evropi. Gre za povečevanje deleža starejšega prebivalstva nad 60 ali 65 let v celotnem prebivalstvu. Do leta 2060 pričakujemo dvakratno povečanje deleža starejših od 65 let in zmanjšanje deleža prebivalstva, starega do 14 let (glej poglavje 1.1). Predvidevam, da se dolgoživost družbe, naraščanje potreb državljanov po boljši in daljši zaposljivosti, kvalitetnejšem življenju ter večji družbeni odgovornosti vse bolj odraža tudi v vedno večjem deležu vključevanja starejših v različne organizirane oblike učenja in izobraževanja, konkretno v središčih za samostojno učenje (Mreža SSU).

Hipoteza 1: Udeleženos starejšega prebivalstva v Mreži SSU narašča.

Že po podatkih v teoretičnem delu predstavljene Ankete o delovni sili je razvidno, da ni mogoče govoriti o homogenosti vključevanja odraslih v vseživljenjsko učenje v EU-27. Predvidevam, da je stanje v Sloveniji, konkretno v Mreži SSU podobno. Vključenost žensk nad 55 let v to obliko izobraževanja je v primerjavi z moškimi višja (upoštevamo, da s starostjo udeležba glede na vse starostne skupine pada). Tudi dosežena stopnja izobrazbe pri vsakem posamezniku vpliva na njegovo odločitev ali potrebo po nadaljnjem

³⁰ Podatki se nanašajo na obstoječe podatke v skupni spletni aplikaciji za spremljanje delovanja središč za samostojno učenje v Mreži SSU v obdobju od 1.1.2004 do 31.12.2010, izpisanih na dan 13.7.2011.

vključevanju v neformalno izobraževanje. Po podatkih Ankete o delovni sili naj bi delež vključenosti v neformalno izobraževanje z višanjem dosežene izobrazbe naraščal. Zato predpostavljam dvojje:

1. med aktivnimi, starejšimi nad 55 let, v Mreži SSU prevladujejo ženske;
2. med aktivnimi, starejšimi nad 55 let, v Mreži SSU je več tistih s terciarno izobrazbo, kamor sodijo vsi z dokončanim višješolskim strokovnim študijem, visokošolskim dodiplomskim študijem (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolskim podiplomskim študijem (specialistični, magistrski in doktorski študij).

Hipoteza 2: Med starejšimi udeleženci središč za samostojno učenje je večji delež žensk kot moških, pri obojih pa prevladujejo tisti z dokončano terciarno izobrazbo.

Ker se lahko samostojno učenje lepo dopolnjuje z ostalimi oblikami učenja in izobraževanja, menim, da starejši, ki so se odločili za učenje v Mreži SSU, obiskujejo tudi druge oblike neformalnega izobraževanja (na primer Univerzo za tretje življenjsko obdobje). Predvidevam, da je vsaj petina takih in da se je v razmiku petih let njihov delež na celoto novo vpisanih v Mreži SSU še povečal. Menim tudi, da se kažejo razlike znotraj spola, in sicer, da so ženske tiste, ki se v večjem številu odločajo za vključevanje v druge organizirane oblike izobraževanja.

Hipoteza 3: Vsaj petina starejših, vključenih v Mrežo SSU, obiskuje tudi druge organizirane oblike izobraževanja.

Predvidevam, da sta najpogostejši učni vsebini, ki jih starejši izbirajo za samostojno učenje, informatika (kamor štejem učenje uporabe računalnika, učenje s pomočjo interneta, učenje in uporaba elektronske pošte) ter angleški jezik. Tako menim zato, ker informacijsko-komunikacijska tehnologija v današnjem času predstavlja stalnico našega vsakdana. Njen hiter razvoj povzroča spremembe v družbi, v kateri živimo. Računalnik postaja nepogrešljiv pripomoček, ki omogoča hiter dostop do informacij, postaja temelj za pridobivanje znanj, njegovo poznavanje pa pogoj za opravljanje različnih vlog. Ker pa je pri uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije angleški jezik tisti, ki prevladuje, menim, da je to tudi jezik, ki se ga starejši (za lažje obvladovanje informacijsko-komunikacijske tehnologije) učijo.

Hipoteza 4: Med učnimi vsebinami, ki jih izbirajo starejši udeleženci, prevladujeta informatika in angleški jezik.

Predvidevam, da se starejši odločajo za samostojno učenje v Mreži SSU predvsem iz dveh razlogov – in to sta brezplačnost ter samostojna, svobodna izbira časa, učne vsebine in ritma učenja. Na tržišču je ogromno ponudbe raznovrstnih izobraževalnih programov, tečajev in delavnic, ki pa so dragi in ob nizkih pokojninah večini nedosegljivi. Večina teh

organiziranih oblik izobraževanja je ob točno določenih dnevih in urah, izvajajo se v nehomogenih skupinah, kjer se predavatelj težje prilagaja posamezniku. Vemo pa, da starejši za osvajanje novih učnih vsebin potrebujejo več časa, saj ga večino uporabijo za utrjevanje novega ali priklic starega znanja.

Hipoteza 5: Najpomembnejša razloga starejših za odločitev samostojnega učenja v Mreži SSU sta brezplačnost ter samostojna izbira časa, vsebine in ritma učenja.

4.1.2 Metoda zbiranja in analiza podatkov

Središča spremljajo obseg organiziranega samostojnega učenja (podatke o udeležencih, gradivih za samostojno učenje, opravljenih urah samostojnega učenja idr.) skozi vse šolsko leto po enotno zastavljeni metodologiji, ki jo je razvil Andragoški center Republike Slovenije v sodelovanju z Mestno knjižnico Ljubljana. Zbrani podatki so podlaga za načrtovanje nadaljnjega razvoja dejavnosti in za ugotavljanje kazalcev kakovosti.

S šolskim letom 2003/2004 so središča za samostojno učenje prešla na prenovljeno spremljanje podatkov o udeležencih središč in njihovem učenju. Prenovljena metodologija je bila tudi izhodišče pri zasnovi in načrtovanju računalniškega spremljanja delovanja središč. Tako je bila v letu 2005 razvita posebna spletna računalniška aplikacija za spremljanje dejavnosti središč za samostojno učenje³¹, ki je dostopna izvajalcem v Mreži SSU. Aplikacija je v uporabi od 9.5.2005, obsega pa podatke od šolskega leta 2003/2004 dalje. Njen pomen je v preseganju lokalne, regijske in celo državne ravni. Pregled dosežkov in delovanja organiziranega samostojnega učenja v tolikšnem obsegu je bogat prispevek k analizam in statistikam na področju vseživljenjskega učenja.

V Mreži SSU vsako posamezno središče podatke v skupno spletno aplikacijo vnaša direktno ali na podlagi podatkov, zbranih v obrazcih³² v tiskani obliki. Za analizo podatkov pri hipotezah bom uporabila podatke, zbrane na podlagi obrazcev SSU 1, SSU 2 in SSU 3 (Priloge 28–30) v obdobju od 1.1.2004 do 31.12.2010 delujočih središčih v Mreži SSU v Sloveniji. Osredotočila se bom na ciljno skupino starejših udeležencev Mreže SSU, ki sem jih razdelila v tri starostne skupine:

1. skupina: od 55 do 64 let;
2. skupina: od 65 do 74 let;
3. skupina: starejši od 75 let.

³¹ Pri razvoju so sodelovali Andragoški center Republike Slovenije, Mestna knjižnica Ljubljana, Informacijske tehnologije Niansis Franci Lajovic s. p. v sodelovanju z Mrežo SSU.

³² Za zbiranje podatkov o delovanju središč po enotni metodologiji središča v Mreži SSU uporabljajo obrazce: SSU 1: Podatki o udeležencu/ki središča za samostojno učenje; SSU 2: Spremljanje učenja po urah in programih; SSU 3: Vmesno spremljanje zadovoljstva udeležencev/k središča za samostojno učenje; SSU 4: Podatki o izvajalski organizaciji in kadrih; SSU 5: Spremljanje strokovne pomoči in SSU 6: Spremljanje promocijskih aktivnosti središča za samostojno učenje.

4.2 Predstavitev rezultatov

4.2.1 Splošni podatki o središčih v Mreži SSU

Prostorska razpršenost središč po Sloveniji, individualna pomoč udeležencem samostojnega učenja, prilagajanje časa, načina in ritma učenja posameznikovim potrebam in zmožnostim, razpoložljive učne vsebine, brezplačnost in druženje s posamezniki z enakimi potrebami in željami so dejstva, ki zgovorno nagovarjajo starejše kot eno najpomembnejših ciljnih uporabnikov na tak način organiziranega samostojnega učenja, in sicer iz dveh vidikov: kot uporabnike in kot aktivne izvajalce.

Za starejše kot uporabnike središč za samostojno učenje je po mojem mnenju učenje v središčih ena izmed najprimernejših oblik pridobivanja znanja v njihovem obdobju življenja, saj je izjemno prilagojeno njihovim potrebam. Večini je dostopno neposredno v bližini njihovega doma, ponuja učne vsebine, ki jih starejši v dobi računalnikov potrebujejo in želijo osvojiti (na primer računalništvo, angleščina), na voljo jim je individualna pomoč, je brezplačno dostopno.

Najpomembneje, česar ne smemo spregledati, je to, da so uporabniki tisti, ki si postavljajo učne cilje in izbirajo poti do njih, prikrojijo jih lastnim potrebam in zmogljivostim, ki pa so v tretjem življenjskem obdobju specifični. Po drugi strani pa so starejši tudi skupina uporabnikov, ki je lahko pri izvajanju organiziranega samostojnega učenja zelo aktivno vključena v to dejavnost. S svojimi izkušnjami, časovno razpoložljivostjo in odgovornostjo, ki je najbolj značilna prav za to starostno obdobje, lahko kvalitetno dopolnjujejo dejavnost organiziranih samostojnih središč tako, da se aktivno vključijo v njihovo delovanje kot mentorji pri posredovanju določenih učnih vsebin s svojega dolgoletnega poklicnega področja.

V želji po spoznanju, ali so v preučevanih letih tudi starejši prepoznali tako obliko organiziranega samostojnega učenja kot njim izjemno primerno obliko vseživljenjskega učenja in izobraževanja, bom v nadaljevanju predstavila podatke, ki pojasnjujejo moja razmišljanja. V Mreži SSU na dan 13.7.2011 deluje 36 središč za samostojno učenje v 33-ih različnih organizacijah. V njih je zaposlenih³³ 48 informatorjev, 52 svetovalcev in 28 tehničnih administratorjev. Središča razpolagajo s 442 učnimi mesti³⁴, povprečna velikost središča je 35,5 m². Ločijo med: 290-imi računalniškimi učnimi mesti (opremljena so z multimedijskimi računalniki, ki jih lahko označimo tudi kot avdio in video učna mesta, saj predvajajo slike na DVD-jih in zvočne posnetke na CD-jih); 243-imi avdio učnimi mesti (opremljena so s CD predvajalniki); 192-imi video učnimi mesti (opremljena so z DVD

³³ Z besedo zaposleni sem označila vse zaposlene za nedoločen ali določen čas, polni ali krajši delovni čas, zaposlene preko javnih del in študente, ki opravljajo posamezne naloge v središču glede na svojo usposobljenost in stopnjo izobrazbe.

³⁴ Po Odredbi o standardih in normativih v izobraževanju odraslih naj bi učno mesto ustrezalo velikosti 5 m².

predvajalniki); 279-imi internetnimi mesti (opremljena so z računalniki, ki nudijo dostop do svetovnega omrežja) in 57-imi učnimi mesti brez tehnologije (brez informacijsko-komunikacijske tehnologije).

V Mreži središč za samostojno učenje se je od 1.9.2003 do 13.7.2011 učilo 24.023 udeležencev, ki so skupaj vsa središča obiskali 519.610 krat in se skupaj samostojno učili kar 1.191.407³⁵ ur. Med njimi je bilo dve tretjini žensk (63,20 %) in dobra tretjina moških (36,80 %). Vsa središča skupaj razpolagajo z 8.097 učnimi gradivi, največ jih imajo za učenje angleškega jezika (25,57 %), nemškega jezika (13,34 %), računalništva (7,77 %) in slovenskega jezika (6,67 %).

4.2.2 Razlaga rezultatov

Hipoteza 1: Udeležенost starejšega prebivalstva v Mreži SSU narašča. Nizka stopnja rodности, smrtnosti ter podaljševanje pričakovane življenjske dobe kot posledica družbeno-ekonomskega razvoja države in družbe oblikuje neizogiben zgodovinski trend staranja prebivalstva, dolgoživo družbo. Naraščanje potreb državljanov po daljši zaposljivosti, kvalitetnemu življenju, družbeni odgovornosti se vse bolj odraža po večjem vključevanju starejših v različne organizirane oblike učenja in izobraževanja. V nadaljevanju bom analizirala troje:

1. vključevanje starejših od 55 let v Mrežo SSU v obdobju od 1.1.2004 do 31.12.2010 (novo vpisani uporabniki, ki so središče obiskali vsaj enkrat);
2. aktivnost starejših od 55 let v Mreži SSU v obdobju od 1.1.2004 do 31.12.2010 (aktivni udeleženci, ki so središče obiskali vsaj desetkrat);
3. primerjava deleža vključenih starejših med 55 in 74 let v Mreži SSU in v neformalno izobraževanje v Sloveniji v letih 2004 in 2009.

Vključevanje starejših od 55 let v Mrežo SSU. Tabela 9 prikazuje število novo vpisanih (tistih, ki so prvič in vsaj enkrat obiskali katerokoli središče v Mreži SSU) in njihove deleže glede na celoto v posameznem starostnem razredu v obdobju od 1.1.2004 do 31.12.2010. Kot je iz podatkov razvidno, se vključenost odraslih v Mrežo SSU s starostjo zmanjšuje. Izjema je leto 2010, ko starostni razred novo vpisanih od 25–34 prvič v preučevanih letih preseže delež mlajših od 25 let, in sicer le za 2,79 odstotnih točk. Razlog za tak pojav je verjetno v zmanjševanju pričakovane koristi (več o tem v nadaljevanju, ko bom analizirala najpogostejše razloge starejših za vključevanje v Mrežo SSU).

Ko primerjamo delež novo vpisanih starejših od 55 let v Mrežo SSU od leta 2004 do 2010, pa ugotovimo, da njihov delež skozi vse to obdobje nesorazmerno narašča (manjši upadi so razvidni v letih 2006 ali 2007 in v letu 2010). Pri primerjavi z ostalimi starostnimi

³⁵ Če bi število teh ur predstavljalo učenje enega posameznika, ki bi se učil 24 ur na dan vsak dan v letu, bi za toliko ur porabil 136 let.

skupinami se izkaže, da so v preučevanem obdobju prav te tri skupine starejših doživele največji porast. Delež novo vpisanih starih od 55–64 let je s 4,36 % narasel na 22,32 % (za 17,96 odstotnih točk), tistih starih od 65–74 let je narasel s 3,15 % na 24,06 % (to je tudi starostna skupina, ki je med novo vpisanimi v preučevanem obdobju doživeła največji porast, in sicer kar za petino oziroma 20,91 odstotnih točk). Udeležba zadnje preučevane skupine novo vpisanih starejših starih več kot 75 let pa se je povečala s 4,55 % na 22,73 % (za 18,18 odstotnih točk). Vsi ti deleži so bili v posameznih skupinah v letu 2009 še višji.

Tabela 9: Delež novo vpisanih v Mrežo SSU v letih od 2004–2010 glede na starostni razred

Starostne skupine		Leto							
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Skupaj
0–24	število	1.131	1.620	1.352	1.002	851	911	704	7.571
	vrsta %	14,94	21,4	17,86	13,23	11,24	12,03	9,3	100
	stolpec %	45,9	40,8	31,09	35,88	32,71	24,52	23,16	33,01
25–34	število	724	1.209	1.274	805	766	905	789	6.472
	vrsta %	11,19	18,68	19,68	12,44	11,84	13,98	12,19	100
	stolpec %	29,38	30,45	29,3	28,82	29,44	24,36	25,95	28,22
35–44	število	336	559	803	430	348	672	523	3.671
	vrsta %	9,15	15,23	21,87	11,71	9,48	18,31	14,25	100
	stolpec %	13,64	14,08	18,47	15,4	13,37	18,09	17,2	16,01
45–54	število	166	288	605	313	262	502	414	2.550
	vrsta %	6,51	11,29	23,73	12,27	10,27	19,69	16,24	100
	stolpec %	6,74	7,25	13,91	11,21	10,07	13,51	13,62	11,12
55–64	število	76	203	240	146	242	447	389	1.743
	vrsta %	4,36	11,65	13,77	8,38	13,88	25,65	22,32	100
	stolpec %	3,08	5,11	5,52	5,23	9,3	12,03	12,8	7,6
65–74	število	25	85	70	75	113	235	191	794
	vrsta %	3,15	10,71	8,82	9,45	14,23	29,6	24,06	100
	stolpec %	1,01	2,14	1,61	2,69	4,34	6,33	6,28	3,46
nad 75	število	6	7	4	22	20	43	30	132
	vrsta %	4,55	5,3	3,03	16,67	15,15	32,58	22,73	100
	stolpec %	0,24	0,18	0,09	0,79	0,77	1,16	0,99	0,58
Skupaj	število	2.464	3.971	4.348	2.793	2.602	3.715	3.040	22.933
	vrsta %	10,74	17,32	18,96	12,18	11,35	16,2	13,26	100
	stolpec %	100	100	100	100	100	100	100	100

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi podatkov na dan 13.7.2011.

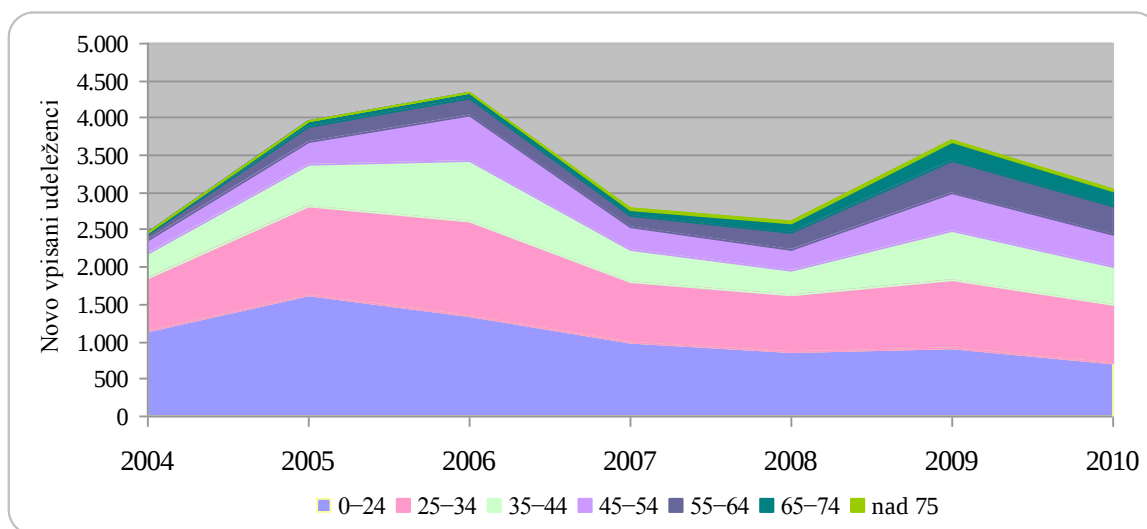
Ostale starostne skupine ne beležijo večjega porasta. Izjema je starostni razred od 45–54 let, katerega delež se je v preučevanem obdobju povečal za 9,73 odstotnih točk. Medtem

ko starostni razred do 24 let (čeprav vsa leta, razen v letu 2010, predstavlja največji del novo vpisanih v Mrežo SSU) beleži celo upad za 5,64 odstotnih točk.

Iz zapisanega lahko sklepamo, da so moja predvidevanja iz prve hipoteze pravilna, saj se delež starejših od 55 let iz leta v leto povečuje. Še več, njihovo povečevanje je v primerjavi z vsemi ostalimi starostnimi skupinami v preučevanem obdobju doživelo največji porast. Razloge, ki jih gre pripisati takemu trendu, bomo natančneje preučili v nadaljevanju. Brez pomislekov pa lahko trdimo, da so se starejši začeli zavedati pomena vseživljenjskega učenja in izobraževanja za njihove osebne potrebe in razvoj ter pričakovanja, ki jih ima današnja družba do njih.

V Sliki 12 sem želela svojo interpretacijo podatkov ponazoriti še grafično. Že na prvi pogled ugotovimo, da število novo vpisanih v Mrežo SSU s starostjo pada. Kljub temu pa graf lepo ponazori dejstvo, da so starejši nad 55 let tisti, katerih delež skozi vsa preučevana leta več ali manj narašča, in da so to tudi skupina, ki je v vseh teh letih doživela največji porast glede na ostale starostne razrede, ki se sicer tudi večajo, vendar v manjši meri. Nekateri pa celo upadajo (novo vpisani, mlajši od 25 let).

Slika 12: Novo vpisani udeleženci v Mreži središč za samostojno učenje v letih 2004–2010 po posameznih starostnih razredih

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi podatkov na dan 13.7.2011.

Aktivnost starejših od 55 let v Mreži SSU. V nadaljevanju me je zanimalo, če so starejši tisti, ki ostajajo samostojnemu učenju zvesta ciljna skupina, zato bom pregledala deleže

aktivnih³⁶ starejših in jih primerjala z ostalimi starostnimi skupinami v preučevanem obdobju.

Tabela 10: Delež aktivnih v Mreži SSU v letih od 2004–2010 glede na starostni razred

Starostne skupine		Leto							
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Skupaj
0–24	število	1.165	2.308	2.078	2.063	1.845	1.834	1.570	12.863
	vrsta %	9,06	17,94	16,15	16,04	14,34	14,26	12,21	100
	stolpec %	44,3	41,84	33,58	35,66	32,55	26,19	23,44	32,57
25–34	število	776	1.693	1.872	1.742	1.801	2.065	1.895	11.844
	vrsta %	6,55	14,29	15,81	14,71	15,21	17,43	16	100
	stolpec %	29,51	30,69	30,25	30,11	31,77	29,49	28,3	29,99
35–44	število	370	774	1.054	901	816	1.160	1.173	6.248
	vrsta %	5,92	12,39	16,87	14,42	13,06	18,57	18,77	100
	stolpec %	14,07	14,03	17,03	15,57	14,4	16,57	17,52	15,82
45–54	število	191	390	709	581	547	826	799	4.043
	vrsta %	4,72	9,65	17,54	14,37	13,53	20,43	19,76	100
	stolpec %	7,26	7,07	11,46	10,04	9,65	11,8	11,93	10,24
55–64	število	91	239	354	319	417	673	775	2.868
	vrsta %	3,17	8,33	12,34	11,12	14,54	23,47	27,02	100
	stolpec %	3,46	4,33	5,72	5,51	7,36	9,61	11,57	7,26
65–74	število	32	101	111	154	203	371	406	1.378
	vrsta %	2,32	7,33	8,06	11,18	14,73	26,92	29,46	100
	stolpec %	1,22	1,83	1,79	2,66	3,58	5,3	6,06	3,49
nad 75	število	5	11	11	26	39	73	79	244
	vrsta %	2,05	4,51	4,51	10,66	15,98	29,92	32,38	100
	stolpec %	0,19	0,2	0,18	0,45	0,69	1,04	1,18	0,62
Skupaj	število	2.630	5.516	6.189	5.786	5.668	7.002	6.697	39.488
	vrsta %	6,66	13,97	15,67	14,65	14,35	17,73	16,96	100
	stolpec %	100	100	100	100	100	100	100	100

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi na dan 13.7.2011.

Po pričakovanjih se tudi deleži aktivnih udeležencev s starostjo manjšajo. Tako kot pri novo vpisanih je tudi pri aktivnih leto 2010 izjema, saj je delež mlajših od 25 let nekoliko nižji od deleža aktivnih med 25-im in 34-im letom (tokrat za 4,86 odstotnih točk). Delež

³⁶ Po skupni metodologiji (kamor sodi tudi enotna terminologija), ki jo je zastavil Andragoški center Republike Slovenije v sodelovanju z Mestno knjižnico Ljubljana, je aktiven udeleženec vsak tisti, ki je vsaj desetkrat obiskal središče (Ob tej priložnosti vsak anonimno izpolni vprašalnik (obrazec SSU 3) - vmesno spremljanje zadovoljstva udeležencev/k središča za samostojno učenje, kjer oceni svoje zadovoljstvo z osebjem v središču, učnim gradivom, pripomočki pri učenju in učnim prostorom ter poda predloge za nabavo novih učnih gradiv in samoovrednoti, kaj je pridobil z učenjem v središču za samostojno učenje).

starejših nad 55 let pa skozi preučevana obdobja prav tako strmo narašča (tistih v starostnem razredu od 55–64 let za 23,85 odstotnih točk, od 65–74 let za 27,14 odstotnih točk ter tistih nad 75 let za 30,33 odstotnih točk). Enak vzorec se kaže tudi v mlajših starostnih skupinah. Iz podatkov v Tabeli 10 lahko opazimo še nekaj. Starejši nad 65 let so edini aktivni, katerih delež v preučevanem obdobju iz leta v leto narašča. Z manjšimi padci narašča tudi delež aktivnih iz ostalih starostnih skupin, a vendarle v manjšem obsegu.

O raziskanih razlogih za aktivno vključevanje v Mrežo SSU bom spregovorila v nadaljevanju. Kljub temu pa bi na tem mestu izpostavila možnost, da lahko največje poraste deleža aktivnih nad 65 let pripisujemo temu, da so središča v Mreži SSU svojo dejavnost oplemenitila z rednimi organiziranimi delavnicami za računalniško opismenjevanje starejših³⁷. Nekaj v lastni organizaciji in izvedbi, nekaj pa v sodelovanju z ostalimi organizacijami (bodisi v izvedbenem pomenu ali kot vir sofinanciranja teh delavnic). Praksa v središčih, čemur po številu aktivnih pričajo tudi navedeni podatki v Tabeli 10, pa je pokazala, da so starejši najbolj hvaležna, zanesljiva in odgovorna ciljna skupina, ki svoje učenje v središčih jemlje resno.

Primerjava aktivnih starejših med 55 in 74 v vključenosti v Mrežo SSU in neformalno izobraževanje v Sloveniji v letih 2004 in 2009. Primerjava podatkov med deležem aktivnih med 55 in 74 letom starosti v Mreži SSU z deležem vključenih v neformalno izobraževanje v Sloveniji v letih 2004 in 2009 (poglavje 2.3) nam pokaže, da gre glede na število prebivalstva v določeni starosti v obeh primerjalnih letih za zelo nizke deleže aktivnih (med 55-im in 74-im letom) v Mreži SSU.

Stanje ni presenetljivo, saj je večini starejših ljudi nova tehnologija tuja (svojo izobraževalno in delovno obdobje so zaključili v času, ko le-ta ni bila razširjena tako, kot je danes), težje si zapomnijo, mnogi menijo, da se niso sposobni naučiti, slediti hitro spreminjajoči se tehnologiji. Zato se v njihovem življenjskem obdobju, če se že odločajo za vključevanje za neformalno učenje, raje odločijo za organizirana izobraževanja, ki jih izvajajo učitelji, mentorji. Ti jih ves čas njihovega učenja usmerjajo, so prisotni. Menim tudi, da je eden izmed razlogov za vključevanje v neformalno izobraževanje starejših tudi njihova potreba po druženju z vrstniki, zato se raje odločajo za skupinske oblike organiziranega izobraževanja, kjer najdejo krog ljudi z istimi ali podobnimi potrebami, izkušnjami, željami in cilji.

³⁷ Središče za samostojno učenje v Mestni knjižnici Ljubljana, Knjižnici Otona Župančiča že od leta 2009 redno vsak mesec (razen v poletnih mesecih in poleg drugih vsebin, ki niso omejene zgolj na starejše) organizira sklop delavnic za računalniško opismenjevanje starejših, imenovane Prvi digi koraki, ki se dopolnjujejo z njihovim rednim samostojnim učenjem v središču. Cilj teh delavnic je, da starejše naučijo, kako premagati strah pred računalnikom in kako se lahko samostojno lotijo težave, kadar nanjo naletijo pri delu z računalnikom.

Čeprav je delež vključenih med 55 in 74 letom v neformalno izobraževanje v Sloveniji ostal isti, se je delež aktivnih v Mreži SSU glede na število prebivalcev te starostne skupine, ki se je medtem povečala za dobro desetino (iz 403.610 na 446.554), v petih letih povečal (iz 0,03 % na 0,23 %). Zato lahko na prikazane rezultate gledamo vzpodbudno (Tabela 11).

Tabela 11: Primerjava aktivnih starejših v starosti od 55 do 74 let v vključenosti v Mrežo SSU in neformalno izobraževanje v Sloveniji v letih 2004 in 2009 v %

	Leto			
	2009		2004	
Starost	SI	MSSU	SI	MSSU
55–74 let	5,1	0,23 ³⁸	5,10	0,03 ³⁹

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi na dan 13.7.2011; Eurostat, Anketa o delovni sili 2009, Vključenost odraslih, starih od 25–74 let, v neformalno izobraževanje, po izbranih socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija in povprečje EU-27, 2004 ter 2009, 2010h.

Na podlagi vsega zapisanega lahko trdim, da je moja prva hipoteza pravilna, saj udeležnost starejšega prebivalstva v Mreži SSU narašča. Tako je z novo vpisanimi nad 55 let, ki središče obiščejo vsaj enkrat, kot tudi z aktivnimi nad 55 let, ki postanejo redni udeleženci organiziranega samostojnega učenja (središče obiščejo vsaj desetkrat). Po prikazanih podatkih sodeč je aktivnih starejših iz leta v leto več, kar je pokazatelj, da so tisti, ki se vključujejo v tako obliko izobraževanja, sprejeli tak način vseživljenjskega učenja in da jim ustreza.

Hipoteza 2: Med starejšimi udeleženci središč za samostojno učenje je večji delež žensk kot moških, pri obojih pa prevladujejo tisti s terciarno izobrazbo. Podatki v teoretičnem delu predstavljene Ankete o delovni sili kažejo, da ni mogoče govoriti o homogenosti vključevanja odraslih v vseživljenjsko učenje v EU-27. Predvidevam, da je stanje v Sloveniji, konkretno v Mreži SSU podobno.

Vključenost žensk nad 55 let v to obliko izobraževanja je v primerjavi z moškimi višja (upoštevamo, da s starostjo udeležba glede na vse starostne skupine pada). Prav tako menim, da dosežena stopnja izobrazbe posameznika vpliva na njegovo odločitev po nadaljnjem izobraževanju. Po podatkih Ankete o delovni sili naj bi delež vključenosti v neformalno izobraževanje z višanjem dosežene izobrazbe naraščal. Zato predpostavljam dvojje:

³⁸ Podatek je izračunan na podlagi števila aktivnih med 55 in 74 let v Mreži SSU v letu 2009 in števila prebivalstva med 55 in 74 let v Sloveniji na dan 1.1.2010 (Statistični urad Republike Slovenije, 2011).

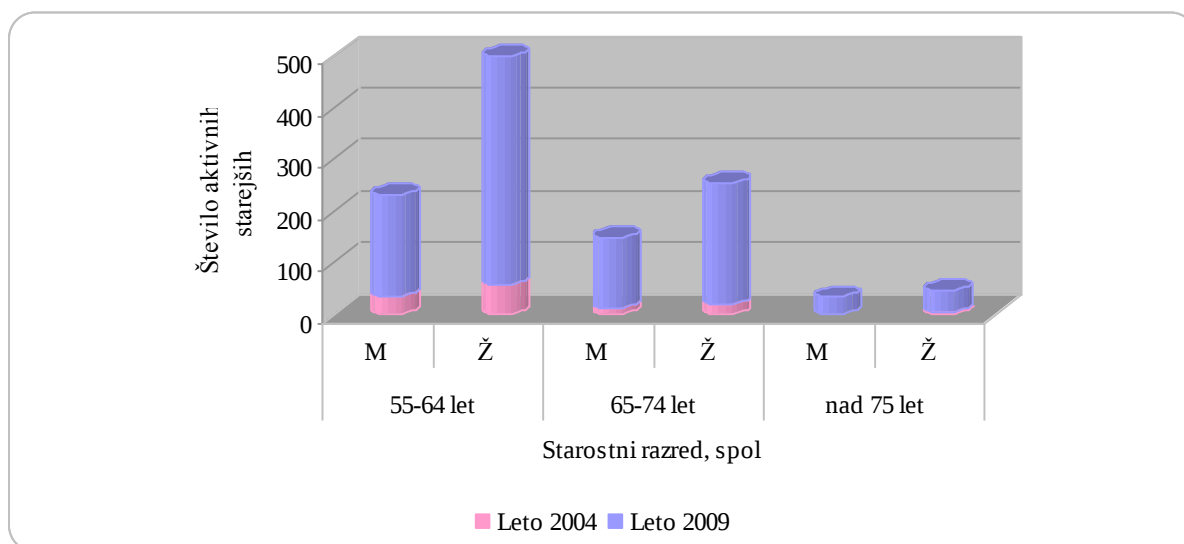
³⁹ Podatek je izračunan na podlagi števila aktivnih med 55 in 74 let v Mreži SSU v letu 2004 in števila prebivalstva med 55 in 74 let v Sloveniji na dan 31.12.2004 (Statistični urad Republike Slovenije, 2011).

1. med aktivnimi starejšimi nad 55 let v Mreži SSU prevladujejo ženske;
2. med aktivnimi starejšimi nad 55 let v Mreži SSU je več tistih s terciarno izobrazbo, kamor sodijo vsi z dokončanim višješolskim strokovnim študijem, visokošolskim dodiplomskim študijem (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolskim podiplomskim študijem (specialistični, magistrski in doktorski študij).

Analizo teh podatkov bom delala v dveh različnih letih v razmiku petih let. Tudi v tem poglavju bom podatke, ki so predmet raziskovanja v tej hipotezi, primerjala s podatki, pridobljenimi v Sloveniji v letih 2004 in 2009.

Aktivni starejši po spolu nad 55 let v Mreži SSU v letih 2004 in 2009. Že prvi pogled na podatke iz Tabele 23 (v Prilogi 29) nam pove, da je število žensk v vseh starostnih razredih, v obeh preučevanih letih višje od števila moških. V letu 2009 so razlike med njimi višje kot v letu 2004, kar nam lepo prikaže Slika 13.

Slika 13: Število aktivnih starejših nad 55 let v Mreži SSU po spolu v letih 2004 in 2009

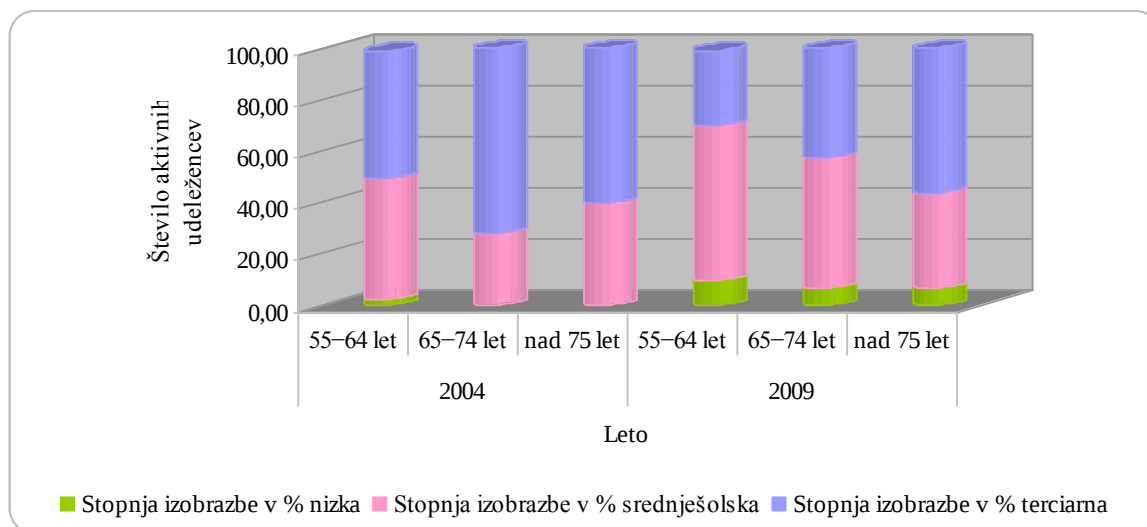

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi na dan 13.7.2011.

Izobrazbena struktura starejših od 55 let v Mreži SSU. Višja kot je stopnja izobrazbe, bolj naj bi bili posamezniki motivirani za vključevanje v nadaljnje neformalno izobraževanje. Prikaz podatkov o izobrazbeni strukturi starejših od 55 let v Sliki 14 to trditev potrjujejo le deloma oziroma le v letu 2004. V tem letu je največ aktivnih starejših v Mreži SSU, ki imajo dokončano terciarno izobrazbo. Pet let kasneje je izobrazbena struktura nekoliko drugačna – v letu 2009 ima največ aktivnih udeležencev dokončano srednješolsko izobrazbo (to je dve-ali triletno poklicno izobrazbo ali štiri-ali petletno poklicno, strokovno ali splošno izobrazbo). Še vedno pa je razvidno, da se tisti, ki so nadaljevali osnovnošolsko izobraževanje, v večji meri odločajo za vključevanje v Mrežo SSU, torej v neformalno izobraževanje.

Po podatkih lahko še ugotovimo, da je med aktivnimi starejšimi nad 75 let v Mreži SSU v obeh preučevanih letih največ tistih z dokončano terciarno izobrazbo (v letu 2004 predstavljajo slabi dve tretjini oziroma 60 %, v letu 2009 pa dobro polovico oziroma 56,16 %). Podobno je še v starostnem razredu 65–74, in sicer v letu 2009, ko ima kar 71,88 % aktivnih v Mreži SSU dokončano terciarno izobrazbo. V Tabeli 12 je razvidna podrobna razdelitev izobrazbene strukture glede na starost v letih 2004 in 2009.

Slika 14: Izobrazba aktivnih starejših nad 55 let v Mreži SSU v letih 2004 in 2009

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi na dan 13.7.2011.

Na podlagi zbranih podatkov lahko hipotezo deloma sprejemem, deloma ovržem. V Mreži SSU so po deležu aktivnih številčneje ženske, prav tako se s stopnjo izobrazbe povečuje potreba po vključevanju v neformalno izobraževanje. Pa vendarle ni nujno, da gre vedno za tiste, ki so končali terciarno izobraževanje (v letu 2009 je namreč največ tistih aktivnih starejših, ki so končali srednješolsko izobraževanje), temveč gre za vse, ki so nadaljevali šolanje po končanem obveznem osnovnošolskem izobraževanju.

V obeh preučevanih letih je pri aktivnih nad 75 let največ tistih z dokončano terciarno izobrazbo. Razlogi za njihovo vključevanje v neformalno izobraževanje verjetno ni potreba po izboljšanju zaposlitvenih možnosti oziroma možnosti za napredovanje na delovnem mestu, temveč je učenje njihov način življenja. Aktivnost, ki so jo izvajali številna leta, da so dosegli želeno stopnjo izobrazbe, je postala njihov potreba.

Primerjava spola in izobrazbene strukture starejših med 55 in 74 v Mreži SSU, v Sloveniji. Vključenost odraslih, starih od 55–74 let, v Mrežo SSU v proučevanem obdobju, tako pri moških kakor tudi pri ženskah narašča. Opazna je malenkostno višja udeležba pri ženskah. Če pa se ustavimo pri vprašanju vključenosti starih (od 55–69 let) v Mrežo SSU, glede na stopnjo izobrazbe, pa lahko, tako kot v prejšnjem primeru, vidimo,

da se skozi čas le-ta povečuje. Opazimo lahko tudi, da udeležba z višanjem dosežene izobrazbe narašča.

Tabela 12: Izobrazba aktivnih starejših nad 55 let v Mreži SSU v letih 2004 in 2009 v %

		Leto	
		2009	2004
Starostna skupina	Spol	MSSU	MSSU
55–74 let	Moški	0,10 ⁴⁰	0,02 ⁴¹
	Ženske	0,11 ³⁸	0,03 ³⁹
Starostna skupina	Izobrazba	MSSU	MSSU
55–69 let	Nizka izobrazba ⁴²	0,091 ⁴³	0,002 ⁴⁴
	Srednješolska izobrazba	0,306 ⁴⁵	0,033 ⁴⁶
	Terciarna izobrazba ⁴⁷	0,600 ⁴⁸	0,148 ⁴⁴

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi na dan 13.7.2011; Eurostat, Anketa o delovni sili 2009, Vključenost odraslih, starih od 25–74 let, v neformalno izobraževanje, po izbranih socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija in povprečje EU-27, 2004 ter 2009, 2010.

⁴⁰ Podatek je izračunan na podlagi števila aktivnih po spolu med 55 in 74 let v Mreži SSU v letu 2009 in števila prebivalstva med 55 in 74 let v Sloveniji na dan 1.1.2010 (Statistični urad Republike Slovenije, 2011).

⁴¹ Podatek je izračunan na podlagi števila aktivnih po spolu med 55 in 74 let v Mreži SSU v letu 2004 in števila prebivalstva med 55 in 74 let v Sloveniji na dan 31.12.2004 (Statistični urad Republike Slovenije, 2011).

⁴² Največ dokončana osnovna šola.

⁴³ Podatek je izračunan na podlagi števila aktivnih z nizko izobrazbo med 55 in 69 let v Mreži SSU v letu 2009 in izobrazbene strukture prebivalstva med 55 in 69 let v Sloveniji po Anketi o delovni sili za letno raven 2009.

⁴⁴ Podatek je izračunan na podlagi števila aktivnih z nizko izobrazbo med 55 in 69 let v Mreži SSU v letu 2004 in izobrazbene strukture prebivalstva med 55 in 69 let v Sloveniji po Anketi o delovni sili za letno raven 2004.

⁴⁵ Podatek je izračunan na podlagi števila aktivnih s srednješolsko izobrazbo med 55 in 69 let v Mreži SSU v letu 2009 in izobrazbene strukture prebivalstva med 55 in 69 let v Sloveniji po Anketi o delovni sili za letno raven 2009.

⁴⁶ Podatek je izračunan na podlagi števila aktivnih s srednješolsko izobrazbo med 55 in 69 let v Mreži SSU v letu 2004 in izobrazbene strukture prebivalstva med 55 in 69 let v Sloveniji po Anketi o delovni sili za letno raven 2004.

⁴⁷ Terciarno izobraževanje zajema vpisane na višješolski strokovni študij, visokošolski dodiplomski študij (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolski podiplomski študij (specialistični študij, magistrski in doktorski študij) (Čelebič, 2010a, str. 18).

⁴⁸ Podatek je izračunan na podlagi števila aktivnih terciarno izobraženih med 55 in 69 let v Mreži SSU v letu 2009 in izobrazbene strukture prebivalstva med 55 in 69 let v Sloveniji po Anketi o delovni sili za letno raven 2004.

Hipoteza 3: Vsaj petina starejših obiskuje tudi druge organizirane oblike izobraževanja. Ker se lahko samostojno učenje lepo dopolnjuje z ostalimi oblikami učenja in izobraževanja, menim, da starejši, ki so se odločili za učenje v Mreži SSU, obiskujejo tudi druge oblike neformalnega izobraževanja (na primer Univerzo za tretje življenjsko obdobje). Predvidevam, da je vsaj petina takih in da se je v razmiku petih let njihov delež na celoto novo vpisanih v Mreži SSU še povečal. Menim tudi, da se kažejo razlike znotraj spola, in sicer so ženske tiste, ki se v večjem številu odločajo za vključevanje v druge organizirane oblike neformalnega izobraževanja. Svojo tretjo hipotezo bom prav tako skušala potrditi ali ovreči na podlagi podatkov, pridobljenih iz skupne spletne aplikacije za spremljanje delovanja Mreže SSU, ki sem jih predstavila v Tabeli 13.

Tabela 13: Vključevanje aktivnih starejših nad 55 let v Mreži SSU po spolu v druge organizirane oblike izobraževanja v letih 2004 in 2009

Leto	Starostne skupine		Moški		Ženske		M+Ž		Skupaj
			da	ne	da	ne	da	ne	
2004	55–64 let	število	7	47	13	83	20	130	150
		vrsta %	4,67	31,3	8,67	55,3	13,3	86,7	100
		stolpec %	70	37,3	81,3	70,3	76,9	53,3	55,56
	65–74 let	število	1	16	3	29	4	45	49
		vrsta %	2,04	32,7	6,12	59,2	8,16	91,8	100
		stolpec %	10	12,7	18,8	24,6	15,4	18,4	18,15
	nad 75 let	število	2	63	0	6	2	69	71
		vrsta %	2,82	88,7	0	8,45	2,82	97,2	100
		stolpec %	20	50	0	5,08	7,69	28,3	26,3
	Skupaj	število	10	126	16	118	26	244	270
		vrsta %	3,7	46,7	5,93	43,7	9,63	90,4	100
		stolpec %	100	100	100	100	100	100	100
2009	55–64 let	število	38	220	80	556	118	776	894
		vrsta %	4,25	24,6	8,95	62,2	13,2	86,8	100
		stolpec %	70,4	55,3	65	63,5	66,7	61	61,66
	65–74 let	število	14	146	38	272	52	418	470
		vrsta %	2,98	31,1	8,09	57,9	11,1	88,9	100
		stolpec %	25,9	36,7	30,9	31,1	29,4	32,8	32,41
	nad 75 let	število	2	32	5	47	7	79	86
		vrsta %	2,33	37,2	5,81	54,7	8,14	91,9	100
		stolpec %	3,7	8,04	4,07	5,37	3,95	6,21	5,93
	Skupaj	število	54	398	123	875	177	1273	1450
		vrsta %	3,72	27,5	8,48	60,3	12,2	87,8	100
		stolpec %	100	100	100	100	100	100	100

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi na dan 13.7.2011.

V letu 2004 je le slaba desetina (9,63 %) tistih, ki ob učenju v Mreži SSU obiskujejo tudi druge oblike izobraževanja. Pet let kasneje se odstotek le-teh nekoliko zviša (za 2,58 odstotnih točk), a še vedno ne toliko, da bi lahko potrdil moja predvidevanja. Potrdim lahko edino predpostavko, da se ženske v primerjavi z moškimi v večji meri vključujejo tudi v druge organizirane oblike neformalnega izobraževanja (izjema so le starejši nad 75 let v letu 2004). S primerjavo znotraj starostnih skupin pa lahko ugotovim, da s staranjem delež vključenih v druge organizirane oblike neformalnega izobraževanja pada.

Hipoteza 4: Med učnimi vsebinami, ki jih izbirajo starejši udeleženci, prevladujeta informatika in angleški jezik. Predvidevam, da sta najpogostejši učni vsebini, ki jih starejši izbirajo za samostojno učenje, informatika (kamor štejem učenje uporabe računalnika, učenje s pomočjo interneta, učenje in uporaba elektronske pošte) ter angleški jezik. Tako menim zaradi izrazitega napredka tehnologije v zadnjih desetih letih, kar je pripeljalo k modernizaciji delovnih mest in informacijsko-komunikacijski tehnologiji na vsakem koraku. Čeprav je danes veliko spletnih aplikacij in računalniških orodij že na voljo v slovenskem podpornem jeziku, na svetovnem spletu pa so dostopni tudi prevajalniki iz in v različne tuje jezike (ki niso dosledni), je še vedno največ informacij, aplikacij in navodil dostopnih prav v angleškem jeziku. Ker je angleščina svetovni jezik, ki prevladuje v informatiki, sklepam, da je to tudi jezik, ki se ga starejši učijo, da bi lažje obvladovali informacijsko-komunikacijsko tehnologijo. Predvidevam, da se izbor učnih vsebin v razmiku petih let ni bistveno spremenil (za takšno primerjavo bi morali analizirati daljše obdobje, vsaj deset ali petnajst let) in da med skupinami nad 55 let prav tako ni bistvenih razlik.

Tabela 14: Prvih pet najpogostejših učnih vsebin, ki so se jih v Mreži SSU učili odrasli nad 55 let v letih 2004 in 2009

Leto	Starostne skupine					
	55–64 let	%	65–74 let	%	nad 75 let	%
2004	1. računalništvo	30,41	1. računalništvo	25,53	1. računalništvo	33,33
	2. angleščina	25,00	2. internet	23,40	2. internet	16,67
	3. internet	20,95	3. angleščina	23,40	2. nemščina	16,67
	4. nemščina	10,14	4. nemščina	14,89	3. angleščina	8,33
	5. e-pošta	2,03	5. raziskovalne naloge	8,51	3. e-pošta	8,33
					3. slovenščina	8,33
2009	1. računalništvo	41,33	1. računalništvo	42,83	1. računalništvo	45,04
	2. internet	21,99	2. internet	23,25	2. internet	22,14
	3. e-pošta	9,58	3. e-pošta	8,12	3. e-pošta	12,21
	4. angleščina	7,39	4. angleščina	7,32	4. angleščina	4,58
	5. nemščina	3,19	5. nemščina	3,66	5. naravoslovje	2,29

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi na dan 13.7.2011.

Po podatkih v Tabeli 14 so moja predvidevanja pravilna. Aktivni v Mreži SSU v obeh letih, v vseh starostnih skupinah nad 55 let izbirajo med učnimi vsebinami, ki so v povezavi z informatiko in angleškim jezikom. Računalništvo je v vseh skupinah na prvem mestu in opazim lahko, da se je delež v petih letih celo povečal (v povprečju s slabe tretjine na dobri dve petini v vseh starostnih skupinah nad 55 let). Kot izjemo lahko izpostavim starejše od 75 let, ki so se v letu 2004 v večji meri odločali za učenje nemškega jezika kot angleškega, a že pet let kasneje se je situacija spremenila. V večjem obsegu so se začeli učiti angleškega jezika, nemški jezik pa je po številu izbir nadomestilo naravoslovje. Na podlagi te analize sprejemam svojo hipotezo kot pravilno.

Hipoteza 5: Najpomembnejša razloga starejših za vključevanje v Mrežo SSU sta brezplačnost ter samostojna izbira časa, učne vsebine in ritma učenja. Predvidevam, da se starejši odločajo za samostojno učenje v Mreži SSU predvsem iz dveh razlogov. To sta brezplačnost ter samostojna, svobodna izbira časa, učne vsebine in ritma učenja. Na tržišču je mnogo ponudbe raznovrstnih izobraževalnih programov, tečajev in delavnic, ki pa so dragi in zaradi nizkih pokojnin večini nedosegljivi. Večina teh organiziranih oblik izobraževanja je ob točno določenih dnevih in urah, izvajajo se v nehomogenih skupinah, kjer se predavatelj težje prilagaja posamezniku. Vemo pa, da starejši za osvajanje novih učnih vsebin potrebujejo več časa, saj ga večino uporabijo za utrjevanje novega ali priklic starega znanja.

Organizirano samostojno učenje v Mreži SSU prisluhne prav takim potrebam, saj je učenje v Mreži SSU brezplačno⁴⁹, hkrati pa vsakomur omogoča, da pride v središče kadarkoli v času njegove odprtosti, svobodno izbere učno vsebino, ki se je želi učiti, ter potem učenje prilagaja svojim sposobnostim, potrebam in željam.

Ob vpisu v središče vsak izpolni vpisni obrazec SSU 1 (Priloga 28), v katerem izpostavi tudi svoje razloge za odločitev, da se bo učil v središču. V obrazcu so ponujene različne možnosti oziroma razlogi za odločitev za obiskovanje središča, med katerimi izbere tri zanj najpomembnejše ali pa pripiše čisto drug razlog, kadar med navedenimi ne najde primerne. Razlogi za učenje v središču, ki jih ponuja obrazec SSU 1, so sledeči:

- želim dopolniti znanje, ki ga pridobivam v šoli, na tečaju, drugje (odgovor A);
- želim pridobiti znanje za napredovanje na delovnem mestu, v poklicu, stroki (odgovor B);
- želim pridobiti nova znanja za lažjo pridobitev nove zaposlitve (odgovor C);
- želim pridobiti novo znanje za boljše življenje (odgovor Č);

⁴⁹ Vključevanje v organizirane oblike samostojnega učenja v Mreži SSU je brezplačno, izjema so središča, ki se nahajajo v splošnih knjižnicah. Tam udeleženci središča postanejo tudi člani knjižnic, da si lahko v času učenja izposojajo učno gradivo, zato vsako leto plačajo članarino po veljavnem ceniku. Članarina je za študente in upokoјence nižja kot za ostale, brezposelnim pa je ni potrebno plačati, če prinesejo potrdilo z Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje.

- se rad/a učim in pridobivam nove informacije (odgovor D);
- lahko sam/a izbiram čas/ritem/vsebine učenja in jih prilagajam svojim potrebam (odgovor E);
- raje se učim sam/a kot v skupini, kjer učenje usmerja predavatelj (odgovor F);
- takšno učenje ali izobraževanje je brezplačno oziroma veliko cenejše (odgovor G);
- takšno učenje ali izobraževanje je nekaj novega, drugačnega (odgovor H);
- ker za vsebino, ki se jo želim učiti, ni druge organizirane oblike učenja ali izobraževanja (šole, programa, tečaja) (odgovor I);
- zaradi družinskih/službenih obveznosti se ne morem vključiti v organizirane oblike izobraževanja z določenim urnikom (šole, tečaji, seminarji ipd.) (odgovor J);
- drugi razlogi (odgovor K).

Podatki pokažejo naslednjo sliko, in sicer (Priloga 27, Tabela 25):

- v letu 2004 je največ starejših kot prvi najpogostejši razlog za vključevanje v Mrežo SSU navedlo, da so se v središče vključili zato, ker se radi učijo in pridobivajo nove informacije (odgovor D). Drugi najpogostejši razlog udeležbe pa so navedli odgovor, da so se v središče vključili zato, ker je takšno učenje ali izobraževanje brezplačno oziroma veliko cenejše (odgovor G). Med pogostimi odgovori v tem letu zasledimo še odgovore: starejši želijo pridobiti novo znanje za boljše življenje (odgovor Č); sami si lahko izbirajo čas, ritem, vsebine učenja in jih prilagajajo svojim potrebam (odgovor E) ter takšno učenje ali izobraževanje jim predstavlja nekaj novega, drugačnega (odgovor H);
- v letu 2009 je največ starejših kot prvi najpogostejši razlog za vključevanje v Mrežo SSU prav tako izbralo odgovor D, kar pomeni, da so se v središče vključili zato, ker se radi učijo in pridobivajo nove informacije. Za drugi najpogostejši razlog pa so navedli, da so se v središče vključili zato, ker lahko sami izbirajo čas, ritem, vsebine učenja in jih prilagajajo svojim potrebam (odgovor E). Med pogostimi odgovori v tem letu zasledimo še odgovore: starejšim se zdi takšno učenje ali izobraževanje nekaj novega, drugačnega (odgovor H); starejši želijo pridobiti znanje za napredovanje na delovnem mestu, v poklicu, stroki (odgovor B); starejši se raje učijo sami kot v skupini, kjer učenje usmerja predavatelj (odgovor F); starejši za vsebino, ki se jo želijo učiti, niso našli druge organizirane oblike učenja ali izobraževanja (odgovor I) in starejši želijo pridobiti novo znanje za boljše življenje⁵⁰ (odgovor Č).

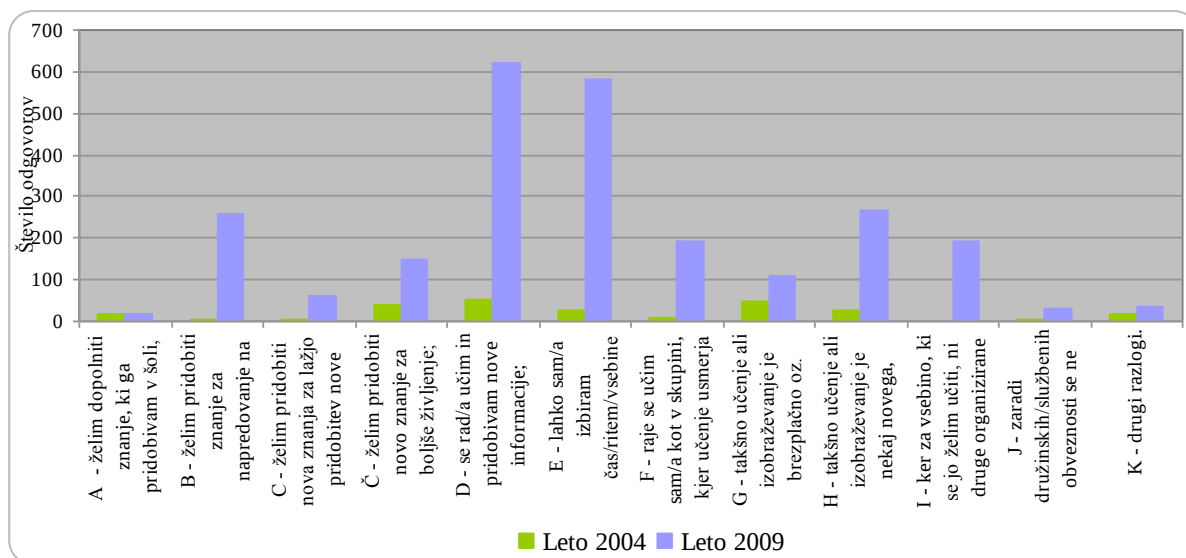
Kot posebnost bi tukaj izpostavila, da je v letu 2009 prvič v večjem obsegu izbran odgovor B, kar pomeni, da si starejši želijo pridobiti znanje za napredovanje na delovnem mestu, v poklicu, stroki. Za razliko od leta 2004, ko se je iz tega razloga za učenje v središču

⁵⁰ Za razliko od leta 2004 so v letu 2009 v večji meri izbrali tudi odgovor K, kar pomeni, da imajo druge razloge za vključevanje v središča. V obeh dveh letih so kot najpogostejši drugi razlog navedli, da doma nimajo računalnika.

odločila le peščica starejših, je v letu 2009 delež starejših zelo narasel, saj je ta razlog četrti po pogostosti. Takoj za razlogi, da se starejši v središčih učijo, ker radi pridobivajo nove informacije, ker se lahko samostojno odločajo o učenju in ker sta takšno učenje in izobraževanje za njih nekaj novega.

Glede na to raznolikost med obema letoma lahko trdimo, da so se starejši začeli zavedati pomembnosti vseživljenjskega učenja in izobraževanja ne le v smeri, da bi v tretjem življenjskem obdobju kvalitetno zapolnili svoj prosti čas z učenjem učnih vsebin, ki so se jih vedno želeli, pa za njih niso našli časa zaradi drugih obveznosti, temveč tudi zato, da izboljšajo svoje poklicne zmožnosti in možnosti, da postanejo konkurenčnejši na nestabilnem trgu delovne sile. Navsezadnje gre takšen odziv glede na podaljševanje življenjske dobe in s tem tudi delovne dobe pričakovati. Učenje v središčih je toliko bolj za njih kot za mlajše primernejše tudi zato, ker po končanem učenju ne dobijo uradno veljavnih potrdil, ki jih potrebujejo za pridobitev službe, saj to v večini že imajo. Za njih je pomembno le to, da dobijo uporabna znanja. To pa jim, glede na njihove želje in potrebe, ki jih lahko razberemo iz zgoraj opisanih najpogostejših razlogov za vključevanje v organizirane samostojne oblike učenja in izobraževanja, središča za samostojno učenje omogočajo.

Slika 15: Najpogostejši razlogi za vključevanje v Mrežo SSU v letih 2004 in 2009

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi na dan 13.7.2011.

Primerjava znotraj posameznih treh skupin, starejših od 55 let, v obeh letih pokaže bolj raznolike najpogostejše razloge za vključevanje v Mrežo SSU:

- skupina starejših (55–64 let) je v letu 2004 kot najpogostejši razlog za vključevanje navedla odgovor G, kar pomeni, da se v središču učijo, ker je takšno učenje ali

- izobraževanje brezplačno oziroma veliko cenejše (teh je petina oziroma 20,65 %); v letu 2009 pa je njihov najpogostejši odgovor Č, kar pomeni, da se v središčih učijo, ker tako pridobivajo novo znanje za boljše življenje (teh je slaba tretjina oziroma 27,81 %);
- skupina (65–74 let) je v letu 2004 kot najpogostejši razlog za vključevanje navedla odgovor D, kar pomeni, da se radi učijo in tako pridobivajo nove informacije (teh je četrtnina oziroma 26,67 %); v letu 2009 pa je njihov najpogostejši odgovor oziroma razlog za učenje v središču enak kakor v starostni skupini 55–64 let – da v središčih pridobivajo novo znanje za boljše življenje (odgovor Č) (teh je kar petina oziroma 22,22 %.);
 - v letu 2004 pa je najstarejša starostna skupina (starejši od 75 let) kot najpogostejši razlog za vključevanje v Mrežo SSU navedla, da želijo dopolniti znanje, ki ga pridobivajo že drugje (teh je slaba tretjina oziroma 27,27 %); v letu 2009 pa je bil najpogostejši odgovor D, kar pomeni, da se radi učijo in tako pridobivajo nove informacije (teh je prav tako slaba tretjina oziroma 27,93 %).

Ne glede na raznolikost in/ali podobnost odgovorov znotraj različnih starostnih skupin v Mreži SSU, ki so starejše od 55 let, in glede na to, da so po Anketi o izobraževanju odraslih⁵¹ najpogostejši razlogi za vključitev v neformalno izobraževanje v Sloveniji razvoj kariernih možnosti in/ali bolje opravljati delo, pridobiti znanja, ki so uporabna v vsakdanjem življenju, ter izboljšati znanje na določenem področju, so moja predvidevanja glede razlogov starejših natančnejša. Starejši se odločajo za vključevanje v Mrežo SSU zaradi brezplačnosti in zato, ker imajo tam možnost, da sami izbirajo učne vsebine, ritem in način učenja pa prilagodijo svojim potrebam in zmožnostim. Pa vendarle v obeh letih še bolj kot razloga iz mojih predvidevanj izstopa še drugi razlog. To je, da so se v središče vključili zato, ker se radi učijo in pridobivajo nove informacije. Razlog niti ni nenavaden in ob boljšem razmisleku je najbolj smiseln.

Če se še enkrat vrnemo k vseslovenskim razlogom za vključevanje v neformalno izobraževanje, opazimo, da vsi bolj ali manj temeljijo na izboljšanju kariernih, poklicnih zmožnosti, kar večjem delu naše proučevane ciljne populacije zaradi staranja in upokojevanja⁵² ni več poglavitnega pomena⁵³. Ko posameznik enkrat spozna, da ima znanje, ki ga pridobimo sami, najboljšo kvaliteto, saj smo ga pridobili zaradi lastnih potreb in želja, potem učenje postane njegov nepogrešljiv način, del življenja. Ker učenje je življenje, le da se tega tisti, ki se tudi v tretjem življenjskem obdobju vključujejo v Mrežo SSU, ne le zavedajo, temveč tudi sistematično nadgrajujejo in tako bogatijo svoje življenje.

⁵¹ Upoštevati moramo, da so to razlogi celotne populacije, ki se vključuje v neformalno izobraževanje v Sloveniji. Pri najstarejši starostni skupini je motiv pridobiti znanja, uporabna v vsakdanjem življenju, ter izboljšati znanje na določenem področju (poglavje 2.3).

⁵² Navedeno bi lahko trdili z večjo gotovostjo, če bi preučevani vzorec analizirali še natančneje, konkretno nas bi v tem primeru zanimalo, ob kateri starosti so se upokojili, ali so invalidsko upokojeni ipd.

⁵³ O približevanju podobnim razlogom za vključevanje starejših pa že deloma nakazujejo rezultati iz leta 2009 v tem poglavju (glej odgovor na četrtem mestu po pogostosti izbranih razlogov za vključevanje starejših v Mrežo SSU).

5 DISKUSIJA

Središča za samostojno učenje v Sloveniji in podobne organizirane oblike samostojnega učenja in izobraževanja v drugih državah so nastala kot odgovor na človekovo osnovno potrebo po učenju, da bolje živi in razume svet, v katerem živi. Samostojno učenje je bilo tudi ena izmed prvih oblik učenja, ki so se je posluževali tudi veliki grški misleci. Navsezadnje so se ljudje zavedno ali nezavedno, namerno ali nenamerno, s posnemanjem ali brez učili že veliko prej, preden so se razvile institucionalizirane oblike izobraževanja.

Glavni namen nastanka in delovanja središč je, da vsem (ne glede na spol, starost, status in doseženo stopnjo izobrazbe) omogočajo brezplačno samostojno učenje v za to primerno urejenih prostorih (miren, zračen in svetel prostor), s primernimi učnimi programi in učnimi pripomočki (številna učna gradiva, ki nadomeščajo učitelja, moderna informacijsko komunikacijska tehnologija) ob podpori ustrezno usposobljenega informatorja, svetovalca ali mentorja (redna letna usposabljanja in delovna srečanja za delavce v Mreži SSU). Tako uresničujejo vseh šest ključnih sporočil Memoranduma o vseživljenjskem učenju (poglavje 2.2).

Prvenstveno naj bi bila središča namenjena le odraslim, saj le-ti za razliko od mladih, ki so v večini vključeni v redno izobraževanje, nimajo (v času, ko so se začela ustanavljati prva središča, je bilo tako) dostopa do informacijsko komunikacijske tehnologije, kot je to omogočeno učencem in dijakom v šolah, študentom na fakultetah. Od začetka delovanja središč do danes se je dostopnost do te tehnologije za vse močno izboljšala. Zasluge za to gredo nastanku raznih e-točk, internet kavarn, točk za vseživljenjsko učenje, vedno boljši opremljenosti slovenskih splošnih knjižnic. Na vseh teh mestih so vsem brezplačno ali za manjše plačilo dostopne informacije z vsega sveta, ki jim omogočajo reševanje problemov, boljše razumevanje družbe in njenega sistema ter kvalitetno preživljanje prostega časa.

So pa središča tista stičišča, ki dajejo nekaj več. S kvalitetno usposobljenim kadrom vse, ki so se pripravljene samostojno učiti, ustrezno informirajo, jim pomagajo pri uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije, jih vzpodbujajo za nadaljnje učenje, jih seznanijo z različnimi učnimi tehnikami in z njimi vzdržujejo redne stike. Dolgoletna tradicija središč za samostojno učenje, naraščanje udeležnosti središč, višanje deleža udeležencev starejših od 55 let kažejo na to, da so pri uresničevanju svojega poslanstva uspešni.

Da takšna dejavnost obstane tudi v bodoče, da ostaja dobro obiskana in primerna vedno večjim potrebam vsakega posameznika, se je treba venomer prilagajati vsem družbenim, ekonomskim in tehnološkim spremembam. Kot nujnost v naslednjih letih vidim prepotrebno povezovanje z ostalimi oblikami neformalnega in/ali formalnega

izobraževanja, vendar ne le znotraj organizacije izvajalke⁵⁴ temveč tudi medorganizacijsko (z vidika ponudbe, izvedbe, možnosti sofinanciranja⁵⁵) in mednacionalno (z državami, kjer so take oblike izobraževanja že dobro razvite). Sledenje smernicam ostalih evropskih držav na tem področju in v določenih segmentih prilagajanje naše ponudbe njihovi, namreč občutno pripomore k izboljšanju možnosti pri zaposlovanju mladih⁵⁶ in starejših v tujini (bodisi z vidika učenja tujega jezika ali spoznavanja kulture, zakonov in načina življenja v državi, kjer si želijo poiskati zaposlitev).

Udeležba v Mrežo SSU se od leta 2004 do 2010 zvišuje. Medtem, ko se vključenost odraslih v Mrežo SSU s starostjo zmanjšuje, medsebojna primerjava starostnih razredov kaže na to, da so v preučevanem obdobju največji porast beležile prav najstarejše starostne skupine (55–64 let, 65–74 let, več kot 75 let). Slednje nakazuje na razmislek o spodbujanju medgeneracijskega sodelovanja, prostovoljstva⁵⁷. Pomisliti moramo na to, kaj lahko starejši na eni strani in mladi na drugi k samim središčem prispevajo, kaj jim lahko nudijo.

Glede na to, da sta najpogostejši vsebini, ki jih starejši v središčih za samostojno učenje izberejo angleški jezik in informatika, bi lahko mladi (ki si ne predstavljajo vsakdanjega življenja brez računalniške tehnologije) s svojo pomočjo učili starejše njihove uporabe in s tem prispevali k višji računalniški pismenosti med starejšimi. Starejši pa bi lahko s posredovanjem dolgoletnih izkušenj iz t.i. »šole življenja«, časovno razpoložljivostjo in odgovornostjo, ki je najbolj značilna za to starostno obdobje, kvalitetno dopolnjevali dejavnost organiziranih samostojnih središč tako, da se aktivno vključijo v njihovo delovanje kot mentorji mladim, pri posredovanju določenih učnih vsebin s svojega dolgoletnega poklicnega življenja, osebnih življenjskih izkušenj. Ne le, da bi to dvigovalo kakovost življenja vsakega posameznika, temveč bi se s tem spodbujala, ustvarjala družbena solidarnost ter medgeneracijsko sožitje.

Glede na visok delež mladih, vključenih v Mrežo SSU, se mi kot drugo zdi izjemno pomembno, da se začne znanje, pridobljeno na neformalen način, javno beležiti in

⁵⁴ V nekaterih organizacijah izvajalkah, predvsem v ljudskih univerzah, izvajanje javno veljavnih izobraževalnih programov navezujejo tudi s samostojnim učenjem v njihovih središčih.

⁵⁵ V tem smislu predvidevam povezovanje s privatnim sektorjem, kjer delodajalci v času ekonomske krize težje najdejo denar za draga nadaljnja usposabljanja zaposlenih. Takšna oblika izobraževanja zaposlenih je za delodajalce dobra iz dveh razlogov: je znatno cenejša in zaposleni se lahko v takšno obliko učenja in izobraževanja vključujejo izven svojega delovnega časa. Čeprav manjši znesek, pa je vsakršen vir dohodka za središča dobrodošel glede na to, da so bila splošnoizobraževalna središča v letu 2010 s strani Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije financirana le slabo tretjino (31,5 %) ocenjene vrednosti (Priloga 14, Tabela 13).

⁵⁶ Ne pozabimo, da je največ aktivnih udeležencev v Mreži SSU tistih, ki so stari do 25 let, in da vključenost v Mrežo SSU in na splošno v neformalno izobraževanje v Sloveniji in evropskih državah s starostjo pada.

⁵⁷ Evropska komisija je leto 2011 predlagala za Evropsko leto prostovoljstva (Kulturna stična točka v Sloveniji, 2011).

vrednotiti. V Sloveniji sicer imamo Nefix⁵⁸ in evropsko znani Europass življenjepis⁵⁹, obrazca, kamor vsak posameznik vpisuje svoje izkušnje, kje se je formalno in neformalno izobraževal. Pa vseeno je premalo tistih posameznikov, ki se ga poslužujejo, in kar je še pomembneje, premalo je tistih delodajalcev, ki ga upoštevajo ali vsaj poznajo. Vemo namreč, da je predvsem v javni upravi še vedno najpomembnejši pogoj za pridobitev zaposlitve (ne glede na pretekle delovne izkušnje ali izkušnje preko študentskega servisa) pridobljena, javno veljavna izobrazba. Priznavanje večjega pomena neformalno pridobljenega znanja bi morda povečal vključenost posameznikov in skupin v neformalno izobraževanje. Vsekakor pa bi enakopravneje priznal znanje in izkušnje ter nagradil tiste, ki so prevzeli odgovornost za svoje znanje (ga bodisi nadgrajujejo bodisi pridobivajo novega).

V obeh opazovanih obdobjih (tako v letu 2004, kakor v letu 2009) je največ starejših kot prvi najpogostejši razlog za vključevanje v Mrežo SSU navedlo, da so se v središče vključili zato, ker se radi učijo in pridobivajo nove informacije. Poleg drugega pomembnega razloga, da so se v središče vključili zato, ker si lahko sami izbirajo čas, ritem, vsebine učenja in jih prilagajajo svojim potrebam so starejši v letu 2009 prvič v večjem obsegu kot razlog za udeležbo v Mrežo SSU navedli, da si želijo pridobiti znanje za napredovanje na delovnem mestu, v poklicu, stroki. Za razliko od leta 2004, ko se je iz tega razloga za učenje v središču odločila le peščica starejših, je v letu 2009 delež starejših zelo narasel, saj je ta razlog četrti po pogostosti. Glede na opisano menim, da so se starejši začeli zavedati pomembnosti vseživljenjskega učenja in izobraževanja ne le v smeri, da bi v tretjem življenjskem obdobju kvalitetno zapolnili svoj prosti čas z učenjem učnih vsebin, ki so se jih vedno želeli, pa za njih niso našli časa zaradi drugih obveznosti, temveč tudi zato, da izboljšajo svoje poklicne zmožnosti in možnosti, da postanejo konkurenčnejši na nestabilnem trgu delovne sile. Navsezadnje gre takšen odziv glede na podaljševanje življenjske dobe in s tem tudi delovne dobe pričakovati. To pa jim, glede na njihove želje in potrebe (ki jih lahko razberemo iz opisanih najpogostejših razlogov za vključevanje v organizirane samostojne oblike učenja in izobraževanja), središča za samostojno učenje omogočajo.

Zaradi pogosto navedenega razloga vključevanja starejših v Mrežo SSU (želja po pridobivanju novega znanja, znanja za boljše življenje) menim, da bi morala središča po vzoru internih gradiv, ki jih že pripravljajo v posameznih središčih (enega izmed primerov najdemo v Prilogi 18), nadaljevati z njihovo izdelavo za različne ciljne skupine (na primer

⁵⁸ Nefix je Indeks neformalnega izobraževanja v Sloveniji, ki služi imetnikovi osebni evidenci izobraževanj in drugih aktivnosti, ki se jih je udeleževal (Mladinski ceh, 2011).

⁵⁹ Je evropsko dogovorjena oblika za sistematično in celovito osebno predstavitev; dostopen je v elektronski obliki, v 26 evropskih jezikih in 32 evropskih državah; primeren je tako za predstavitev doma, kot v tujini; osvetljuje tudi neformalno in priložnostno pridobljeno znanje in kompetence (Nacionalni center Europass, 2011).

za starejšo populacijo navodila za uporabo bančne kartice; kako zaščititi svoje stanovanje pred nevarnimi padci; iskanje informacij o voznem redu javnega potniškega prometa). Vsa ta gradiva bi morala biti za vse dostopna na spletnih straneh. Tako bi omogočili, da bi se središče približalo vsakemu posamezniku, ki ima doma dostop do svetovnega spleta. Približalo bi se tudi tistim, ki so gibalno ovirani ali bivajo v okoljih, kjer je središče bolj oddaljeno, ali središč še ne poznajo. Stavek »Središče v vsak dom« bi tako lahko postal slogan Mreže SSU. Za bogatejšo ponudbo bi morali biti na spletu vsak dan dosegljivi spletni svetovalci, ki bi posameznike informirali o središčih, jim svetovali o načinih učenja, ugotavljali učne tipe posameznikov in jim na podlagi tega svetovali, kako se samostojno učiti, ugotavljali njihovo predznanje in jim na podlagi tega svetovali zanje primerno stopnjo učnega gradiva.

V sodelovanju z ostalimi izobraževalnimi organizacijami v Sloveniji in tujini bi lahko omogočili dostop do spletnih učnih vsebin, za katere bi lahko ob zaključku učenja vsak posameznik ne le preveril svoje znanje, temveč ga tudi ovrednotil in zanj pridobil veljaven certifikat, kakor je to možno že v Open Learning centrih v Veliki Britaniji, po vzoru katerih so središča za organizirano samostojno učenje v Sloveniji tudi nastala. V vsakem središču (ponekod so že) in na spletu bi morali biti dostopni tudi mentorji s čim več različnih področij, ki bi lahko tudi vsebinsko usmerjali učečega in mu pomagali pri premostitvi kakšne večje vsebinske ovire, na katero večina slej ko prej naleti in ob nezadostni podpori oziroma pomoči z učenjem ponavadi takrat tudi odneha.

Za vse, ki imajo še vedno raje osebni stik ali jim domače okolje ne deluje dovolj vzpodbudno za učenje, pa bi fizično obiskovanje konkretnega središča še vedno imelo prednost pred vso spletno dostopnostjo od doma. Zato menim, da bi morali vsa središča opremiti tudi z učno tehnologijo, primerno za para- in tetraplegike. Sam dostop do središč je v večini, če ne že pri vseh, urejen in prilagojen mobilno oviranim.

Samostojno učenje bi bilo smiselno nadgraditi ali povezati z delavnicami, ki se vsebinsko navezujejo na učenje posameznikov ali skupine. Kot vse ostalo bi tudi te delavnice morale biti brezplačno dostopne za vse, ki obiskujejo središča. Na ta način osveščamo prebivalce o pomenu učenja, veščin in znanj, ki so potrebna v različnih družbenih situacijah, v katerih se znajdejo. Na tem mestu bi bilo dobro v delovanje vsakega središča čim bolj vključiti tudi udeležence. Pri opravljanju mentorskega dela v središču bi kot prostovoljce k sodelovanju lahko povabili različne poklicne profile.

Vsako središče bi moralo redno spremljati in upoštevati pobude, mnenja in kritike vseh udeležencev. Z različnimi knjižnimi nagradami, darilnimi boni za druge organizirane oblike izobraževanja bi bilo vzpodbudno nagrajevanje najbolj aktivnih udeležencev v vsakem posameznem središču in v celotni Sloveniji. Nagrade bi lahko središča pridobila z raznimi donacijami in sponzorstvom različnih podjetij. Tak način pridobivanja nagrad je v današnjem času še posebej potreben, ne le zaradi finančne krize, temveč tudi zaradi

potrebe po večjem sožitju družbe, po večjem povezovanju državnega in privatnega sektorja ter večji ozaveščenosti vsakega posameznika kot odgovornega, ne le za svoje življenje, temveč za življenje skupnosti.

Posebno pozornosti bi morala središča nameniti tudi ponudbi za moške, ki se v takšna izobraževanja v primerjavi z ženskami, vključujejo v manjšem številu in nekateri celo pod »prisilo« (Priloga 11, Tabela 10). Njihovim potrebam bi morali prilagoditi učno ponudbo (najprej vsebine, ki so pomembne za njihovo preživljanje prostega časa ter nato vsebine za izboljšanje njihovih poklicnih zmožnosti) in jih doseči na mestih, kjer se bolj zadržujejo (razna športna društva, gostinski lokali). Poleg tega bi v središča morali privabljati predvsem tiste z nižjo stopnjo izobrazbe, kar bi spet lahko storili s po njihovi meri prilagojeno ponudbo (jim pomagali pri izpolnjevanju zahtevnejših obrazcev, jih aktivneje spodbujali pri učenju, jih vključevali v svoje dejavnosti, jim tako »dali večjo vrednost« in zato prispevali k njihovi boljši samopodobi).

S takšno dopolnitvijo delovanja Mreže SSU bo tako organizirana oblika izobraževanja in učenja izjemno primerna prav za starejše uporabnike in bo pomembno odgovorila na potrebe današnje starajoče se družbe, ki naj bi po Lizbonski strategiji kot del evropske družine do leta 2010 postala najbolj konkurenčno, dinamično, na znanju osnovano gospodarstvo na svetu, sposobno trajnostne gospodarske rasti z več in boljšimi delovnimi mesti in večjo socialno kohezijo. Vse to naj bi dosegli prav z udejanjenjem vseživljenjskega učenja. Za tak dosežek ni pomemben samo nadaljnji razvoj Mreže SSU in ostalih organiziranih oblik vseživljenjskega učenja in izobraževanja, temveč je izredno pomembna tudi vloga države.

SKLEP

Živimo v družbi sprememb: družbeno-ekonomskih, političnih, gospodarskih. Spremembe so realnost, ki vplivajo na vse nas. Tista sprememba, s katero se sooča celotna Evropa in s tem tudi Slovenija, je dolgoživost družbe, spremenjena starostna struktura prebivalstva, ki pomembno vpliva na socialni in ekonomski razvoj nove, sodobne, nestabilne družbe. Da bo le-ta čim bolj prijazna do starega prebivalstva je potrebno ustvariti ustrezne okoliščine, politiko aktivnega, kakovostnega staranja ter medgeneracijsko solidarnost, sožitje. V procesu udejanjanja sožitja, povezanosti generacij pa je potrebna tudi politika izobraževanja, ki pripomore k individualnem razvoju posameznikov v vseh življenjskih obdobjih.

Vzpostavitev učeče se družbe (družbe, ki s stalnim pridobivanjem novega in nadgrajevanjem obstoječega znanja omogoča posameznikom boljšo vključitev v različne, hitro spreminjajoče se življenjske okoliščine) je edini možni način odzivanja na nepredvidljive spremembe, nenehne izzive okolja. Vedno bolj se uveljavlja dostopnost učenja in izobraževanja vse večjemu številu ljudi. V tem kontekstu se pojavlja pojem

vseživljenjskega učenja, ki nadgrajuje formalno izobraževanje in teži k premostitvi razklanosti in nepovezanosti področij formalnega in neformalnega izobraževanja. Glede na raznolikost populacije pa so pristopi k učenju različni.

Namen magistrskega dela je bil predstaviti enega od načinov izvajanja vseživljenjskega učenja v slovenskem prostoru – organiziranih središč za samostojno učenje. Na podlagi empirično raziskovalnega dela sem ugotavljala, kako uspešno in učinkovito je izvajanje projekta »odprto učenje« (angl. *Open Learning*), ki poteka v organiziranih samostojnih središčih pri nas.

V teoretičnem delu magistrskega dela sem najprej prikazala demografske spremembe, ki oblikujejo novo, dolgoživo družbo ter pomen znanja, vseživljenjskega učenja, ki vladata v današnji sodobni družbi. V tem delu je predstavljen eden od možnih konceptov neformalnega učenja – organiziranega samostojnega učenja. Omejitve teoretičnega dela zadevajo predvsem omejitve področja vseživljenjskega učenja (le-ta vključuje vse oblike učenja – formalno, neformalno in naključno).

Delo se nadaljuje s predstavitvijo izvajanja projekta »odprto učenje« ter empiričnim delom, s katerim ugotavljam trend organiziranega samostojnega učenja pri nas, kakšna je struktura uporabnikov središč, kateri so vzroki za vključitev posameznikov v središča, katera učna gradiva, vsebine in obseg le-teh v središčih prevladujejo. Ker je raziskovalni del osredotočen le na slovenski prostor, v določenem časovnem obdobju, so splošni rezultati, ob upoštevanju drugih držav, kjer še delujejo organizirana središča za samostojno učenje, različni. Za prihodnje raziskave tega področja bi priporočila povezovanje, sodelovanje z drugimi državami, kjer se tovrstni projekti izvajajo.

V nadaljevanju, v diskusiji pa ugotavljam pomembnost organiziranih središč za samostojno učenje ter na podlagi rezultatov empirično-raziskovalnega dela predstavljam predloge njegovega delovanja v prihodnosti.

LITERATURA IN VIRI

1. Auer, P., & Fortuny, M. (2000). *Ageing of the Labour Force in OECD Countries*. Geneva: International Labour Organization.
2. Benedik, I. (2001). *Organizirano samostojno učenje odraslih v Sloveniji* (magistrsko delo). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
3. Bennet, F. L. (1996). *The management of Engineering*. Toronto: John Wiley & Sons Inc.
4. Bernik, M., Florjančič, J., & Rajkovič, V. (2002). Upravljanje z znanjem in uporaba informacijskih tehnologij. *Organizacija*, 35(8), 473–477.
5. Bevc, M. (2001). *Znanje in izobraževanje v Sloveniji v luči priključitve EU: raziskava v okviru projekta Strategija gospodarskega razvoja Slovenije: Slovenija v Evropski uniji*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
6. Bierly, P., Kessler, E., & Christensen, E. (2000). Organizational learning, knowledge and wisdom. *Journal of Organizational Change Management*, 13(6), 595–618.
7. Boud, D. (1993). *Developing Student Autonomy in Learning*. London: Kogan Page.
8. Buckler, B. (1996). A learning process model to achieve continuous improvement and innovation. *The learning organization*, 3(3), 31–39.
9. Buttedahl, P. G. (1998). Computers. V *International Dictionary of Adult and Continuing Education* (str. 247–251). New York: Routledge.
10. Civi, E. (2000). Knowledge management as a competitive asset: a review. *Marketing Intelligence & Planning*, 18(4), 166–174.
11. Collison, C., & Parcell, G. (2002). *Učimo se leteti: priročnik za upravljanje znanja*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
12. Cropley, A. J. (1989). Lifelong Education: Research Strategies. V: *Lifelong Education for Adults, An International Handbook* (str. 525–531). Oxford: Pergamon Press.
13. Čelebič, T. (2010a). *Izbrani vidiki izobraževanja odraslih v Sloveniji in mednarodna primerjava z državami EU-27*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
14. Čelebič, T. (2010b). Neformalno izobraževanje v Sloveniji z mednarodno primerjavo po anketi o izobraževanju odraslih. *Andragoška spoznanja: prva slovenska revija za izobraževanje odraslih*, 16 (3), 42–54.
15. Černič-Istenič, M. (1994). *Rodnost v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno publicistično središče.
16. Delores, J. (1996). *Učenje: skriti zaklad*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.
17. Dimovski, V., & Penger, S. (2007). Strategija aktivnega staranja prebivalstva Slovenije s poudarkom na kakovostnem staranju in medgeneracijskem sožitju. *IB REVIIA, revija za strokovna in metodološka vprašanja trajnostnega razvoja*, 41(1), 42–55.
18. Drucker, P. F. (1993). *Post-capitalist Society*. New York: Harper Collins.

19. Dobritz, J., & Philpov, D. (2003). *Demographic consequences of economic transition in countries of central and eastern Europe*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
20. Edwards, R. (1997). *Chnaging places? Flexibility, lifelong learning and a learning society*. London and New York: Routledge.
21. Evropska enota EURYDICE. (2000). *Vseživljenjsko učenje: Prispevek izobraževalnih sistemov v državah članicah EU. Rezultat študije Eurydice*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije.
22. The European Commission (DG ECFIN) & the Economic Policy Committee (AWG). (2009). *2009 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU-27 Members States (2008–2060)*. Luxemburg: Office for official Publications of the European Communities.
23. European Parliament. (2000, 23. & 24. March). *Presidency conclusions. Lisbon European Council 23 and 24 March 2000*. Najdeno 22. februarja 2010 na spletnem naslovu http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm
24. Eurostat. (b.l.). *Stopnja celotne rodnosti v državah EU-27 od leta 2004–2009*. Najdeno 20. junija 2010 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,39140985&_dad=portal&schema=PORTAL&screen=detailref&language=en&product=sdi_as&root=sdi_as/sdi_as/sdi_as_dem/sdi_as1210
25. Eurostat. (2010a). *Deleži oseb, starih 25–64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele, po vrstah pri izobraževanju in po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija, 2007, v %*. Najdeno 15. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>
26. Eurostat. (2010b). *Delež vključenih v neformalno izobraževanje glede na vire informacij izobraževanja, Slovenija in EU-27 povprečje, 2007, v %*. Najdeno 15. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>
27. Eurostat. (2010c). *Razlogi za neformalno izobraževanje po socio-ekonomskih značilnosti, Slovenija, 2007, v %*. Najdeno 15. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>
28. Eurostat. (2010d). *Struktura vključenih v neformalno izobraževanje glede na področje izobraževanja, Slovenija in EU-27 povprečje, 2007, v %*. Najdeno 15. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>
29. Eurostat. (2010e). *Vključenost odraslih, starih 25–64 let v formalno ali neformalno izobraževanje v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009*. Najdeno 15. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>
30. Eurostat. (2010f). *Vključenost odraslih, starih 25–64 let v formalno izobraževanje v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009*. Najdeno 15. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>

31. Eurostat. (2010g). *Vključenost odraslih, starih 25–64 let v neformalno izobraževanje v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009*. Najdeno 15. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>
32. Eurostat. (2010h). *Vključenost odraslih, starih od 25–74 let, v neformalno izobraževanje, po izbranih socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija in povprečje EU-27, 2004 ter 2009*. Najdeno 15. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>
33. Ferjan, M. (1999). *Organizacija izobraževanja*. Kranj: Moderna organizacija.
34. Findeisen, D. (2008). Prosti čas upokojencev, izobraževanje in/za dejavno staranje. V V. Razpotnik (ur.), *Staranje prebivalstva: izziv in odgovornost države, podjetij in posameznikov*, (str. 60–64). Ljubljana: Kapitalska družba.
35. Gujtman, M. (2004). *Srednjeročni programi Knjižnice Domžale: 2004–2007*. Domžale: Knjižnica Domžale.
36. Hollenbeck, K. (2008). *Is there a role for public support of incumbent worker on-the job training? Upjohn institute staff working paper, No. 08–138*. Najdeno 18. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.upjohninstitute.org/publications/wp/08–138.pdf>
37. Hozjan, D. (2010). *Sistemiški vidiki priznavanja neformalnega in priložnostnega učenja*. Koper: Fakulteta za management.
38. Ilar, P. (2001, 6. september). Naučeno danes – jutri zastarelo. *Gospodarski vestnik*, str. 6–7.
39. Ilić, M., Kalin, K., Povhe, J., Šter, D., & Žnidaršič, T. (2007). *Prebivalstvo Slovenije 2004 in 2005*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
40. Javornik, S. J. (2006). *Socialni razgledi 2006*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
41. Jefferies, C., Lewis, R., Meed, J., Merritt, R. (1990). *The A–Z of Open learning*. Cambridge: National Extension College.
42. Jelenc, S. (1996). *ABC izobraževanje odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
43. Jelenc, Z. (1991a). *Družbenoekonomski pomen in financiranje izobraževanja odraslih*. Ljubljana: Pedagoški inštitut pri univerzi v Ljubljani.
44. Jelenc, Z. (1991b). *Terminologija izobraževanja odraslih*. Ljubljana: Pedagoški inštitut pri Univerzi v Ljubljani.
45. Jelenc, Z. (2001). *Strategija in koncepcija izobraževanja odraslih v Sloveniji*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
46. Jelenc, Z. (2006, 17. oktober). Kratka predstavitev osnutka nacionalne strategije vseživljenjskosti učenja. *10. andragoški kolokvij: Udeležba odraslih v izobraževanju-spodbude in ovire*. Najdeno 23. marca 2010 na spletnem naslovu <http://tvu.acs.si/ak/10/program.html>
47. Jelenc, Z. (2007). *Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji*. Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije in Javni zavod Pedagoški inštitut.

48. Jelenc Krašovec, S. (2003). *Univerza za učečo se družbo*. Ljubljana: Založba Sophia.
49. Jenko, M., & Grgič, M. (2006, 16. oktober). Vprašanje je, ali bi zadoščali že drobni popravki ali pa je nujna ostra pokojninska reforma. *Delo*, str. 3.
50. Jereb, J. (1998). *Strokovno izobraževanje in razvoj kadrov*. Kranj: Moderna organizacija.
51. Kelava, P. (2005). (Evropske) podlage in priporočila za nadaljnji razvoj priznavanja neformalno pridobljenega znanja v Sloveniji. *Sodobna pedagogika*, 1(2), 102–117.
52. Komisija Evropske skupnosti. (2000). *Memorandum o vseživljenjskem učenju*. Delovno gradivo. Bruselj: Komisija Evropske skupnosti.
53. Komisija Evropske skupnosti (2006). *Izobraževanje odraslih: Za učenje ni nikoli prepozno*. Ljubljana: Komisija Evropske skupnosti.
54. Košir, F., & Kramberger, B. (1998). *Strateški razvojni program zdravstvenega zavarovanja v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije.
55. Kovač, B. (2000). Kakovost slovenskih managerjev kot intelektualni kapital slovenskega gospodarstva. 32. simpozij o sodobnih metodah v računovodstvu, financah in reviziji (str. 29–54). Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
56. Kozmelj, A. (2006). *Vseživljenjsko učenje v luči statistike*. Najdeno 25. marca 2011 na spletnem naslovu http://www.stat.si/radenci/program_2006/D1_Kozmelj.doc
57. Kraigher, T. (2003). *Vpliv različnih možnosti demografskega razvoja na ekonomsko vzdržnost staranja prebivalstva v Sloveniji*. Najdeno 5. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/radenci/referat/KRAIGHER.doc>
58. Kraigher, T. (2005). *Srednjeročna in dolgoročna projekcija demografskega razvoja Slovenije in njegovih socialno-ekonomskih komponent*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
59. Kranjc, A. (2010). Pospešeno in kakovostno izobraževanje odraslih je pot iz gospodarske krize: od funkcionalno nepismenim k razvitim ljudem. *Andragoška spoznanja: prva slovenska revija za izobraževanje odraslih*, 16(1), 10–22.
60. Kulturna stična točka v Sloveniji. (2011). *Leto 2011 – Evropsko leto prostovoljstva*. Najdeno 15. julija 2011 na spletnem naslovu <http://www.ccp.si/izpis.php?id=771>
61. Maček, M. (2000). *Upravljanje znanja v slovenskih podjetjih*. Ljubljana: Inštitut za intelektualni kapital.
62. Majcen, B., Čok, M., Košak, M., & Sambat, J. (2006). *Dolgoročna vzdržnost 1. pokojninskega stebra ter pomen 2. in 3. stebra*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
63. Mayer, J. (2002). Od organizacije, ki dela, prek organizacije, ki se uči, do organizacije, ki ustvarja. *Organizacija*, 35(9), 568–578.
64. Malačič, J. (1985). *Sodobno obnavljanje prebivalstva in delovne sile*. Ljubljana: DZS.
65. Malačič, J. (2000). *Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli* (4. izdaja). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

66. Malačič, J. (2001). Statistično ugotavljanje obsega človeškega kapitala. V B. Tkačik. (ur.), *Novo tisočletje – pripravljenost statistike na razumevanje in merjenje novih pojavov: zbornik: proceedings volume* (str. 424–436). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
67. Malačič, J. (2003). *Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli* (5. izdaja). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
68. Malačič, J. (2006). *Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli* (6. izdaja). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
69. Malačič, J. (2008). Demografske razmere v Sloveniji v luči evropskih trendov. *Zbornik 15. dnevi slovenskega zavarovalništva, Portorož, 29 in 30. maja 2008* (str. 95–110). Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
70. Manninen, J. (2006). Development of participation models. From single predicting elements to modern interpretation. V *Participation in adult education* (str. 11–22). Timisoara: Mirton.
71. Maretič-Požarnik, B. (1988). *Dejavniki in metode uspešnega učenja*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, oddelek za pedagogiko.
72. Maretič-Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
73. Mestna knjižnica Ljubljana. (2008). *Shranjevanje na USB ključ* (interno gradivo). Ljubljana: Mestna knjižnica Ljubljana.
74. Mestna knjižnica Ljubljana. (2011). *Mi za vas*. Najdeno 20. marca 2011 na spletnem naslovu <http://www.mklj.si/index.php/digitalna-knjiznica/138-mi-za-vas>
75. Miglič, G. (2002). *Analiza potreb po usposabljanju*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Urad za organizacijo in razvoj uprave.
76. Miglič, G., & Vukovič, G. (2006). *Metode usposabljanja kadrov*. Kranj: Moderna organizacija.
77. Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve Republike Slovenije. (2006). *Strategija varstva starejših do leta 2010 – solidarnost, sožitje in kakovostno staranje prebivalstva*. Ljubljana: Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve Republike Slovenije.
78. Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije. (2010). *Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2007–2010*. Najdeno 25. marca 2011 na spletnem naslovu <http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/odrasli>
79. Mladinski ceh. (2011). *Nefiks spodbuja osem ključnih kompetenc*. Najdeno 15. julija 2011 na spletnem naslovu http://www.mladinski-ceh.si//index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=149&Itemid=249
80. Možina, S. (2000). Učeča se organizacija. *Industrijska demokracija*, 4(5), 4–9.
81. Možina, S., Rozman, R., Tavčar, M. I., Pučko, D., Ivanko, Š., Lipičnik, B., Gričar, J., Glas, M., Kralj, J., Tekavčič, M., Dimovski, V., & Kovač, B. (2002). *Management, nova znanja za uspeh*. Radovljica: Didakta.

82. Nacionalni center Europass. (2011). *Kaj je Europass življenjepis?* Najdeno 15. julija 2011 na spletnem naslovu http://www.europass.si/dokumenti_europass/europass_zivljenjepis.aspx.
83. Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation?* New York: Oxford University Press.
84. Odredba o standardih in normativih o izobraževanju odraslih. *Uradni list Republike Slovenije* št. 43/2000.
85. Odredba o strokovni izobrazbi strokovnih delavcev in o minimalnih standardih prostorov in opreme v izobraževanju odraslih. *Uradni list Republike Slovenije*. št. 82/1998.
86. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2004, februar). *Lifelong Learning, policy brief. Organization for Economic Co-operation and Development*. Najdeno 30. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.oecd.org/dataoecd/17/11/29478789.pdf>
87. *Organizirano samostojno učenje – Gradiva*. Najdeno 25. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.asc.si/gradivo>
88. Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko. (2006). *Operativni program razvoja človeških virov za obdobje od 2007–2013*. Delovno gradivo. Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko.
89. Pečnik, E. (2007). *Poročilo o delovanju središč za samostojno učenje v šolskem letu 2006/2007*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
90. Pečnik, E. (2009). *Navodila za uporabo aplikacije za spremljanje delovanja središč za samostojno učenje*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.
91. Pfeiffer, F. (2000). *Training and individual performance in Europe: Evidence from microeconomic studies. ZEW discussion papers No. 00–28*. Najdeno 25. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://opus.zbw-kiel.de/volltexte/2007/5311/pdf/dp0028.pdf>
92. Piciga, D. (2000). Informacijska pismenost mladih. *4. andragoški kolokvij: Pismenost, participacija in družba znanja*. Najdeno 20. novembra 2010 na spletnem naslovu http://tvu.acs.si/ak/pdf/04AK_pismenost.pdf
93. *Primer izobraževalnih programov v šolskem letu 2009/2010*. Najdeno 30. maja 2010 na spletnem naslovu <http://www.acs.si/index.cgi?m=51&id=230>
94. Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, *World Population Prospects: The 2008 Revision*. Najdeno 23. junija 2010 na spletnem naslovu <http://esa.un.org/unpp/p2k0data.asp>
95. Pučko, D. (1998). Poslovanje znanja in vplivi na strateško poslovanje in analizo. *Organizacija*, 31(10), 557–565.
96. Razpotnik, V. (13. oktober 2008). *Starost je hitro tukaj*. Najdeno 22. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.revijakapital.com/kapital/naslovnatema.php?idclanka=6130>

97. Rečnik, F. (2004). *Pedagoško-andragoško usposabljanje: priročnik za usposabljanje izobraževalcev (mentorjev, inštruktorjev, trenerjev)*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
98. Senge, P., Kleiner, A., Roberts, C., Ross, R., Roth, G., & Smith, B. (1999). *The dance of change: The challenges to sustaining momentum in learning organizations*. New York: Doubleday.
99. Sitar, A. S. (2006). Oblike in razsežnosti znanja v organizaciji. V S. Možina, J. Kovač & M. Jaklič, *Menedžment znanja: znanje kot temelj razvoja: na poti k učečemu se podjetju* (str. 55–69). Maribor: Pivec.
100. Skaalvik, E. M., & Finback, L. (2001). *Adult education in Great Britain, Norway and Spain*. Trondheim: Tapir Academic Press.
101. Der Spiegel. (2002, 20. april). Planet starcev. *Delo, Sobotna priloga*, str. 26.
102. Statistični urad Republike Slovenije. (b.l.a). *Pričakovana trajanje življenja po spolu, v Sloveniji, izbrana leta*. Najdeno 23. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0554502S&ti=Pri%20E8akovano+trajanje+%20Eivljenja+po+spolu%2C+Slovenija%2C+1960%2D1961+in+od+1986%2D1987+n+aprej%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/03_05155_nar_gib/02_05545_umrli/&lang=2
103. Statistični urad Republike Slovenije. (b.l.b). *Povprečna starost matere ob otrokovem rojstvu – prvo rojstvo (2000–2008)*. Najdeno 20. junija 2010 na spletnem naslovu <http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/Saveshow.asp>
104. Statistični urad Republike Slovenije. (b.l.c.). *Stopnja celotne rodnosti Slovenije od leta 1967-2008*. Najdeno 20. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0554401S&ti=Osnovni+podatki+o+rojenih%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/03_05155_nar_gib/01_05544_rojeni/&lang=2
105. Statistični urad Republike Slovenije. (b.l.d.). *Meddržavne selitve Slovenija, od 1992-2008*. Najdeno 23. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0556302S&ti=Meddr%20Eavne+selitve+po+dr%20Eavljanstvu%2C+Slovenija%2C+letno&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/04_05156_sel_gib/01_05563_meddrzavne_selitve/&lang=2
106. Statistični urad Republike Slovenije. (2005). *Statistični letopis Republike Slovenije 2004*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
107. Statistični urad Republike Slovenije. (2009a). *Mladi v Sloveniji, november 2009*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
108. Statistični urad Republike Slovenije. (2009b). *Prebivalstvo Slovenije danes in jutri, 2008–2060, Projekcija prebivalstva EUROPOP2008 za Slovenijo, julija 2009*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
109. Statistični urad Republike Slovenije. (2009c). *Statistični letopis Republike Slovenije 2009*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
110. Statistični urad Republike Slovenije. (2010). *Starejše prebivalstvo v Sloveniji, september 2010*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

111. Širok, K., & Vodopivec, M. (2009). Poti in dejavniki prehoda v delovno neaktivnost v Sloveniji. *IB REVIJA, revija za strokovna in metodološka vprašanja trajnostnega razvoja*, 43(1), 5–23.
112. Šlebinger, M., Pušnik, K., & Bradač, B. (2006). Pristopi k politiki aktivnega staranja. *IB REVIJA, revija za strokovna in metodološka vprašanja trajnostnega razvoja*, 40(4), 74–78.
113. Tancig, P. (1995, 4. januar). Vseživljenjsko učenje in družbeni razvoj. *Delo*, str. 11.
114. The European Commission (DG ECFIN) & the Economic Policy Committee (AWG). (2009). *2009 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU-27 Members States (2008–2060)*. Luxemburg: Office for official Publications of the European Communities.
115. Tobin, D. R. (1998). *The Knowledge – Enabled Organization: Moving From Training To Learning To Meet Business Goals*. New York: American Management Association.
116. Treven, S. (1998). *Management človeških virov*. Ljubljana: Gospodarski vestnik
117. Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje (2000). *Lizbonska strategija*. Najdeno 25. marca 2010 na spletnem naslovu <http://www.evropa.gov.si/si/lizbonska-strategija/cilji-lizbone-2000>
118. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2001). *Slovenija v Evropski uniji: Strategija gospodarskega razvoja Slovenije*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
119. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2009). *Poročilo o razvoju 2009*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.
120. Van de Kaa, D. J. (2002). On International Migration and the Second Demographic Transition. V V. Iontsev, (ur.). *World in the Mirror of International Migration* (str. 79–84). Moscow: Maks Press 10.
121. Van der Zee, H. (1996). The learning society. V *The learning society. Challenges and Trends. Adult Learners, Education and Training 2*. London and New York: The open University.
122. Vertot, N. (2008, 29. september). 1. oktober, mednarodni dan starejših. *Statistični urad Republike Slovenije*. Najdeno 17. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1908
123. Vertot, P. (2007). Družina in družinsko življenje v Sloveniji v številkah. V J. Malačič, & M. Gams, (ur.), *Slovenija pred demografskimi izzivi 21. stoletja: zbornik 10. mednarodne multikonference informacijska družba IS 2007* (str. 126–133). Ljubljana: Inštitut Jožef Stefan.
124. Winter, K. (2006). Motivation of lower educated people for adult basic education in Belgium. *Participation in adult education. Edited papers from 5th ERDI expert seminar, Bonn, 21.–23. januar 2005* (str. 86–96). Timisoara: Mirton.
125. Zavod Republike Slovenije za šolstvo (1991). *Izobraževanje odraslih: Izobraževanje v Sloveniji za 21. stoletje*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

126. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. (2006). *Mesečni statistični pregled, december 2006*. Ljubljana: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.
127. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. (2009a). *Mesečni statistični pregled, december 2009*. Ljubljana: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.
128. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (2009b). *Letno poročilo zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje*. Ljubljana: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.
129. Žnidaršič, J. (2008). *Management starosti – organizacijski model aktivnega staranja* (doktorska disertacija). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Razlaga kratic in prevod angleških izrazov	1
Priloga 2: Stopnja celotne rodnosti v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009.....	3
Priloga 3: Stopnja celotne rodnosti Slovenije od leta 1967–2008.....	4
Priloga 4: Pričakovana življenjska doba ob rojstvu v državah članicah EU-27 za obdobje od 2008–2060	5
Priloga 5: Meddržavne selitve po starostnih skupinah in spolu, Slovenija, letno	6
Priloga 6: Povprečno število vseh prejemkov pokojnin po letih.....	7
Priloga 7: Povprečno število zavarovancev in upokojencev iz obveznega zavarovanja ter razmerje, 2000–2009	7
Priloga 8: Vključenost odraslih, starih 25–64 let v formalno ali neformalno izobraževanje v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009	8
Priloga 9: Vključenost odraslih, starih 25–64 let v formalno izobraževanje v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009	9
Priloga 10: Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v neformalno izobraževanje v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009	10
Priloga 11: Razlogi za neformalno izobraževanje po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija, 2007, v %.....	11
Priloga 12: Deleži oseb, starih 25–64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele, po vrstah pri izobraževanju in po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija, 2007, v %.....	12
Priloga 13: Seznam delujočih središč po datumu nastanka.....	13
Priloga 14: Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2010	14
Priloga 15: Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2009	15
Priloga 16: Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2008	16
Priloga 17: Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2007	17
Priloga 18: Primer internega gradiva.....	18

Priloga 19: Primer izobraževalnih programov v šolskem letu 2009/2010.....	21
Priloga 20: Naloge mentorjev organiziranih središč za samostojno učenje	21
Priloga 21: Naloge vodij organiziranih središč za samostojno učenje	22
Priloga 22: Naloge informatorjev organiziranih središč za samostojno učenje.....	22
Priloga 23: Naloge svetovalcev organiziranih središč za samostojno učenje.....	23
Priloga 24: Naloge tehničnih administratorjev organiziranih središč za samostojno učenje ..	23
Priloga 25: Izobrazba aktivnih starejših nad 55 let v Mreži SSU v letih 2004 in 2009.....	24
Priloga 26: Aktivni starejših po spolu nad 55 let v Mreži SSU v letih 2004 in 2009.....	25
Priloga 27: Najpogostejši razlogi za vključevanje v Mrežo SSU starejših od 55 let v letih 2004 in 2009.....	26
Priloga 28: Podatki o udeležencu/ki središča za samostojno učenje	27
Priloga 29: Spremljanje učenja po urah in programih	29
Priloga 30: Vmesno spremljanje zadovoljstva udeležencev/k središča za samostojno učenje	30

Priloga 1: Razlaga kratic in prevod angleških izrazov

Razlaga v magistrskem delu uporabljenih kratic

- ACS – Andragoški center Republike Slovenije.
- ADS – (angl. *Labour force survey*) – Anketa o delovni sili.
- CLA – (angl. *Classification of Learning Activities*) – Klasifikacija učnih aktivnosti.
- EU – Evropska unija je državna zveza evropskih držav, mednarodnopravno gledano razpeta med konfederacijo in ohlapno federacijo. Ustanovljena je bila leta 1992 s Pogodbo o Evropski uniji (Maastrichtsko pogodbo).
- EU-27 – okrajšava za Evropsko unijo s 27 državami članicami. 27 je število članic od 1. januarja 2007 dalje.
- EUROPOP2008 – Eurostatove projekcije.
- IKT – Informacijsko komunikacijska tehnologija.
- ILO – Mednarodna organizacija dela (angl. *International Labour Organization*) je mednarodna organizacija, ki deluje kot specializirana agencija Organizacije združenih narodov.
- MKL – Mestna knjižnica Ljubljana.
- Mreža SSU – Mreža središč za samostojno učenje.
- OECD – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*) je mednarodna gospodarska organizacija razvitih držav, ki sprejemajo načela predstavniške demokracije in svobodnega trga. OECD ima danes 33 polnopravnih članic.
- PUM – program usposabljanja mladih brez ustrezne formalne izobrazbe in poklicne identifikacije.
- SURS – Statistični urad Republike Slovenije.
- UŽU–MI – Usposabljanje za življenjsko uspešnost.
- WHO – (angl. *World Health Organization*) – Svetovna zdravstvena organizacija, ki ima vodilno vlogo na področju zdravstvenih vprašanj na globalnem nivoju.

- ZN – Združeni narodi je mednarodna organizacija, katere cilji so olajšati sodelovanje v mednarodnem pravu, spodbujati gospodarski razvoj, socialni napredek, varovati mednarodno varnost, človekove pravice, in doseganje svetovnega miru. ZN je bila ustanovljena leta 1945 (po drugi svetovni vojni je zamenjala Društva narodov) s ciljem ustavitev vojne med državami ter zagotoviljanje platforme za dialog. Vsebuje več organizacij – podružnic za izvajanje njenih nalog.

Prevod angleških izrazov uporabljenih v magistrskem delu

- *Know how* – vedeti kako.
- *Know why* – vedeti zakaj.
- *Know what* – vedeti kaj.
- *Know who* – vedeti kdo.
- *Know where* – vedeti kje.
- *Know when* – vedeti kdaj.
- *Lifelong Learnig* – vseživljenjsko učenje.
- *Life-long* – v vseh obdobjih življenja.
- *Life-wide* – v vsej širini življenja.
- *Open Learning* – je vsaka oblika učenja, kjer izobraževalec (na primer ustanova, ki izobražuje) omogoča posamezniku, da izbira različne vidike učenja. Ponavadi pomaga učečim, da sprejmejo odgovornost za to, kaj in kako se bodo učili, jih usmerja, kje poiskati pomoč pri učenju in če želijo, kdaj in kje lahko ocenijo svoje znanje.
- *Teaching and learning - toward the learning society* – »Poučevanje in učenje – k učeči se družbi«

Priloga 2: Stopnja celotne rodnosti v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009

Tabela 1: Stopnja celotne rodnosti v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	1,50	1,51	1,54	1,56	1,60	:
Belgija	1,72	1,76	1,80	1,82	1,86	1,84
Bolgarija	1,29	1,32	1,38	1,42	1,48	1,57
Češka	1,23	1,28	1,33	1,44	1,50	1,49
Danska	1,78	1,80	1,85	1,84	1,89	1,84
Nemčija	1,36	1,34	1,33	1,37	1,38	1,36
Estonija	1,47	1,50	1,55	1,63	1,65	1,62
Irska	1,93	1,86	1,92	2,01	2,07	2,07
Grčija	1,30	1,33	1,40	1,41	1,51	1,52
Španija	1,33	1,35	1,38	1,40	1,46	1,40
Francija	1,92	1,94	2,00	1,98	2,01	2,00
Italija	1,33	1,32	1,35	1,37	1,42	:
Ciper	1,49	1,42	1,45	1,39	1,46	1,51
Latvija	1,24	1,31	1,35	1,41	1,44	1,31
Litva	1,26	1,27	1,31	1,35	1,47	1,55
Luxemburg	1,66	1,63	1,65	1,61	1,61	1,59
Madžarska	1,28	1,31	1,34	1,32	1,35	1,32
Malta	1,40	1,38	1,39	1,37	1,44	1,44
Nizozemska	1,72	1,71	1,72	1,72	1,77	1,79
Austria	1,42	1,41	1,41	1,38	1,41	1,39
Poljska	1,23	1,24	1,27	1,31	1,39	1,40
Portugalska	1,40	1,40	1,36	1,33	1,37	1,32
Romunija	1,29	1,32	1,32	1,30	1,35	1,38
Slovenija	1,25	1,26	1,31	1,38	1,53	1,53
Slovaška	1,24	1,25	1,24	1,25	1,32	1,41
Finska	1,80	1,80	1,84	1,83	1,85	1,86
Švedska	1,75	1,77	1,85	1,88	1,91	1,94
Zdr. kraljestvo	1,77	1,78	1,84	1,90	1,96	1,94

Vir: Eurostat (b.l), Stopnja celotne rodnosti v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009, 2010.

Priloga 3: Stopnja celotne rodnosti Slovenije od leta 1967–2008

Tabela 2: Stopnja celotne rodnosti Slovenije od leta 1967–2008

Leto	Celotna stopnja rodnosti
1967	2,38
1968	2,28
1969	2,17
1970	2,21
1971	2,16
1972	2,14
1973	2,18
1974	2,1
1975	2,16
1976	2,17
1977	2,16
1978	2,19
1979	2,22
1980	2,11
1981	1,96
1982	1,93
1983	1,82
1984	1,75
1985	1,72
1986	1,65
1987	1,64
1988	1,63
1989	1,52
1990	1,46
1991	1,42
1992	1,34
1993	1,33
1994	1,32
1995	1,29
1996	1,28
1997	1,25
1998	1,23
1999	1,21
2000	1,26
2001	1,21
2002	1,21
2003	1,20
2004	1,25
2005	1,26
2006	1,31
2007	1,38
2008	1,53

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Stopnja celotne rodnosti Slovenije od leta 1967–2008, 2010.

Priloga 4: Pričakovana življenjska doba ob rojstvu v državah članicah EU-27 za obdobje od 2008–2060

Tabela 3: Pričakovana življenjska doba ob rojstvu v državah članicah EU-27 za obdobje od 2008–2060 (Eurostat, projekcije prebivalstva EUROPOP2008)

Država	Moški							Ženske						
	2008	2010	2020	2030	2040	2050	2060	2008	2010	2020	2030	2040	2050	2060
BE	76,70	77,00	78,70	80,20	81,70	83,10	84,40	82,30	82,60	84,00	85,40	86,60	87,80	88,90
BG	69,70	70,20	72,80	75,30	77,50	79,60	81,60	76,70	77,10	79,30	81,30	83,10	84,90	86,50
CZ	73,90	74,30	76,30	78,10	79,90	81,60	83,20	80,20	80,50	82,10	83,70	85,10	86,50	87,80
DK	76,40	76,80	78,40	80,00	81,50	82,90	84,30	81,00	81,40	83,00	84,50	85,90	87,20	88,40
DE	77,30	77,60	79,30	80,80	82,30	83,60	84,90	82,60	82,90	84,30	85,60	86,80	88,00	89,10
EE	68,00	68,60	71,40	74,00	76,50	78,80	80,80	78,70	79,10	81,10	82,90	84,50	86,10	87,50
IE	77,50	77,90	79,50	81,10	82,50	83,90	85,20	81,90	82,20	83,80	85,30	86,70	88,00	89,20
GR	77,40	77,80	79,40	80,90	82,30	83,60	84,80	82,60	82,80	84,10	85,30	86,50	87,60	88,70
ES	77,40	77,70	79,40	80,90	82,30	83,70	84,90	83,90	84,10	85,40	86,50	87,60	88,60	89,60
FR	77,50	77,80	79,50	81,00	82,50	83,90	85,10	84,30	84,60	85,80	87,00	88,10	89,10	90,10
IT	78,50	78,90	80,30	81,70	83,10	84,30	85,50	84,20	84,50	85,70	86,90	88,00	89,00	90,00
CY	78,20	78,50	80,00	81,50	82,80	84,00	85,20	81,70	82,00	83,50	84,90	86,20	87,50	88,70
LV	66,00	66,60	69,80	72,80	75,60	78,10	80,50	76,70	77,10	79,40	81,50	83,40	85,20	86,80
LT	65,90	66,60	69,80	72,80	75,60	78,10	80,40	77,40	77,90	80,00	81,90	83,70	85,30	86,90
LU	76,30	76,70	78,50	80,20	81,70	83,20	84,50	81,20	81,50	83,20	84,60	86,00	87,30	88,50
HU	69,70	70,20	72,90	75,40	77,70	79,90	81,90	78,10	78,50	80,50	82,40	84,20	85,80	87,30
MT	76,00	76,40	78,20	79,90	81,50	83,00	84,30	81,10	81,40	83,10	84,60	86,10	87,40	88,60
NL	77,90	78,20	79,70	81,10	82,50	83,70	84,90	82,20	82,50	83,90	85,30	86,60	87,80	88,90
AT	77,40	77,80	79,40	80,90	82,30	83,60	84,90	82,90	83,20	84,60	85,80	87,00	88,10	89,20
PL	71,40	71,90	74,30	76,60	78,80	80,70	82,50	79,90	80,30	82,10	83,70	85,30	86,70	88,00
PT	75,80	76,20	78,00	79,70	81,20	82,70	84,10	82,40	82,70	84,10	85,40	86,60	87,70	88,80
RO	69,80	70,30	73,00	75,50	77,80	79,90	81,90	76,60	77,10	79,30	81,30	83,20	85,00	86,60
SI	74,70	75,10	77,10	78,90	80,60	82,20	83,70	81,90	82,20	83,70	85,10	86,40	87,60	88,80
SK	70,90	71,40	73,80	76,00	78,20	80,20	82,00	78,70	79,10	81,00	82,70	84,40	85,90	87,40
FI	76,10	76,50	78,30	79,90	81,50	83,00	84,30	83,00	83,30	84,70	85,90	87,10	88,20	89,30
SE	79,00	79,20	80,60	81,90	83,10	84,30	85,40	83,10	83,40	84,70	86,00	87,20	88,30	89,30
UK	77,40	77,70	79,40	80,90	82,40	83,80	85,00	81,50	81,90	83,50	85,00	86,40	87,70	88,90
NO	78,40	78,70	80,10	81,50	82,80	84,10	85,20	82,90	83,20	84,50	85,80	87,00	88,10	89,20
EU- 27	76,10	76,50	78,40	80,10	81,70	83,20	84,60	82,10	82,50	84,00	85,40	86,70	87,90	89,10

Vir: The European Commission (DG ECFIN) & the Economic Policy Committee AWG, 2009, str. 34.

Priloga 5: Meddržavne selitve po starostnih skupinah in spolu, Slovenija, letno*Tabela 4: Meddržavne selitve po starostnih skupinah in spolu, Slovenija, letno*

Leto		Moški	Ženske
		Povprečna starost	Povprečna starost
1989	odseljeni v tujino	29,8	26,4
	priseljeni iz tujine	25,4	23,8
1990	odseljeni v tujino	29,5	26,5
	priseljeni iz tujine	26,8	25,5
1991	odseljeni v tujino	29,6	26,9
	priseljeni iz tujine	29,2	26,7
1992	odseljeni v tujino	26,8	24,6
	priseljeni iz tujine	35,4	37,0
1993	odseljeni v tujino	31,8	29,5
	priseljeni iz tujine	32,7	37,1
1994	odseljeni v tujino	32,5	34,1
	priseljeni iz tujine	33,6	37,1
1995	odseljeni v tujino	34,9	33,6
	priseljeni iz tujine	32,2	32,6
1996	odseljeni v tujino	37,2	36,5
	priseljeni iz tujine	31,4	30,6
1997	odseljeni v tujino	30,1	30,0
	priseljeni iz tujine	30,6	30,8
1998	odseljeni v tujino	35,0	34,5
	priseljeni iz tujine	32,2	31,0
1999	odseljeni v tujino	34,7	35,1
	priseljeni iz tujine	33,8	32,0
2000	odseljeni v tujino	35,3	33,9
	priseljeni iz tujine	33,6	32,1
2001	odseljeni v tujino	36,5	35,8
	priseljeni iz tujine	33,9	31,3
2002	odseljeni v tujino	33,8	34,4
	priseljeni iz tujine	33,9	32,7
2003	odseljeni v tujino	34,2	35,0
	priseljeni iz tujine	33,2	32,9
2004	odseljeni v tujino	34,3	34,4
	priseljeni iz tujine	33,2	31,6
2005	odseljeni v tujino	33,9	34,7
	priseljeni iz tujine	32,5	31,1
2006	odseljeni v tujino	33,7	34,8
	priseljeni iz tujine	32,3	30,8
2007	odseljeni v tujino	33,6	34,8
	priseljeni iz tujine	33,0	30,8
2008	odseljeni v tujino	34,8	34,3
	priseljeni iz tujine	33,1	30,7

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Meddržavne selitve po starostnih skupinah in spolu, Slovenija, izbrana leta, 2010.

Priloga 6: Povprečno število vseh prejemkov pokojnin po letih

Tabela 5: Povprečno število vseh prejemkov pokojnin po letih

Leto	Starostni	Invalidski	Družinski	Vdovski	Vojaški	Prejem. Akont.	Kmečki	Državni	Skupaj
1992	248.978	91.551	79.276		4.770	727	23.526		448.828
1993	255.985	93.867	80.439		4.996	741	21.517		457.545
1994	257.298	94.848	80.769		4.970	684	19.516		458.085
1995	259.253	96.058	81.740		4.917	623	17.671		460.262
1996	262.142	96.850	83.113		4.838	574	15.805		463.322
1997	266.854	97.369	84.530		4.783	538	14.142		468.216
1998	271.490	97.498	85.638		4.723	512	12.533		472.394
1999	276.255	97.382	86.643		4.632	478	11.059		476.449
2000	282.005	97.804	86.976	663	4.548	450	9.744	50	482.240
2001	287.926	97.704	84.260	4.617	4.459	421	8.560	4.538	492.485
2002	295.304	97.621	81.688	9.285	4.402	393	7.420	12.970	509.083
2003	302.365	97.433	78.818	13.295	4.299	353	6.345	14.843	517.751
2004	308.443	96.556	76.038	16.789	4.197	324	5.367	16.140	523.854
2005	315.092	96.665	73.254	19.977	4.089	298	4.522	17.178	531.075
2006	322.755	96.115	69.735	22.569	3.962	277	3.784	17.690	536.887
2007	332.780	94.511	65.601	25.913	3.829	250	3.157	17.432	543.473
2008	342.992	93.389	62.624	28.928	3.699	206	2.588	16.832	551.258
2009	354.514	92.123	59.699	32.119	3.550	168	2.087	16.168	560.428

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, Mesečni pregled 2009, 2006, 2010.

Priloga 7: Povprečno število zavarovancev in upokojencev iz obveznega zavarovanja ter razmerje, 2000–2009

Tabela 6: Povprečno število zavarovancev in upokojencev iz obveznega zavarovanja ter razmerje, 2000–2009

Leto	Zavarovanci	Upokojenci – obvezno zavarovanje	Število zavarovancev na enega upokojenca
2000	839.381	467.448	1,80
2001	841.478	474.507	1,77
2002	836.544	483.898	1,73
2003	834.049	491.911	1,70
2004	836.669	497.826	1,68
2005	843.251	504.988	1,67
2006	854.606	510.795	1,67
2007	879.090	518.805	1,69
2008	904.084	527.933	1,71
2009	894.886	538.455	1,66

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Letno poročilo 2009, 2010.

Priloga 8: Vključenost odraslih, starih 25–64 let v formalno ali neformalno izobraževanje v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009

Tabela 7 : Vključenost odraslih, starih 25–64 let v formalno ali neformalno izobraževanje⁶⁰ v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	10,00	9,60	9,30	9,10	9,20	9,20
Belgija	9,50	8,30	7,50	7,20	6,80	6,80
Bolgarija	1,30	1,30	1,30	1,30	1,40	1,40
Češka	6,30	5,60	5,60	5,70	7,80	6,80
Danska	26,50	27,40	29,20	29,20	30,00	31,60
Nemčija	7,40	7,70	7,50	7,80	7,90	7,80
Estonija	6,70	5,90	6,50	7,00	9,80	10,50
Irska	7,20	6,90	7,50	7,60	7,30	6,30
Grčija	1,80	1,90	1,90	2,10	2,90	3,30
Španija	5,10	10,50	10,40	10,40	10,40	10,40
Francija	7,90	7,10	6,90	6,50	6,00	5,70
Italija	6,80	5,80	6,10	6,20	6,30	6,00
Ciper	9,30	5,90	7,10	8,40	8,50	7,80
Latvija	9,10	7,90	6,90	7,10	6,80	5,30
Litva	6,50	6,00	4,90	5,30	4,90	4,50
Luxemburg	9,80	8,50	8,20	7,00	8,50	13,40
Madžarska	4,60	3,90	3,80	3,60	3,10	2,70
Malta	4,80	5,30	5,40	6,00	6,20	5,80
Nizozemska	17,30	15,90	15,60	16,60	17,00	17,00
Austrija	12,90	12,90	13,10	12,80	13,20	13,80
Poljska	5,50	4,90	4,70	5,10	4,70	4,70
Portugalska	4,80	4,10	3,80	3,90	4,90	6,10
Romunija	1,60	1,60	1,30	1,30	1,50	1,50
Slovenija	17,90	15,30	15,00	14,80	13,90	14,60
Slovakija	4,60	4,60	4,10	3,90	3,30	2,80
Finska	23,50	22,50	23,10	23,40	23,10	22,10
Švedska	35,80	21,40	18,40	18,60	22,20	22,20
Zdr. kraljestvo	35,50	28,10	26,70	20,00	19,90	20,10

Vir: Eurostat, Anketa o delovni sili 2009, Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009, 2010e.

⁶⁰ Kazalnik meri vključenost prebivalstva, starega od 24-65 let, v izobraževanje in usposabljanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili in je izračunan na podlagi letnih povprečij četrtnih podatkov.

Priloga 9: Vključenost odraslih, starih 25–64 let v formalno izobraževanja v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009

Tabela 8: Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v formalnega izobraževanja⁶¹ v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009

	2009	2008	2007	2006	2005	2004
EU-27	3,10	3,00	3,00	3,00	3,30	3,30
Belgija	2,10	2,00	1,90	2,00	2,20	1,90
Bolgarija	1,00	1,00	1,10	1,00	1,10	1,00
Češka	2,10	2,00	1,60	1,50	1,90	1,60
Danska	5,70	5,50	5,70	6,20	6,80	7,30
Nemčija	2,90	2,80	3,00	3,00	3,10	2,80
Estonija	4,60	3,50	3,60	3,50	3,80	4,00
Irska	3,80	3,60	3,50	3,30	3,20	3,40
Grčija	1,50	1,60	1,40	1,30	1,30	1,20
Španija	2,30	2,20	2,30	2,50	2,80	2,30
Francija	0,60	0,70	0,70	0,70	0,70	0,70
Italija	2,80	3,00	3,20	3,10	3,00	3,00
Ciper	3,20	2,40	1,90	1,30	1,20	1,50
Latvija	2,90	4,00	3,70	3,30	4,60	5,10
Litva	3,10	3,00	3,30	3,10	3,50	3,40
Luxemburg	1,90	1,50	1,00	1,10	1,10	0,90
Madžarska	1,90	2,00	2,30	2,40	2,50	2,80
Malta	1,10	1,40	1,60	1,50	1,40	1,40
Nizozemska	7,00	6,90	6,80	6,50	6,70	7,10
Austria	3,70	3,30	3,10	3,00	2,90	2,80
Poljska	3,00	2,90	3,10	2,90	3,20	3,10
Portugalska	4,50	3,50	2,70	2,60	2,90	2,90
Romunija	1,40	1,30	1,10	1,20	1,40	1,30
Slovenija	6,30	6,20	6,30	6,70	6,80	7,80
Slovaška	1,60	1,70	1,60	1,40	1,50	1,30
Finska	8,00	8,20	8,20	7,90	7,60	7,60
Švedska	6,10	5,80	5,90	5,70	6,20	7,80
Zdr. kraljesvto	5,80	5,60	5,50	5,80	6,50	7,50

Vir: Eurostat, Anketa o delovni sili 2009, Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v formalno izobraževanje v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009, 2010.

⁶¹ Kazalnik meri vključenost prebivalstva, starega od 24–65 let, v izobraževanje in usposabljanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili in je izračunan na podlagi letnih povprečij četrletnih podatkov.

Priloga 10: Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v neformalno izobraževanje v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009

Tabela 9: Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v neformalno izobraževanje⁶² v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009

	2009	2008	2007	2006	2005	2004
EU-27	6,70	6,90	6,70	6,90	7,00	7,40
Belgija	4,80	4,90	5,50	5,80	6,50	7,80
Bolgarija	0,40	0,40	0,30	0,30	0,20	0,30
Češka	4,90	6,00	4,20	4,30	3,90	4,90
Danska	27,70	26,10	25,00	24,40	22,00	20,30
Nemčija	5,20	5,40	5,20	5,00	5,20	5,30
Estonija	6,70	6,60	3,80	3,40	2,40	3,00
Irska	2,70	3,90	4,30	4,40	4,10	4,20
Grčija	1,80	1,40	0,80	0,70	0,60	0,70
Španija	8,30	8,40	8,30	8,10	8,00	2,90
Francija	5,10	5,30	5,80	6,20	6,50	7,20
Italija	3,30	3,50	3,30	3,30	3,00	4,10
Ciper	4,90	6,40	6,60	5,90	4,80	8,10
Latvija	2,50	2,90	3,60	3,90	3,80	4,50
Litva	1,50	2,10	2,20	1,90	2,80	3,60
Luxemburg	11,80	7,00	6,00	7,10	7,40	8,90
Madžarska	0,90	1,20	1,30	1,50	1,50	1,80
Malta	5,00	5,10	4,90	4,30	4,40	4,10
Nizozemska	10,00	10,10	9,80	9,10	9,20	10,30
Austria	10,80	10,50	10,20	10,50	10,50	10,60
Poljska	1,90	2,00	2,10	2,00	1,80	2,70
Portugalska	1,80	1,50	1,30	1,30	1,30	2,00
Romunija	Ni podatka	0,20	0,10	0,10	0,20	0,40
Slovenija	9,20	8,50	9,40	9,30	9,50	11,30
Slovaška	1,20	1,70	2,40	2,80	3,20	3,40
Finska	15,60	16,40	16,80	16,80	16,40	17,40
Švedska	17,60	17,70	13,60	13,80	16,40	30,20
Zdr. kraljestvo	17,90	17,90	18,00	24,20	25,20	32,10

Vir: Eurostat, Anketa o delovni sili 2009, Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v neformalno izobraževanje v državah članicah EU-27, od leta 2004–2009, 2010g.

⁶² Kazalnik meri vključenost prebivalstva, starega od 24–65 let, v izobraževanje in usposabljanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili in je izračunan na podlagi letnih povprečij četrletnih podatkov.

Priloga 11: Razlogi za neformalno izobraževanje po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija, 2007, v %

Tabela 10: Razlogi za neformalno izobraževanje po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija, 2007, v %

	Zmanjšati verjetnost izgube službe.	Posameznik se je moral udeležiti izobraževanja.	Povečati možnost zaposlitve ali zamenjavo zaposlitve.	Začeti svoj posel.	Pridobiti znanja, uporabna v vsakdanjem življenju.	Izboljšati znanje na določenem področju.	Spoznavati ljudi ali za zabavo.	Pridobitev certifikata.	Bolje opravljati delo ali izboljšati karierne možnosti.	Drugo.
Skupaj	1,00	13,10	1,70	0,30	21,20	12,50	1,80	2,30	54,40	2,50
	Po spolu									
Moški	1,00	16,60	2,10	0,50	18,50	10,00	1,20	2,60	55,10	1,90
Ženske	1,00	9,80	1,40	0,20	23,70	14,90	2,30	2,00	53,70	3,00
	Po starosti									
25–34 let	1,10	10,50	3,30	:	24,50	14,80	1,10	3,30	53,10	1,50
35–54 let	1,20	14,80	1,30	0,60	18,20	8,60	1,10	2,00	58,70	2,70
55–64 let	:	11,20	0,40	:	27,30	25,00	6,00	1,70	38,30	3,30
	Po izobrazbi									
Nizka ⁶³	1,30	26,90	1,50	:	22,10	9,50	3,60	1,00	36,00	2,20
Srednje-šolska izobrazba	1,50	14,60	2,20	0,60	20,20	11,40	1,20	3,00	50,00	2,80
Terciarna ⁶⁴	0,20	9,00	1,00	:	22,50	14,50	2,30	1,50	63,20	2,00

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih 2007, Razlogi za neformalno izobraževanje po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija, 2007, v %, 2010c.

⁶³ Največ dokončana osnovna šola.

⁶⁴ Terciarno izobraževanje zajema vpisane na višješolski strokovni študij, visokošolski dodiplomski študij (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolski podiplomski študij (specialistični študij, magistrski in doktorski študij) (Čelebič, 2010a, str. 18).

Priloga 12: Deleži oseb, starih 25–64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele, po vrstah pri izobraževanju in po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija, 2007, v %

Tabela 11: Deleži oseb, starih 25–64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele, po vrstah pri izobraževanju in po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija, 2007, v %

	Posameznik ni izpolnjeval pogojev za izobraževanje.	Izobraževanje je bilo predrago, posameznik si ga ni mogel privoščiti.	Pomanjkanje podpore delodajalca.	Izobraževanje se ni ujemalo z urnikom dela.	Družinske obveznosti.	V posameznikovem okolju ni bilo izobraževanja.	Posameznika je izobraževanje spominjalo na šolo.	Starost ali zdravstveni razlogi.	Drugo.
Skupaj	7,20	45,90	21,10	52,40	35,60	28,50	6,90	14,60	8,30
Po spolu									
Ženske	6,10	55,20	17,70	47,90	43,00	32,70	7,1	18,00	7,80
Moški	8,30	36,30	24,60	56,90	28,00	24,20	6,7	11,20	8,90
Po starosti									
25–34 let	7,80	51,30	20,20	55,00	36,80	22,20	5,7	4,70	5,70
35–54 let	8,00	48,00	27,10	57,20	36,20	32,20	8,3	14,70	7,90
55–64 let	4,10	31,10	6,10	35,00	32,00	28,50	5	30,30	13,70
Po izobrazbi									
Nizka ⁶⁵	21,00	63,20	20,40	41,30	31,20	25,60	14,70	34,20	5,10
Srednje–šolska izobrazba	5,90	46,20	23,00	55,40	36,20	29,70	6,90	11,40	7,50
Terciarna ⁶⁶	0,80	31,70	15,60	51,40	36,80	27,10	0,90	9,90	13,20

Vir: Eurostat, *Anketa o izobraževanju odraslih 2007, Deleži oseb, starih 25–64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele, po vrstah pri izobraževanju in po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija, 2007, v %, 2010a.*

⁶⁵ Največ dokončana osnovna šola.

⁶⁶ Terciarno izobraževanje zajema vpisane na višješolski strokovni študij, visokošolski dodiplomski študij (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolski podiplomski študij (specialistični študij, magistrski in doktorski študij) (Čelebič, 2010a, str. 18).

Priloga 13: Seznam delujočih središč po datumu nastanka*Tabela 12: Seznam delujočih središč po datumu nastanka*

Število	Ime organizacije izvajalke	Datum otvoritve
1	DOBA, Evropsko izobraževalno središče, Maribor	05. 09. 1995
2	Andragoški zavod Maribor – Ljudska univerza	20. 12. 1995
3	Ljudska univerza Murska Sobota	21. 12. 1995
4	Rossana, d.o.o., Logatec	24. 01. 1996
5	Ljudska univerza Ormož	04. 03. 1996
6	UPI – Ljudska univerza Žalec	10. 05. 1996
7	Ljudska univerza Tržič	13. 09. 1996
8	Mestna knjižnica Ljubljana	03. 10. 1996
9	Animacija, d.o.o., Ptuj	12. 08. 1997
10	Ljudska univerza Koper – Università popolare Capodistria	15. 09. 1997
11	Mestna knjižnica Izola	01. 07. 1998
12	Glotta Nova, d.o.o., Ljubljana	28. 08. 1998
13	Ljudska univerza Ptuj	07. 10. 1998
14	Razvojno–izobraževalni center Novo mesto	21. 10. 1998
15	MOCIS, Center za izobraževanje odraslih, Slovenj Gradec	01. 03. 1999
16	Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj	19. 02. 1999
17	Ljudska univerza Lenart	01. 04. 1999
18	Andragoški zavod Ljudska univerza Velenje	09. 04. 1999
19	Ljudska univerza Celje	15. 04. 1999
20	Ljudska univerza Ajdovščina	09. 06. 1999
21	Ljudska univerza Kočevje	01. 10. 1999
22	Zavod znanje Postojna	20. 10. 1999
23	Center za dopisno izobraževanje Univerzum, Ljubljana	22. 10. 1999
24	Ljudska univerza Lendava – Népi egyetem Lendva	28. 10. 1999
25	Mitra, d.o.o., Ljubljana	06. 04. 2000
26	Zasavska ljudska univerza Trbovlje	05. 11. 2000
27	SMERI, d.o.o., Ravne na Koroškem	21. 03. 2000
28	Ljudska univerza Jesenice	14. 03. 2002
29	INTER–ES, d.o.o., Ljubljana	01. 06. 2003
30	Ljudska univerza Rogaška Slatina	01. 04. 2004
31	Andragoški zavod Ljudska univerza Velenje – SSU Nazarje	15. 09. 2004
32	Ljudska univerza Rogaška Slatina – SSU Šmarje pri Jelšah	18. 03. 2005
33	Kadring, d.o.o., Slovenska Bistrica	10. 06. 2005
34	Ljudska univerza Nova Gorica	17. 03. 2006
35	Ljudska univerza Slovenska Bistrica	15. 12. 2006
36	Andragoški zavod Ljudska univerza Velenje – SSU Šoštanj	11. 02. 2008

Vir: Andragoški center Republike Slovenije, Organizirano samostojno učenje, Seznam središč za samsotjno učenje, 2010.

Priloga 14: Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2010

Tabela 13: Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2010

Zap. št.	Središča za samostojno učenje	Število sofinanciranih strokovnih delavcev	100 % financiranje v EUR	Znesek sofinanciranja v višini 31,5 % v EUR
1	Andragoški zavod Ljudska univerza Velenje	3,0	125.361,84	39.488,98
2	Andragoški zavod Maribor – Ljudska univerza	1,5	62.680,92	19.744,49
3	Animacija, d.o.o., Ptuj	1,5	62.680,92	19.744,49
4	CDI Univerzum Ljubljana	0,5	20.893,64	6.581,50
5	DOBA, Evropsko posl. izobraževalno središče, Maribor	3,0	125.361,84	39.488,98
6	Glotta Nova, d.o.o., Ljubljana	3,0	125.361,84	39.488,98
7	Inter-es, d.o.o., Ljubljana	1,0	41.787,28	13.162,99
8	RASG d.o.o., izobraževalni center Slovenske Gorice	0,5	20.893,64	6.581,50
9	Kadring, d.o.o., Slovenska Bistrica	1,5	62.680,92	19.744,49
10	Ljudska univerza Ajdovščina	1,0	41.787,28	13.162,99
11	Ljudska univerza Celje	3,0	125.361,84	39.488,98
12	Ljudska univerza Jesenice	1,5	62.680,92	19.744,49
13	Ljudska univerza Kočevje	3,0	125.361,84	39.488,98
14	Ljudska univerza Koper	2,0	83.574,56	26.325,99
15	Ljudska univerza Lendava	1,5	62.680,92	19.744,49
16	Ljudska univerza Murska Sobota	2,5	104.468,20	32.907,48
17	Ljudska univerza Nova Gorica	0,5	20.893,64	6.581,50
18	Ljudska univerza Ormož	2,0	83.574,56	26.325,99
19	Zavod Znanje Postojna	0,5	20.893,64	6.581,50
20	Ljudska univerza Ptuj	3,0	125.361,84	39.488,98
21	Zavod za izobraževanje in kulturo Rogaška Slatina	0,5	20.893,64	6.581,50
22	Ljudska univerza Slovenska Bistrica	1,0	41.787,28	13.162,99
23	Ljudska univerza Trzin	0,5	20.893,64	6.581,50
24	Mestna knjižnica Izola	3,0	125.361,84	39.488,98
25	Mestna knjižnica Ljubljana	3,0	125.361,84	39.488,98
26	Mitra, d.o.o., Ljubljana	1,5	62.680,92	19.744,49
27	MOCIS, Center za izobraževanje odraslih, Slo. Gradec	3,0	125.361,84	39.488,98
28	Razvojno izobraževalni center Novo mesto	2,5	104.468,20	32.907,48
29	Rossana, d.o.o., Logatec	1,0	41.787,28	13.162,99
30	Smeri, d.o.o. Ravne na Koroškem	0,5	20.893,64	6.581,50
31	UPI – Ljudska univerza Žalec	1,5	62.680,92	19.744,49
32	Zasavska ljudska univerza Trbovlje	1,0	41.787,28	13.162,99
33	Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj	2,5	104.468,20	32.907,48
	Skupaj	57,5	2.402.768,60	756.872,11

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2010, 2010.

Priloga 15: Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2009

Tabela 14: Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2009

Zap. št.	Središča za samostojno učenje	Število sofinanciranih strokovnih delavcev	100 % financiranje v EUR	Znesek sofinanciranja v višini 41,069 % v EUR
1	Ljudska univerza Lendava – Népi egyetem Lendva	1,0	40.814,00	16.761,90
2	Ljudska univerza Murska Sobota	1,0	40.814,00	16.761,90
3	Andragoški zavod Maribor – Ljudska univerza	1,0	40.814,00	16.761,90
4	Animacija, d.o.o., Ptuj	0,5	20.407,00	8.380,95
5	DOBA EPIS Maribor	1,5	61.221,00	25.142,85
6	Impol – Kading, d.o.o., Slovenska Bistrica	1,0	40.814,00	16.761,90
7	Ljudska univerza Ormož	2,5	102.035,00	41.904,75
8	Ljudska univerza Ptuj	1,0	40.814,00	16.761,90
9	Izobraževalni center Slovenske gorice	1,5	61.221,00	25.142,85
10	Mocis, Center za izobraževanje odraslih Slo. Gradec	1,0	40.814,00	16.761,90
11	Smeri, d.o.o., Ravne na Koroškem	1,0	40.814,00	16.761,90
12	Andragoški zavod Ljudska univerza Velenje	2,0	81.628,00	33.523,80
13	Ljudska univerza Celje	1,5	61.221,00	25.142,85
14	Ljudska univerza Rogaška Slatina	1,0	40.814,00	16.761,90
15	UPI – Ljudska univerza Žalec	2,0	81.628,00	33.523,80
16	Zasavska ljudska univerza Trbovlje	2,0	81.628,00	33.523,80
17	Ljudska univerza Kočevje	1,5	61.221,00	25.142,85
18	Razvojno–izobraževalni center Novo mesto	1,5	61.221,00	25.142,85
19	Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj	1,5	61.221,00	25.142,85
20	CDI Univerzum Ljubljana	0,5	20.407,00	8.380,95
21	Glotta Nova, d.o.o., Ljubljana	3,0	122.442,00	50.285,70
22	INTER–ES, d.o.o., Ljubljana	1,5	61.221,00	25.142,85
23	Mestna knjižnica Ljubljana	1,5	61.221,00	25.142,85
24	MITRA, d.o.o., Ljubljana	1,0	40.814,00	16.761,90
25	Rossana, d.o.o., Logatec	1,0	40.814,00	16.761,90
26	Ljudska univerza Jesenice	1,5	61.221,00	25.142,85
27	Ljudska univerza Tržič	1,0	40.814,00	16.761,90
28	Ljudska univerza Postojna	1,0	40.814,00	16.761,90
29	Ljudska univerza Ajdovščina	1,0	40.814,00	16.761,90
30	Ljudska univerza Koper	1,5	61.221,00	25.142,85
31	Mestna knjižnica Izola	1,5	61.221,00	25.142,85
	Skupaj	42,0	1.714.188,00	703.999,87

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2009, 2010.

Priloga 16: Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2008

Tabela 15: Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2008

Zap. št.	Središča za samostojno učenje	Število sofinanciranih strokovnih delavcev	100 % financiranje v EUR	Znesek sofinanciranja v višini 15,42 % v EUR
1	Ljudska univerza Lendava – Népi egyetem Lendva	2,0	81.022,00	12.493,59
2	Ljudska univerza Murska Sobota	3,0	121.533,00	18.740,39
3	Andragoški zavod Maribor – Ljudska univerza	3,0	121.533,00	18.740,00
4	Animacija, d.o.o., Ptuj	2,0	81.022,00	12.494,00
5	DOBA EPIS Maribor	3,0	121.533,00	18.740,00
6	Impol – Kadrin, d.o.o., Slovenska Bistrica	1,5	60.767,00	9.370,27
7	Ljudska univerza Lenart	1,0	40.511,00	6.246,00
8	Ljudska univerza Ormož	2,0	81.022,00	12.494,00
9	Ljudska univerza Ptuj	3,0	121.533,00	18.740,00
10	Ljudska univerza Slovenska Bistrica	1,5	60.767,00	9.370,00
11	Mocis, Center za izobraževanje odraslih, Slo. Gradec	3,0	121.533,00	18.740,00
12	Smeri, d.o.o., Ravne na Koroškem	1,0	40.511,00	6.246,00
13	Andragoški zavod Ljudska univerza Velenje	3,0	121.533,00	18.740,00
14	Ljudska univerza Celje	2,5	101.277,00	15.616,00
15	Ljudska univerza Rogaška Slatina	1,0	40.510,76	6.246,00
16	UPI – Ljudska univerza Žalec	1,0	40.511,00	6.246,00
17	Zasavska ljudska univerza Trbovlje	1,0	40.510,76	6.246,00
18	Ljudska univerza Kočevje	3,0	121.533,00	18.740,00
19	Razvojno–izobraževalni center Novo mesto	2,5	101.277,00	15.616,00
20	Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj	1,5	60.767,00	9.370,00
21	CDI Univerzum Ljubljana	1,0	40.510,76	6.246,00
22	Glotta Nova, d.o.o., Ljubljana	3,0	121.533	18.740,00
23	INTER–ES, d.o.o, Ljubljana	1,5	60.767,00	9.370,00
24	Knjižnica Otona Župančiča Ljubljana	3,0	121.533,00	18.740,00
25	MITRA, d.o.o., Ljubljana	1,0	40.510,76	6.246,00
26	Rossana, d.o.o., Logatec	1,5	60.767,00	9.370,00
27	Ljudska univerza Jesenice	1,5	60.767,00	9.370,00
28	Ljudska univerza Trzin	1,0	40.511,00	6.246,00
29	Ljudska univerza Postojna	1,0	40.511,00	6.246,00
30	Ljudska univerza Ajdovščina	1,0	40.511,00	6.246,00
31	Ljudska univerza Nova Gorica	1,0	40.511,00	6.246,00
32	Ljudska univerza Koper	2,5	101.277,00	15.616,00
33	Mestna knjižnica Izola	3,0	121.533,00	18.740,00
	Skupaj	63,5	2.572.449,04	396.656,25

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2008, 2010.

Priloga 17: Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2007

Tabela 16: Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2007

Zap. št.	Središča za samostojno učenje	Število sofinanciranih strokovnih delavcev	100 % financiranje v EUR	Znesek sofinanciranja v višini 13,5 % v EUR
1	Ljudska univerza Lendava-Népi egyetem Lendva	1,5	60.766,14	8.201,43
2	Ljudska univerza Murska Sobota	3,0	121.533,00	16.404,86
3	Andragoški zavod Maribor – Ljudska univerza	3,0	121.533,00	16.404,86
4	Animacija, d.o.o., Ptuj	3,0	121.533,00	16.404,86
5	DOBA EPIS Maribor	3,0	121.533,00	16.404,86
6	Impol – Kadring, d.o.o., Slovenska Bistrica	1,0	40.510,76	5.469,95
7	Ljudska univerza Lenart	1,0	40.510,76	5.469,95
8	Ljudska univerza Ormož	2,5	101.277,00	13.670,38
9	Ljudska univerza Ptuj	3,0	121.533,00	16.404,86
10	Mocis, Center za izobraževanje odraslih, Slovenj Gradec	3,0	121.533,00	16.404,86
11	Smeri, d.o.o., Ravne na Koroškem	1,0	40.511,00	5.469,95
12	Andragoški zavod Ljudska univerza Velenje	3,0	121.533,00	16.404,86
13	Ljudska univerza Celje	3,0	121.533,00	16.404,86
14	Ljudska univerza Rogaška Slatina	1,0	40.510,76	5.469,95
15	UPI – Ljudska univerza Žalec	2,0	81.022,00	10.939,91
16	Zasavska ljudska univerza Trbovlje	1,0	40.510,76	5.469,95
17	Ljudska univerza Kočevje	3,0	121.533,00	16.404,86
18	Razvojno–izobraževalni center Novo mesto	3,0	121.533,00	16.404,86
19	Zavod za izobraževanje in kulturo Črnomelj	1,0	40.510,76	5.469,95
20	CDI Univerzum Ljubljana	1,0	40.510,76	5.469,95
21	Euro šola Ljubljana	1,0	40.510,76	5.469,95
22	Glotta Nova, d.o.o., Ljubljana	3,0	121.533,00	16.404,86
23	INTER–ES, d.o.o, Ljubljana	1,0	40.510,76	5.469,95
24	Knjižnica Otona Župančiča Ljubljana	3,0	121.533,00	16.404,86
25	MITRA, d.o.o., Ljubljana	1,0	40.510,76	5.469,95
26	Rossana, d.o.o., Logatec	1,0	40.510,76	5.469,95
27	Ljudska univerza Jesenice	2,5	101.277,00	13.670,38
28	Ljudska univerza Trzin	2,0	81.022,00	10.939,91
29	Ljudska univerza Postojna	1,0	40.511,00	5.470,00
30	Ljudska univerza Ajdovščina	2,5	101.277,00	13.670,38
31	Ljudska univerza Koper	3,0	121.533,00	16.404,86
32	Mestna knjižnica Izola	3,0	121.533,00	16.404,86
	Skupaj	67,0	2714232,74	366.400,00

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Razmestitev finančnih sredstev Ministrstva za šolstvo in šport Republike Slovenije za delovanje organiziranih središč za samostojno učenje na slovenskem prostoru v letu 2007, 2010.

Priloga 18: Primer internega gradiva**Kaj je USB ključ?**

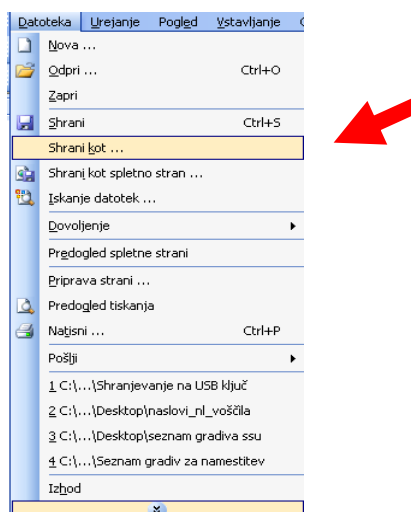
USB ključ je prenosna naprava za shranjevanje podatkov z USB vmesnikom. Namenjen je shranjevanju in prenosu podatkov. Ima veliko večjo kapaciteto kot disketa (do nekaj GB), hkrati pa je enostavnejši za uporabo od CD-jev.

Zakaj bi uporabljali USB ključ?

Je majhen, priročen, prenos podatkov poteka s povprečno hitrostjo približno 5MB v sekundi (USB 2.0), podatke lahko zberemo in zapišemo več 100 tisoč krat in ga imamo vedno s seboj.

Slika1: USB ključi**Koraki shranjevanja datotek na USB ključ**

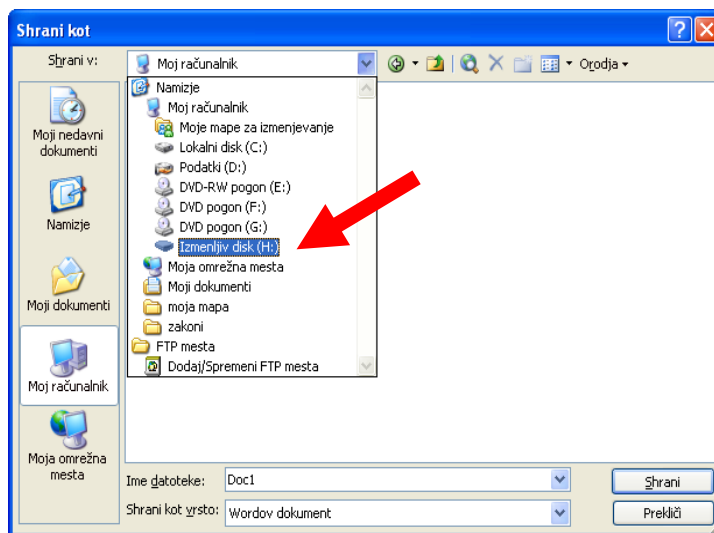
1. USB ključ vstavimo v USB vmesnik na računalniku.
2. V meniju **DATOTEKA** izberemo ukaz **Shrani kot**.

Slika 2:

3. Shranjevanje na USB ključ poteka na podoben način kot shranjevanje na računalnik. Pozorni moramo biti le pri izbiri enote, na katero shranjujemo.

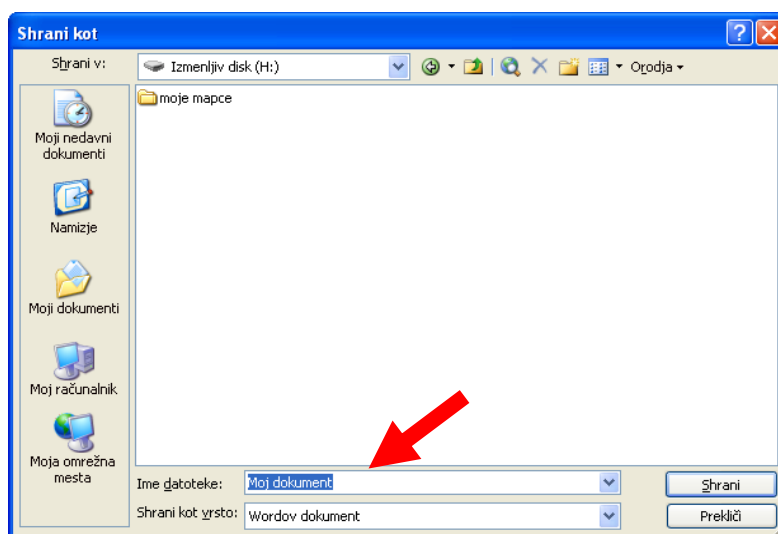
Najprej izberemo, kam bomo dokument shranili – v našem primeru na USB ključ (izmenljivi disk). V zgornjem delu v rubriki **Shrani v** kliknemo na puščico navzdol, da se pokaže seznam možnosti. Izberemo **Izmenljiv disk**.

Slika 3:

4. V naslednjem koraku izberemo ime datoteke. Poimenovanje datotek nam olajša iskanje želenega dokumenta, v primeru, da imamo shranjeno večje število dokumentov. V polje **Ime datoteke** vtipkamo želeno ime na primer: Moj dokument.

Slika 4:

Namig

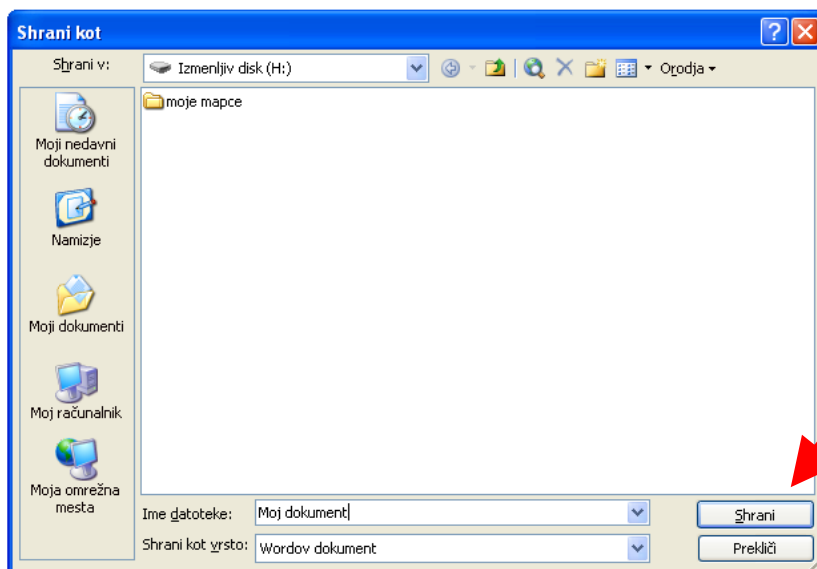
Tudi na USB ključku si lahko ustvarimo mape in tako dokumente razvrstimo, da jih kasneje lažje najdemo.

Ste pozabili, kako si ustvarimo novo mapo?

Kliknemo z desnim miškinim gumbom nekje v notranjosti okna, ki nam kaže vsebino USB ključa. Opre se nam pogovorno okno, v katerem izberemo opcijo **Novo** in nato še **Mapa**. Novo ustvarjeno mapo poimenujemo. To storimo tako, da dvakrat počasi kliknemo na ime mape (Nova mapa),

Slika 5:

5. Če smo uspešno izvedli naštetе korake, je slika na našem zaslonu taka:

Shranjevanje zaključimo s klikom na gumb **Shrani**.

Priloga 19: Primer izobraževalnih programov v šolskem letu 2009/2010

Tabela 17: Primer izobraževalnih programov v šolskem letu 2009/2010

Usposabljanje za središča za samostojno učenje	
Temeljno usposabljanje osebja v središčih	V letu 2009
	- Uvodni seminar o postavitvi in vodenju središča za samostojno učenje
	- Svetovanje in mentorstvo pri organiziranem samostojnem učenju
	V letu 2010
	- Uvodni seminar o postavitvi in vodenju središča za samostojno učenje
	- Svetovanje in mentorstvo pri organiziranem samostojnem učenju
Izpopolnjevanje osebja v središčih	V letu 2009
	- Izpopolnjevanje za uporabo nadgrajene aplikacije za elektronsko spremljanje delovanja SSU
	V letu 2010
	- Delavnica za izpopolnjevanje strokovnih delavcev v SSU

Vir: Andragoški center Republike Slovenije, Primer izobraževalnih programov v šolskem letu 2009/2010, 2010.

Priloga 20: Naloge mentorjev organiziranih središč za samostojno učenje

Tabela 18: Naloge mentorjev organiziranih središč za samostojno učenje

Zap. št.	Naloge mentorjev središč za samostojno učenje
1.	Ugotavlja interese, učne potrebe in stopnjo predznanja udeležencev za določeno vsebino oziroma področje.
2.	Vodi oziroma usmerja učni proces ter zagotavlja dodatno razlago učnih vsebin, za katere je strokovnjak.
3.	Načrtuje in spremlja individualno učenje udeležencev v središču za samostojno učenje.
4.	Motivira in spodbuja udeležence pri učenju.
5.	Udeležencem posreduje znanja o učenju in metodah ter tehnikah učenja.
6.	Spremlja napredovanje udeležencev pri učenju vsebin, za katere ima ustrezno strokovno znanje.
7.	Pripravlja dodatne naloge.
8.	Zbira in posreduje učne vire.
9.	Poroča svetovalcu oziroma vodji središča za samostojno učenje o nadaljnjih priporočilih za uporabo programov za samostojno učenje pri posameznih udeležencih, ki jim je mentor.

Vir: E. Pečnik, Poročilo o delovanju središč za samostojno učenje v šolskem letu 2006/2007, 2007, str. 25.

Priloga 21: Naloge vodij organiziranih središč za samostojno učenje

Tabela 19: Naloge vodij organiziranih središč za samostojno učenje

Zap. št.	Naloge vodij organiziranih središč za samostojno učenje
1.	Odgovoren za celotno delovanje središča.
2.	Opravlja tudi svetovalno delo.
3.	Ugotavlja interese, učne potrebe in stopnjo predznanja udeležencev za določeno vsebino oziroma področje.
4.	Svetuje udeležencem pri uporabi učnega gradiva in drugih virov ter učne tehnologije.
5.	Pripravlja, organizira, spremlja učenje v središču za samostojno učenje.
6.	Spremlja gibanja učenja, uporabe učnih programov in potreb udeležencev.
7.	Vodi evidence in pripravlja poročila.
8.	Skrbi za posodabljanje učnega gradiva in materialov glede na potrebe udeležencev.
9.	Skrbi za uvajanje novosti v središčih za samostojno učenje.
10.	Načrtuje in spremlja individualno učenje udeležencev v središču za samostojno učenje.
11.	Motivira in spodbuja udeležence pri učenju.
12.	Posreduje znanja o učenju in metodah ter tehnikah učenja.
13.	Spremlja napredovanje udeležencev pri učenju vsebin.
14.	Sodeluje s koordinacijo Mreže SSU pri uvajanju novosti, razvoju in organizaciji dela v središču za samostojno učenje.
15.	Vodi ustrezne evidence svetovalnega dela.
16.	Pripravlja obveščanja/srečanja in druge promocijske aktivnosti informativne narave in skrbi za promocijo samostojnega učenja.

Vir: E. Pečnik, Poročilo o delovanju središč za samostojno učenje v šolskem letu 2006/2007, 2007 str. 23.

Priloga 22: Naloge informatorjev organiziranih središč za samostojno učenje

Tabela 20: Naloge informatorjev organiziranih središč za samostojno učenje

Zap. št.	Naloge informatorjev organiziranih samostojnih središč
1.	Ureja evidence o samostojnem učenju in udeležencih.
2.	Informira o možnostih samostojnega učenja v središču.
3.	Skrbi za izdajo in vračanje učnega gradiva in virov za samostojno učenje.
4.	Pomaga pri uporabi učne tehnologije.
5.	Svetovalcu oziroma vodji središča za samostojno učenje poroča o dogajanju v središču in udeležencih oziroma njihovih potrebah po učenju.
6.	S svetovalcem oziroma vodjo sodeluje pri informativnih in promocijskih aktivnostih.

Vir E. Pečnik, Poročilo o delovanju središč za samostojno učenje v šolskem letu 2006/2007, 2007, str.23–24.

Priloga 23: Naloge svetovalcev organiziranih središč za samostojno učenje

Tabela 21: Naloge svetovalcev organiziranih središč za samostojno učenje

Zap. št.	Naloge svetovalcev središč za samostojno učenje
1.	Ugotavlja interese, učne potrebe in stopnjo predznanja udeležencev za določeno vsebino oziroma področje.
2.	Svetuje udeležencem pri uporabi učnega gradiva in drugih virov ter učne tehnologije.
3.	Pripravlja, organizira, spremlja učenje v središču za samostojno učenje.
4.	Spremlja gibanja učenja, uporabe učnih programov in potreb udeležencev.
5.	Vodi evidence in pripravlja poročila.
6.	Skrbi za posodabljanje učnega gradiva in materialov glede na potrebe udeležencev.
7.	Skrbi za uvajanje novosti v središčih za samostojno učenje.
8.	Načrtuje in spremlja individualno učenje udeležencev v središču za samostojno učenje.
9.	Motivira in spodbuja udeležence pri učenju.
10.	Posreduje znanja o učenju in metodah ter tehnikah učenja.
11.	Spremlja napredovanje udeležencev pri učenju vsebin.
12.	Sodeluje z vodjo središča za samostojno učenje pri uvajanju novosti, razvoju in organizaciji dela v središču za samostojno učenje.
13.	Vodi ustrezne evidence svetovalnega dela.
14.	Pripravlja obveščanja/srečanja in druge promocijske aktivnosti informativne narave in skrbi za promocijo samostojnega učenja.

Vir: E. Pečnik, Poročilo o delovanju središč za samostojno učenje v šolskem letu 2006/2007, 2007, str. 24.

Priloga 24: Naloge tehničnih administratorjev organiziranih središč za samostojno učenje

Tabela 22: Naloge tehničnih administratorjev organiziranih središč za samostojno učenje

Zap. št.	Naloge tehnični administrator središč za samostojno učenje
1.	Nastavlja in pripravlja učno tehnologijo za uporabo multimedijskih programov.
2.	Vzdržuje ustrezne nastave in skrbi za nemoteno delovanje učne tehnologije (še posebej multimedijskih računalnikov).
3.	Poroča vodji središča o morebitnih napakah in možnostih odpravljanja napak učne tehnologije.
4.	Pripravljena predlogov za izboljšanje delovanja in uporabe učne tehnologije.

Vir: E. Pečnik, Poročilo o delovanju središč za samostojno učenje v šolskem letu 2006/2007, 2007, str. 24.

Priloga 25: Izobrazba aktivnih starejših nad 55 let v Mreži SSU v letih 2004 in 2009

Tabela 23: Izobrazba aktivnih starejših nad 55 let v Mreži SSU v letih 2004 in 2009

Izobrazba		Leto							
		2004				2009			
		Starostne skupine							
		55–64	65–74	nad 75	Skupaj	55–64	65–74	nad 75	Skupaj
Nedokončana OŠ	število	0	0	0	0	13	4	1	18
	vrsta %	0	0	0	0	72,22	22,22	5,56	100
	stolpec %	0	0	0	0	1,93	1,08	1,37	1,61
Končana OŠ	število	2	0	0	2	53	20	4	77
	vrsta %	100	0	0	100	68,83	25,97	5,19	100
	stolpec %	2,2	0	0	1,56	7,88	5,39	5,48	6,89
Dve–ali triletna poklicna izobrazba	število	9	2	0	11	149	58	6	213
	vrsta %	81,82	18,18	0	100	69,95	27,23	2,82	100
	stolpec %	9,89	6,25	0	8,59	22,14	15,63	8,22	19,07
Štiri–ali petletna poklicna, strokovna ali splošna izobrazba	število	34	7	2	43	255	132	21	408
	vrsta %	79,07	16,28	4,65	100	62,5	32,35	5,15	100
	stolpec %	37,36	21,88	40	33,59	37,89	35,58	28,77	36,53
Višja izobrazba	število	18	8	1	27	104	76	21	201
	vrsta %	66,67	29,63	3,7	100	51,74	37,81	10,45	100
	stolpec %	19,78	25	20	21,09	15,45	20,49	28,77	17,99
Visoka izobrazba	število	8	7	1	16	36	18	4	58
	vrsta %	50	43,75	6,25	100	62,07	31,03	6,9	100
	stolpec %	8,79	21,88	20	12,5	5,35	4,85	5,48	5,19
Univerzitetna izobrazba	število	17	5	1	23	40	53	15	108
	vrsta %	73,91	21,74	4,35	100	37,04	49,07	13,89	100
	stolpec %	18,68	15,63	20	17,97	5,94	14,29	20,55	9,67
Magisterij, specializacija	število	2	2	0	4	14	8	1	23
	vrsta %	50	50	0	100	60,87	34,78	4,35	100
	stolpec %	2,2	6,25	0	3,13	2,08	2,16	1,37	2,06
Doktorat	število	0	1	0	1	2	2	0	4
	vrsta %	0	100	0	100	50	50	0	100
	stolpec %	0	3,13	0	0,78	0,3	0,54	0	0,36
Drugo, kaj?	število	1	0	0	1	7	0	0	7
	vrsta %	100	0	0	100	100	0	0	100
	stolpec %	1,1	0	0	0,78	1,04	0	0	0,63
Skupaj	število	91	32	5	128	673	371	73	1117
	vrsta %	8,15	2,86	0,45	11,46	60,25	33,21	6,54	100
	stolpec %	100	100	100	100	100	100	100	100

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi na dan 13.7.2011.

Priloga 26: Aktivni starejših po spolu nad 55 let v Mreži SSU v letih 2004 in 2009

Tabela 24: Aktivni starejših po spolu nad 55 let v Mreži SSU v letih 2004 in 2009

		Starostni razred								
		55–64 let			65–74 let			nad 75 let		
Leto		M	Ž	Skupaj	M	Ž	Skupaj	M	Ž	Skupaj
2004	število	33	57	90	13	19	32	2	3	5
	vrsta %	36,67	63,33	100,00	40,63	59,38	100,00	40,00	60,00	100,00
	stolpec %	14,35	10,71	11,81	8,78	7,45	7,94	6,06	6,67	6,41
2009	število	197	475	672	135	236	371	31	42	73
	vrsta %	29,32	70,68	100,00	36,39	63,61	100,00	42,47	57,53	100,00
	stolpec %	85,65	89,29	88,19	91,22	92,55	92,06	93,94	93,33	93,59
Skupaj	število	230	532	762	148	255	403	33	45	78
	vrsta %	30,18	69,82	100,00	58,04	100,00	158,04	42,31	57,69	100,00
	stolpec %	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi na dan 13.7.2011.

Priloga 27: Najpogostejši razlogi za vključevanje v Mrežo SSU starejših od 55 let v letih 2004 in 2009

Tabela 25: Najpogostejši razlogi za vključevanje v Mrežo SSU starejših od 55 let v letih 2004 in 2009

Razlogi za vključitev v Mrežo SSU		2004			2009		
		55–64 let	65–74 let	nad 75 let	55–64 let	65–74 let	nad 75 let
A ⁶⁷	število	13	3	3	122	122	11
	stolpec %	7,07	5	27,27	12,56	10,04	9,91
B ⁶⁸	število	3	1	0	29	29	2
	stolpec %	1,63	1,67	0	2,99	2,39	1,8
C ⁶⁹	število	3	0	0	54	54	1
	stolpec %	1,63	0	0	5,56	4,44	0,9
Č ⁷⁰	število	29	10	1	270	270	28
	stolpec %	15,76	16,67	9,09	27,81	22,22	25,23
D ⁷¹	število	36	16	1	261	261	31
	stolpec %	19,57	26,67	9,09	26,88	21,48	27,93
E ⁷²	število	17	9	1	55	123	7
	stolpec %	9,24	15	9,09	5,66	10,12	6,31
F ⁷³	število	5	1	1	23	33	3
	stolpec %	2,72	1,67	9,09	2,37	2,72	2,7
G ⁷⁴	število	38	10	1	77	153	12
	stolpec %	20,65	16,67	9,09	7,93	12,59	10,81
H ⁷⁵	število	21	4	2	62	118	10
	stolpec %	11,41	6,67	18,18	6,39	9,71	9,01
I ⁷⁶	število	2	0	0	7	15	1
	stolpec %	1,09	0	0	0,72	1,23	0,9
J ⁷⁷	število	4	2	0	4	15	0
	stolpec %	2,17	3,33	0	0,41	1,23	0
K ⁷⁸	število	13	4	1	7	22	5
	stolpec %	7,07	6,67	9,09	0,72	1,81	4,5
Skupaj	število	184	60	11	971	1215	111
	stolpec %	100	100	100	100	100	100

Vir: Skupna spletna aplikacija za spremljanje delovanja Mreže SSU, izpisi na dan 13.7.2011.

⁶⁷ A: želim dopolniti znanje, ki ga pridobivam v šoli, na tečaju, drugje;

⁶⁸ B: želim pridobiti znanje za napredovanje na delovnem mestu, v poklicu, stroki;

⁶⁹ C: želim pridobiti nova znanja za lažjo pridobitev nove zaposlitve;

⁷⁰ Č: želim pridobiti novo znanje za boljše življenje;

⁷¹ D: se rad/a učim in pridobivam nove informacije;

⁷² E: lahko sam/a izbiram čas/ritem/vsebine učenja in jih prilagam svojim potrebam;

⁷³ F: raje se učim sam/a kot v skupini, kjer učenje usmerja predavatelj;

⁷⁴ G: takšno učenje ali izobraževanje je brezplačno oz. veliko cenejše;

⁷⁵ H: takšno učenje ali izobraževanje je nekaj novega, drugega;

⁷⁶ I: ker za vsebino, ki se jo želim učiti, ni druge organizirane oblike učenja ali izobraževanja (šole, programa, tečaja);

⁷⁷ J: zaradi družinskih/sluzbenih obveznosti se ne morem vključiti v organizirane oblike izobraževanja z določenim urnikom (šole, tečaji, seminarji ipd.);

⁷⁸ K: drugi razlogi.

Priloga 28: Podatki o udeležencu/ki središča za samostojno učenje**Organizacija:****Datum vpisa v središče: (vpišite datum prvega obiska ali pogovora z udeležencem)****Zaporedna številka udeleženca****Ime in priimek****Ulica in hišna številka****Številka pošte****Kraj pošte****Telefonska ali GSM številka****Elektronska pošta** @**Spol** ☐ M ☐ Ž**Državljanstvo****Datum rojstva****Izobrazba**

A	manj kot 8 let OŠ oziroma nedokončana OŠ	E	visoka izobrazba
B	končana osnovna šola	F	univerzitetna izobrazba
C	dve-ali triletna poklicna izobrazba	G	magisterij, specializacija
Č	štiri- ali petletna poklicna, strokovna ali splošna izobrazba	H	doktorat
D	višja izobrazba	I	drugo, kaj?

Status

A	zaposlen/a	D	kmet/ica	H	dijak/inja
B	samozaposlen/a	E	gospodinja	I	svobodni poklic
C	brezposeln/a	F	študent/ka	J	drugo, kaj?
Č	upokojenec/ka	G	učenec/ka		

Oddaljenost vašega bivališča od središča za samostojno učenje?

A	manj kot 1 kilometer	Č	6–10 kilometrov
B	1–2 kilometra	D	11–20 kilometrov
C	3–5 kilometrov	E	več kot 21 kilometrov

Kje ste izvedeli za središče za samostojno učenje?

A	v ustanovi, kjer obiskujem središče	D	po radiu, katerem?
B	iz propagandnega letaka	E	po televiziji, kateri?
C	iz časopisa, katerega?	F	drugje, kje?
Č	od prijateljev ali znancev		

Zakaj ste se odločili za organizirano samostojno učenje v središču za samostojno učenje?

Označite **tri odgovore**, ki so po vašem mnenju najpomembnejši, da ste se odločili za takšno obliko učenja.

A	želim dopolniti znanje, ki ga pridobivam v šoli, na tečaju, drugje
B	želim pridobiti znanje za napredovanje na delovnem mestu, v poklicu, stroki
C	želim pridobiti nova znanja za lažjo pridobitev nove zaposlitve
Č	želim pridobiti novo znanje za boljše življenje
D	se rad/a učim in pridobivam nove informacije
E	lahko sam/a izbiram čas/ritem/vsebine učenja in jih prilagajam svojim potrebam
F	raje se učim sam/a kot v skupini, kjer učenje usmerja predavatelj
G	takšno učenje ali izobraževanje je brezplačno oziroma veliko cenejše
H	takšno učenje ali izobraževanje je nekaj novega, drugačnega
I	ker za vsebino, ki se jo želim učiti, ni druge organizirane oblike učenja ali izobraževanja (šole, programa, tečaja ...)
J	zaradi družinskih/sluzbenih obveznosti se ne morem vključiti v organiziranih oblike izobraževanja z določenim urnikom (šole, tečaji, seminarji ipd.)
K	drugi razlogi (če med zgornjimi odgovori ni ustreznega, vpišite svoj razlog):

Ali obiskujete tudi druge organizirane oblike izobraževanja (program, tečaj, seminar, šola...)?

A	v organizaciji, kjer obiskujete središče za samostojno učenje	DA	NE
B	izven organizacije, kjer obiskujete središče za samostojno učenje	DA	NE

V katere organizirane oblike izobraževanja ste TRENUTNO VKLJUČENI?

Dopolnite odgovore, če ste na prejšnje vprašanje pri A ali B odgovorili z DA:

Ime programa, tečaja, seminarja, izobraževanja ...	Izvajalec: šola, izobraževalna organizacija

Ali poleg samostojnega učenja načrtujete vključitev v katero od oblik organiziranega izobraževanja (program, tečaj, seminar, šola ...)?

A	v organizaciji, kjer obiskujete središče za samostojno učenje	DA	NE
B	izven organizacije, kjer obiskujete središče za samostojno učenje	DA	NE

V katere organizirane oblike izobraževanja se NAMERAVATE VKLJUČITI?

Dopolnite odgovore, če ste na prejšnje vprašanje pri A ali B odgovorili z DA:

Ime programa, tečaja, seminarja, izobraževanja ...	Izvajalec: šola, izobraževalna organizacija

Strinjam se z uporabo osebnih podatkov za potrebe delovanja središča za samostojno učenje in potrebe Andragoškega centra Republike Slovenije, nosilca projekta, in s podpisom potrjujem njihovo resničnost.

Podpis udeleženca/ke:

Podatke je pregledal/a:

Podpis:

Središče za samostojno učenje in Andragoški center Republike Slovenije zagotavljata tajnost podatkov.

Vsi zbrani podatki bodo uporabljeni zgolj v raziskovalne in razvojne namene.

Priloga 29:

Priloga 29: Spremljanje učenja po urah in programih

Organizacija:

Zaporedna številka udeleženca :

Ime in priimek:

Naslov:

Telefonska številka:

Zaporedna številka obiska

DATUM UČENJA	
ČAS UČENJA	od ____ . ure do ____ . ure ► skupaj ur: ____
UČNA VSEBINA	(šifrant učnih vsebin)
NASLOV GRADIVA	(seznam učnih virov)
VRSTA GRADIVA (ustrezno označite)	☐ avdio kaseta ☐ učbenik ☐ CD/DVD, računalniški program ☐ video kaseta ☐ delovni zvezek ☐ internetni viri

Zaporedna številka obiska

DATUM UČENJA	
ČAS UČENJA	od ____ . ure do ____ . ure ► skupaj ur: ____
UČNA VSEBINA	(šifrant učnih vsebin)
NASLOV GRADIVA	(seznam učnih virov)
VRSTA GRADIVA (ustrezno označite)	☐ avdio kaseta ☐ učbenik ☐ CD/DVD, računalniški program ☐ video kaseta ☐ delovni zvezek ☐ internetni viri

Zaporedna številka obiska

DATUM UČENJA	
ČAS UČENJA	od ____ . ure do ____ . ure ► skupaj ur: ____
UČNA VSEBINA	(šifrant učnih vsebin)
NASLOV GRADIVA	(seznam učnih virov)
VRSTA GRADIVA (ustrezno označite)	☐ avdio kaseta ☐ učbenik ☐ CD/DVD, računalniški program ☐ video kaseta ☐ delovni zvezek ☐ internetni viri

Priloga 30:

Priloga 30: Vmesno spremljanje zadovoljstva udeležencev/k središča za samostojno učenje

Spoštovani/a udeleženec/ka središča za samostojno učenje,

v središču za samostojno učenje želimo spremljati Vaše zadovoljstvo z našo dejavnostjo. Ob Vašem desetem obisku središča Vas zato prosimo, da izpolnite krajši anonimen vprašalnik. Odgovori nam bodo vodilo pri nadaljnjem razvoju in delovanju središča za samostojno učenje. Za Vaše sodelovanje se Vam najlepše zahvaljujemo.

Središče za samostojno učenje

Organizacija, v kateri obiskujete središče za samostojno učenje (vpišite ime organizacije):

Spol (ustrezno obkrožite)

M	Ž
----------	----------

Starost (ustrezno obkrožite)

A	do 15 let	Č	40–49	F	ni podatka
B	16–26	D	50–64		
C	27–39	E	nad 64		

Izobrazba (ustrezno obkrožite)

A	manj kot 8 let OŠ oziroma nedokončana OŠ	E	visoka izobrazba
B	končana osnovna šola	F	univerzitetna izobrazba
C	dve- ali triletna poklicna izobrazba	G	magisterij, specializacija
Č	štiri- ali petletna poklicna, strokovna ali splošna izobrazba	H	doktorat
D	višja izobrazba	I	drugo, kaj?

Status (ustrezno obkrožite)

A	zaposlen/a	D	kmet/ica	H	dijak/inja
B	samozaposlen/a	E	gospodinja	I	svobodni poklic
C	brezposeln/a	F	študent/ka	J	drugo, kaj?
Č	upokojenec/ka	G	učenec/ka		

Kako lahko ocenite Vaše zadovoljstvo v središču za samostojno učenje?

Ustrezno oceno označite z (X), pri čemer je 7 – najvišja in 1 – najnižja ocena.

	Vaše zadovoljstvo	7	6	5	4	3	2	1
1.	z delom zaposlenih							
2.	z gradivom							
3.	s pripomočki							
4.	z učnim okoljem							

Kako bi opisali izkušnje, ki jih imate z učenjem v središču za samostojno učenje? Opišite svoje izkušnje z učenjem v središču za samostojno učenje. Napišete lahko karkoli, kar nam želite sporočiti.

Ali ste vključeni v organizirane oblike izobraževanja (šola, tečaj ipd.)?

Obkrožite DA ali NE pri obeh naštetih možnostih.

A	v organizaciji, kjer obiskujete središče za samostojno učenje	DA	NE
B	izven organizacije, kjer obiskujete središče za samostojno učenje	DA	NE

V katere organizirane oblike izobraževanja ste TRENUTNO VKLJUČENI (šola, tečaji ipd.)?

Vpišite katerokoli obliko izobraževanja, v katero ste trenutno že vključeni – vpišite ime programa/tečaja/ izobraževanja, ki ga obiskujete in vpišite ime šole ali druge izobraževalne organizacije, ki izvaja ta program/ tečaj/izobraževanje.

Ime programa, tečaja, izobraževanja ...	Izvajalec: šola, izobraževalna organizacija

Ali v naslednjih mesecih načrtujete vključitev v organizirane oblike izobraževanja (šola, tečaji, ipd.)?

Obkrožite DA ali NE pri obeh naštetih možnostih.

A	v organizaciji, kjer obiskujete središče za samostojno učenje	DA	NE
B	izven organizacije, kjer obiskujete središče za samostojno učenje	DA	NE

V katere organizirane oblike izobraževanja se nameravate vključiti V NASLEDNJIH MESECIH?

Vpišite katerokoli obliko izobraževanja, v katero se nameravate vključiti v naslednjih mesecih – vpišite ime programa/tečaja/ izobraževanja, ki ga nameravate obiskovati in vpišite ime šole ali druge izobraževalne organizacije, ki izvaja ta program/ tečaj/izobraževanje.

Ime programa, tečaja, izobraževanja ...	Izvajalec: šola, izobraževalna organizacija

Priloga 30:

Kaj od navedenega menite, da ste si pridobili z učenjem v središču za samostojno učenje?

Označite SAMO en odgovor, ki za vas najbolj drži.

A	novi, dodatni znanje
B	poglobitev oziroma utrditev prejšnjega znanja
C	znanje uporabe računalnika in računalniških programov
Č	povečanje samostojnosti pri učenju in odgovornost do lastnega znanja
E	pridobitev oziroma utrditev delovnih navad za učenje
F	učinkovitost učenja in boljši načini učenja
G	drugo, kaj:

Na katerih področjih bi se želeli učiti in pri tem uporabljati programe za samostojno učenje?

Vpišite samo učna področja, ki jih niste zasledili v središču za samostojno učenje, ki ga obiskujete.

Zahvaljujemo se Vam za vaš čas.

Vaši odgovori nam bodo v pomoč pri nadaljnjem razvoju in načrtovanju organiziranega samostojnega učenja v Sloveniji.